

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้นำเสนอ โดยเรียงลำดับตามหัวข้อ ดังนี้

1. หลักการศึกษาปฐมวัย
 - 1.1 ความสำคัญของการศึกษาปฐมวัย
 - 1.2 การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย
 - 1.3 การประเมินผลพัฒนาการเด็กปฐมวัย
2. การจัดกิจกรรมศิลปะ
 - 2.1 ความหมายของการจัดกิจกรรมศิลปะ
 - 2.2 ความสำคัญของการจัดกิจกรรมศิลปะ
 - 2.3 จุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมศิลปะ
 - 2.4 แนวทางการกิจกรรมศิลปะ
 - 2.5 พัฒนาการทางศิลปะ
3. ความคิดสร้างสรรค์
 - 3.1 ความหมายของความคิดสร้างสรรค์
 - 3.2 ความสำคัญของความคิดสร้างสรรค์
 - 3.3 องค์ประกอบที่สำคัญของความคิดสร้างสรรค์
 - 3.4 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความคิดสร้างสรรค์
 - 3.5 ลักษณะของผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์
 - 3.6 การส่งเสริมและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์
 - 3.7 การวัดความคิดสร้างสรรค์
4. ความเชื่อมั่นในตนเอง
 - 4.1 ความหมายของความเชื่อมั่นในตนเอง
 - 4.2 ความสำคัญของความเชื่อมั่นในตนเอง
 - 4.3 องค์ประกอบของความเชื่อมั่นในตนเอง
 - 4.4 ทฤษฎีที่เกี่ยวกับความเชื่อมั่นในตนเอง
 - 4.5 ลักษณะของเด็กที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง
 - 4.6 ปัจจัยในการส่งเสริมให้เด็กเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง

- 4.7 การวัดความเชื่อมั่นในตนเอง
5. การจัดการเรียนรู้แบบการระดมสมอง
 - 5.1 ความหมายของการระดมสมอง
 - 5.2 ความสำคัญของการจัดการเรียนรู้แบบการระดมสมอง
 - 5.3 หลักการในการระดมสมอง
 - 5.4 ขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้แบบระดมสมอง
6. การจัดการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์
 - 6.1 ทฤษฎี หลักการ แนวคิด
 - 6.2 วัตถุประสงค์ของรูปแบบ
 - 6.3 ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์
 - 6.4 ผลที่ผู้เรียนจะได้รับจากการเรียนตามรูปแบบ
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 7.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความคิดสร้างสรรค์
 - 7.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อมั่นในตนเอง
 - 7.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการระดมสมอง
 - 7.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับซินเนคติกส์

1. หลักการศึกษาปฐมวัย

การศึกษาปฐมวัยเป็นช่วงที่มีความสำคัญในการวางรากฐานชีวิตของเด็กเป็นอย่างยิ่งเพราะเป็นวัยเริ่มต้นของชีวิต เป็นวัยแห่งการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาในการจัดการศึกษาให้กับเด็กปฐมวัยนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้เกี่ยวข้องจะต้องให้ความสนใจกับเรื่องราวต่าง ๆ ดังนี้

1.1 ความสำคัญของการศึกษาปฐมวัย

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 1-2) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของการศึกษาปฐมวัยไว้ว่า สภาพวิกฤติทางเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและรุนแรง ได้สร้างความกดดันให้เกิดความจำเป็นอย่างยิ่งในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการจัดการศึกษาของไทยให้สามารถผลิตผู้ที่มีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีคุณธรรมและจริยธรรม อีกทั้งรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงสามารถปรับตัวอยู่ในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างมีคุณภาพ จากผลวิจัยทางการแพทย์ กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 1-2) พบว่าเด็กไทยจำนวนมากถึง 1 ใน 6 มีพัฒนาการล่าช้าไม่สมวัย โดยมีอัตราส่วนเพิ่มขึ้นตามอายุ ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าว แสดงว่าเด็กเหล่านี้ขาดโอกาสเรียนรู้ จึงจำเป็น

อย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาเด็กโดยให้สอดคล้องกับบริบททางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตทางสังคมที่ความรู้และเทคโนโลยีเกิดขึ้นมากและเป็นไปอย่างรวดเร็ว และไม่หยุดนิ่ง มนุษย์จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาให้สามารถเติบโต และเรียนรู้ได้ตลอดชีวิตโดยการปลูกฝังให้เด็กมีเจตคติที่ดีต่อการรับรู้ เรียนรู้ และมีความสามารถ ในการแสวงหาความรู้ กลั่นกรองข้อมูล เลือกใช้และนำมาใช้ในสถานการณ์ที่ตนต้องการได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้มนุษย์ยังจำเป็นต้องมีความสามารถในการเรียนรู้จากผู้อื่นและมีลักษณะที่ทำให้ผู้อื่นยินดีที่จะแบ่งปันความรู้ ประสบการณ์ ตลอดจนหยิบยื่นโอกาสในการเรียนรู้ให้ คุณสมบัติที่เอื้อต่อการเจริญงอกงามตลอดชีวิตดังกล่าวจำเป็นต้องปลูกฝังตั้งแต่ปฐมวัย และต้องพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

1.2 การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย

การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยจะไม่จัดเป็นรายวิชา แต่จัดในรูปแบบของกิจกรรมบูรณาการผ่านการเล่น เพื่อให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง เกิดการเรียนรู้ได้พัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา นันทิยา น้อยจันทร์ (2548 : 125) ได้กล่าวถึงความหมายของการจัดประสบการณ์ไว้ว่า หมายความว่า การจัดกิจกรรมตามแผนการจัดประสบการณ์และการจัดสภาพแวดล้อมทั้งภายนอกและภายในห้องเรียนให้กับเด็กปฐมวัย โดยให้ได้รับประสบการณ์ตรงจากการเล่น การลงมือปฏิบัติ ซึ่งจะทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ดี ซึ่งสอดคล้องกับ กุลยา ตันติผลาชีวะ (2548 : 20) ได้กล่าวถึงการจัดประสบการณ์ว่าเป็นกระบวนการให้ความรู้โดยให้เด็กได้สัมผัส ได้เห็น ได้กระทำ หรือรับรู้อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งจะอยู่ในรูปของการจัดกิจกรรม หรือการสร้างสิ่งแวดล้อม หรือบรรยากาศที่ทำให้เกิดการตอบสนองและรับรู้ที่มีความหมาย เด็กปฐมวัยได้เรียนรู้จากการ ซึมซับรับรู้ในขณะปฏิบัติกิจกรรมนั้น ๆ

จากความหมายของการจัดประสบการณ์ที่กล่าวมาได้นำมาจัดเป็นกิจกรรมหลัก 6 กิจกรรมในแต่ละวัน กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 57) ได้กำหนดไว้ ดังนี้

1. กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ เป็นกิจกรรมที่จัดให้เด็กได้เคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกายอย่างอิสระตามจังหวะ โดยใช้เสียงเพลง คำคล้องจอง ซึ่งจังหวะและดนตรีที่ใช้ประกอบ ได้แก่ เสียงตบมือ เสียงเพลง รำมะนา กลอง ฯลฯ มาประกอบการเคลื่อนไหว เพื่อส่งเสริมให้เด็กเกิดจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ รูปแบบการเคลื่อนไหวมี ดังนี้

1.1 การเคลื่อนไหวพื้นฐาน ได้แก่ การเคลื่อนไหวตามธรรมชาติของเด็ก ทั้งการเคลื่อนไหว เคลื่อนที่ และอยู่กับที่

1.2 การเคลื่อนไหวเลียนแบบสัตว์ คน กลไก เครื่องเล่น ปรากฏการณ์ตามธรรมชาติ

1.3 การเคลื่อนไหวตามบทเพลง ได้แก่ การเคลื่อนไหว และทำท่าทางประกอบเพลง

1.4 การทำท่าทางกายบริหารประกอบเพลง ได้แก่ การทำท่าทางกายบริหารตามจังหวะ และทำนองเพลง หรือคำคล้องจอง

1.5 การเคลื่อนไหวเชิงสร้างสรรค์ ได้แก่ การเคลื่อนไหวที่ทำให้เด็กคิดสร้างสรรค์ทำงานขึ้นเอง อาจชี้หน้าด้วยการป้อนคำถาม อุปกรณ์ที่ใช้ เช่น แถบผ้า ริบบิ้น ฯลฯ

1.6 การเล่นหรือการแสดงท่าทางตามคำบรรยาย ได้แก่ การเคลื่อนไหวหรือแสดงท่าทางตามจินตนาการจากเรื่องราวหรือคำบรรยายของครูผู้สอน

1.7 การปฏิบัติตามคำสั่งหรือข้อตกลง ได้แก่ การเคลื่อนไหวหรือท่าทางตามสัญญาหรือคำสั่งที่ได้ตกลงกันไว้ก่อนเริ่มกิจกรรม

1.8 การฝึกท่าทางเป็นผู้นำ ผู้ตาม ได้แก่ การเคลื่อนไหวหรือท่าทางจากความคิดสร้างสรรค์ของตัวเอง แล้วให้เพื่อนปฏิบัติตามกิจกรรม

2. กิจกรรมศิลปะหรือกิจกรรมสร้างสรรค์ เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้เด็กได้แสดงออกทางอารมณ์ ความรู้สึก ความคิดสร้างสรรค์ และจินตนาการ โดยใช้ศิลปะ เช่น การวาดภาพ การปั้น การฉีก ตัด ปะกระดาษ การพิมพ์ภาพ การร้อย การประดิษฐ์ หรือวิธีการที่เด็กได้คิดสร้างสรรค์ และเหมาะสมกับพัฒนาการ เช่น การเล่นพลาสติกสร้างสรรค์ การสร้างรูปจากกระดาษปึกหมุด ฯลฯ โดยมีจุดประสงค์ของการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ คือ

2.1 ส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และจินตนาการ

2.2 ให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน ผ่อนคลายความเครียด

2.3 ส่งเสริมการใช้กล้ามเนื้อมือ และประสาทสัมผัสระหว่างมือกับตา

2.4 ส่งเสริมพัฒนาการทางภาษา

2.5 ฝึกทักษะการสังเกต การคิด และการแก้ปัญหา

2.6 ส่งเสริมการแสดงออก และมีความมั่นใจในตนเอง

2.7 ส่งเสริมให้เกิดความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง และผู้อื่น

2.8 ส่งเสริมการปรับตัวในการทำงานร่วมกับผู้อื่น

2.9 ส่งเสริมคุณธรรมในด้านความอดทน การรอคอย ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความรับผิดชอบ และความมีวินัยในตนเอง

3. กิจกรรมเสรี เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กเล่นอิสระตามมุมเล่น หรือมุมประสบการณ์ หรือศูนย์การเรียนรู้ ที่จัดไว้ในห้องเรียน เช่น มุมบล็อก มุมหนังสือ มุมวิทยาศาสตร์ หรือมุมธรรมชาติศึกษา มุมบ้าน มุมร้านค้า เป็นต้น มุมต่าง ๆ เหล่านี้เด็กมีโอกาสเลือกเล่นได้อย่างเสรีตามความสนใจและความต้องการของเด็ก ทั้งเป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม อนึ่งกิจกรรมเสรีนอกจากให้เด็ก

เล่นตามมุมแล้ว อาจให้เด็กเลือกทำกิจกรรมที่ผู้สอนจัดเสริมขึ้น เช่น เกมการศึกษา เครื่องเล่น สัมผัส ฯลฯ

4. กิจกรรมเสริมประสบการณ์ เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้เด็กได้พัฒนาทักษะการเรียนรู้ ฝึกการทำงานและอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มทั้งกลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ กิจกรรมที่จัดมุ่งฝึกให้เด็กได้มี โอกาสฟัง พูด สังเกต คิดแก้ปัญหาใช้เหตุผล และฝึกปฏิบัติเพื่อให้เกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับ เรื่องที่เรียน โดยจัดกิจกรรมด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น สนทนา อภิปราย สาธิต ทดลอง เล่นนิทาน เล่นบทบาท สมมุติ ร้องเพลง ท่องคำคล้องจอง ศึกษานอกสถานที่ เชิญวิทยากรมาให้ความรู้ ฯลฯ

5. กิจกรรมกลางแจ้ง เป็นกิจกรรมที่จัดทำให้เด็กได้มีโอกาสออกไปนอกห้องเรียนเพื่อ ออกกำลังกาย เคลื่อนไหวร่างกาย และแสดงออกอย่างอิสระ โดยยึดความสนใจและความสามารถของเด็ก แต่ละคนเป็นหลัก กิจกรรมกลางแจ้งที่ผู้สอนควรจัดให้เด็กได้เล่น เช่น การเล่นเครื่องเล่นสนาม การเล่นน้ำ การเล่นทราย การเล่นอุปกรณ์กีฬา การเล่นเกมการละเล่น ฯลฯ

6. กิจกรรมเกมการศึกษา เป็นเกมการละเล่นที่ช่วยพัฒนาสติปัญญา มีกฎเกณฑ์กติกา ง่าย ๆ เด็กสามารถเล่นคนเดียวหรือเล่นเป็นกลุ่มได้ ช่วยให้เด็กรู้จักสังเกต คิดหาเหตุผล และเกิด ความคิดรวบยอด เกี่ยวกับ สี รูปร่าง จำนวน ประเภท และความสัมพันธ์เกี่ยวกับพื้นที่/ระยะ เกมการศึกษาที่เหมาะสมสำหรับเด็กวัย 3-5 ปี เช่น เกมจับคู่ แยกประเภท จัดหมวดหมู่ เรียงลำดับ โดมิโน ลอตโต ภาพตัดต่อ ต่อตามแบบ ฯลฯ

การจัดประสบการณ์ในแต่ละวัน เป็นกิจกรรมหลัก 6 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมเคลื่อนไหว และจังหวะ กิจกรรมศิลปะหรือกิจกรรมสร้างสรรค์ กิจกรรมเสรี กิจกรรมเสริมประสบการณ์ กิจกรรมกลางแจ้ง กิจกรรมเกมการศึกษา ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำวิธีการจัดการเรียนรู้ทั้ง 2 วิธี มาใช้ในกิจกรรมศิลปะหรือกิจกรรมสร้างสรรค์ เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และความเชื่อมั่น ในตนเอง

1.3 การประเมินผลพัฒนาการเด็กปฐมวัย

การประเมินผลเด็กปฐมวัย กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 84) หมายถึง กระบวนการ สังเกตพฤติกรรมของเด็กในขณะที่ทำกิจกรรม แล้วจดบันทึกลงในเครื่องมือที่ผู้สอนสร้างขึ้นหรือ กำหนดอย่างต่อเนื่อง เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมที่แสดงออกในแต่ละครั้ง เป็นข้อมูลในการพัฒนา กิจกรรมให้เด็กได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ

การประเมินผลเด็กปฐมวัย เป็นการประเมินพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาของเด็กปฐมวัย เป็นกระบวนการต่อเนื่องและเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมปกติที่จัดให้เด็ก แต่ละวัน เพื่อนำข้อมูลการประเมินมาพิจารณาปรับปรุง การวางแผนการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้ แต่ละคนได้รับการพัฒนาตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

หลักการประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัย หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 43) ได้กล่าวถึง หลักการประเมินพัฒนาการของเด็กปฐมวัย ดังนี้

1. การประเมินพัฒนาการของเด็กครบทุกด้านและนำผลมาพัฒนาเด็ก
2. ประเมินเป็นรายบุคคลอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่องตลอดปี
3. สภาพการประเมินควรมีลักษณะเช่นเดียวกับการปฏิบัติกิจกรรมประจำวัน
4. ประเมินอย่างเป็นระบบ มีการวางแผน เลือกใช้เครื่องมือและจัดบันทึกไว้เป็นหลักฐาน
5. ประเมินตามสภาพจริงด้วยวิธีการหลากหลายกับเด็ก รวมทั้งใช้แหล่งข้อมูลหลาย ๆ ด้าน มิใช่ขึ้นอยู่กับคะแนนสอบจากแบบทดสอบ

เทคนิควิธีการประเมินพัฒนาการเด็ก นันทิยา น้อยจันทร์ (2548 : 165-195) กล่าวถึงการประเมินผลพัฒนาการเด็กปฐมวัยว่าควรใช้วิธีการที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ที่สุด วิธีการที่เหมาะสมและนิยมใช้ในการประเมินผลพัฒนาการ เด็กปฐมวัย มีด้วยกันหลายวิธีดังต่อไปนี้

1. การสังเกตและการบันทึก การสังเกต เป็นวิธีการที่ครูใช้ในการศึกษาพัฒนาการเด็ก สามารถทำได้ทั้งแบบเป็นระบบหรือแบบเป็นทางการ ได้แก่ การสังเกตอย่างมีจุดมุ่งหมายที่แน่นอนตามแผนที่วางไว้ และการสังเกตแบบไม่เป็นทางการ โดยทำการสังเกตในขณะที่เด็กทำกิจกรรมประจำวันและเกิดพฤติกรรมที่ไม่คาดคิดว่าจะเกิดขึ้นและครูจดบันทึกไว้

2. การสนทนา วิธีประเมินผลนี้ใช้ได้ตั้งแต่เริ่มสอน กำลั้งสอนและหลังจากการสอน ใช้ได้ทั้งเป็นกลุ่มหรือรายบุคคล เพื่อประเมินความสามารถ ในการแสดงความคิดเห็น และพัฒนาการทางด้านการใช้ภาษาของเด็ก แล้วครูทำการบันทึกผลการสนทนาไว้

3. การตรวจผลงาน วิธีนี้ได้จากการนำผลงานของเด็ก เช่น สมุดทำงาน ภาพเขียน สิ่งประดิษฐ์ ฯลฯ มาตรวจ ทั้งนี้โดยจัดเป็นกลุ่มตามอันดับคุณภาพ ควรมี 3-5 อันดับ คือ ดี ปานกลาง อ่อน หรือ ดีมาก ดี ปานกลาง อ่อน อ่อนมาก การรวบรวมผลงานที่แสดงออกถึงความก้าวหน้าแต่ละด้านของเด็กเป็นรายบุคคลโดยจัดเก็บรวบรวมได้ในแฟ้มผลงาน (Portfolio) ซึ่งเป็นวิธีรวบรวมและจัดระบบข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับตัวเด็กโดยใช้เครื่องมือต่าง ๆ รวบรวมเอาไว้อย่างมีจุดหมายที่ชัดเจน แสดงการเปลี่ยนแปลงของพัฒนาการแต่ละด้าน นอกจากนี้ยังรวมเครื่องมืออื่น ๆ เช่น แบบสอบถาม ผู้ปกครอง แบบสังเกตพฤติกรรม แบบบันทึกสุขภาพอนามัย ฯลฯ

4. การใช้ข้อสอบปากเปล่า วิธีการประเมินผลพัฒนาการเด็กปฐมวัยโดยใช้ข้อสอบปากเปล่านี้นี้เหมาะกับเด็กอนุบาลซึ่งยังอ่านและเขียนหนังสือไม่ได้ เช่น ครูสั่งให้เด็กใช้กรรไกรตัดกระดาษตามแนวที่กำหนดไว้ การประเมินผลโดยครูดูจากผลงานของเด็กแล้วจะทราบว่าครูจะต้องจัดประสบการณ์เสริมอีกหรือไม่ เด็กมีความพร้อมในการบังคับกล้ามเนื้อดีเพียงใด

5. การทดสอบ เป็นวิธีการประเมินผลชนิดหนึ่งที่ทำให้ครูมองเห็น ความเปลี่ยนแปลง และความก้าวหน้าของเด็กได้ชัดเจน เพราะจะมีคำตอบที่แสดงถึงความสามารถซึ่งเป็นผลจากการเรียนรู้ และประสบการณ์ของเด็ก และมีการตรวจคำตอบออกมาเป็นคะแนน ซึ่งสะดวกในการรายงานผลต่อผู้ปกครอง และสะดวกในการแปลความหมายเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ของเด็กได้ตรงกัน นอกจากนี้ยังเป็นวิธีการประเมินผลที่ไม่ต้องใช้เวลาเพราะครูต้องกำหนดสถานการณ์เพื่อให้เด็กตอบสนองในลักษณะเดียวกัน เช่น ใช้คำตอบเดียวกัน แก้ปัญหาลักษณะเดียวกัน พร้อมกันทั้งกลุ่ม โดยการใช้แบบทดสอบเพื่อประเมินความพร้อมควรเริ่มใช้ในระดับนุบาล 2 เพราะการใช้แบบทดสอบมีลักษณะการดำเนินการสอบที่เป็นแบบแผนอยู่มาก เช่น ต้องมีการจับเวลา ดังนั้นถ้าช่วงความสนใจเด็กสั้นย่อมมีปัญหาในการดำเนินการ เด็กควรจับดินสอหรือแท่งสีได้แล้วอย่างทะมัดทะแมง ประการสุดท้ายในการดำเนินการสอบครูต้องเป็นผู้อ่านคำถามหรือคำสั่งให้เด็กฟัง ฉะนั้น เด็กควรมีทักษะในการใช้ภาษาเพื่อพูดคุยโต้ตอบได้ดี

สรุปได้ว่า การประเมินเป็นกิจกรรมที่สอดแทรกอยู่ในการเรียนการสอนทุกขั้นตอน เริ่มตั้งแต่การประเมินสภาพของผู้เรียนก่อนลงมือเรียน ประเมินพฤติกรรมขณะเรียน และประเมินผลการเรียนทั้งด้านความสามารถในการทำและความรู้สึกที่ได้จากการทำกิจกรรมมาแล้ว ดังนั้นการประเมินจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้การเรียนบรรลุเป้าหมาย โดยช่วยชี้ให้เห็นว่าจะสอนเด็กเน้นย้ำในจุดใด ได้ผลอย่างไร จะเพิ่มพูนปรับปรุงให้ดีขึ้นได้อีกในด้านใด ประโยชน์ของการประเมินจึงขึ้นอยู่กับเมื่อประเมินแล้วจะนำผลไปใช้พัฒนาเด็กอย่างไรต่อไป

2. การจัดกิจกรรมศิลปะ

2.1 ความหมายการจัดกิจกรรมศิลปะ

กิจกรรมศิลปะ เป็นสื่อการแสดงออกที่มีคุณค่าก่อเกิดพลังสร้างสรรค์ต่อมนุษย์ทุกเพศทุกวัย โดยเฉพาะในเด็กปฐมวัย ศิลปะช่วยให้เด็กเข้าใจตัวเอง เข้าใจสิ่งแวดล้อม ตลอดจนส่งเสริมพัฒนาการในทุกด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ จิตใจ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา ซึ่งมีผู้ให้ความสำคัญของกิจกรรมศิลปะ ดังนี้

มะลินัตร์ เอื้ออานนท์ (2543 : 173) กล่าวว่ากิจกรรมศิลปะจะช่วยพัฒนาความพร้อมในตัวเด็ก ความคล่องในการใช้ความคิด สายตา และมีให้ประสานสัมพันธ์กัน ความพร้อมนี้จะเป็นพื้นฐานขั้นต้นให้เด็กสามารถพัฒนาได้อย่างสูงสุดตามศักยภาพของเขา

นภเนตร ธรรมบวร (2544 : 110) มีความเห็นเพิ่มเติมว่าศิลปะถือเป็นกิจกรรมการแก้ปัญหาอีกด้วย เพราะกิจกรรมศิลปะเปิดโอกาสให้เด็กได้สำรวจ และแก้ปัญหาผ่านผลงานต่าง ๆ วิธีการใหม่ ๆ ในการใช้อุปกรณ์ทางศิลปะ เด็กได้รวบรวมและจัดระเบียบความคิดของตน ตลอดจนพยายามที่จะ

แสดงความคิดเห็นดังกล่าวผ่านงานศิลปะ ซึ่งต้องใช้ทักษะต่าง ๆ อาทิ การตัดสินใจ ความรับผิดชอบ เป็นต้น

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 49) กล่าวว่า กิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย มีความหมายเดียวกันกับ กิจกรรมสร้างสรรค์ กิจกรรมสร้างสรรค์ หมายถึง กิจกรรมที่ช่วยให้เด็กแสดงออกทางอารมณ์ ความรู้สึก ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และจินตนาการ โดยใช้ศิลปะ เช่น การเขียนภาพ การปั้น การฉีก-ปะ การตัด-ปะ การพิมพ์ภาพ การร้อย การประดิษฐ์ หรือวิธีการอื่นที่เด็กได้คิดสร้างสรรค์ และเหมาะสมกับพัฒนาการ

สุวรรณ ก้อนทอง (2547 : 8) กล่าวว่า กิจกรรมศิลปะ หมายถึง กิจกรรมที่มุ่งกระตุ้นให้เด็กคิดจินตนาการ ตัดสินใจลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตัวเอง ตลอดจนฝึกให้เด็กรู้จักการสังเกต หาเหตุผล ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริม และพัฒนาการความคิดสร้างสรรค์ เพื่อเตรียมความพร้อมในการดำรงชีวิตต่อไป

จากความหมายของกิจกรรมศิลปะ หรือกิจกรรมสร้างสรรค์ ที่กล่าวมา ผู้วิจัยจะใช้คำว่า กิจกรรมศิลปะในการทดลอง เป็นกิจกรรมที่หมายถึง กระบวนการที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แสดงออกทางอารมณ์ ความรู้สึก ความคิดสร้างสรรค์ และจินตนาการ แล้วถ่ายทอดออกมาเป็นชิ้นงาน ซึ่งได้แก่ การวาดภาพ การปั้น การประดิษฐ์ การพับ ฉีกปะ ตัดกระดาษ พิมพ์ภาพ เป็นต้น

2.2 ความสำคัญของการจัดกิจกรรมศิลปะ

กิจกรรมศิลปะ มีความสำคัญต่อเด็กปฐมวัยที่จะช่วยส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ และสอดคล้องกับความต้องการตามธรรมชาติของเด็ก ซึ่งนักการศึกษาหลายท่านให้ทัศนะเกี่ยวกับความสำคัญของกิจกรรมศิลปะไว้ ดังนี้

พีระพงษ์ กุลพิศาล (2545 : 36) กล่าวเพิ่มเติมเกี่ยวกับกิจกรรมศิลปะว่า การเรียนรู้โลกภายนอกด้วยประสาทสัมผัส (Senses perception) เป็นธรรมชาติการเรียนรู้ของเด็กอยู่แล้ว และกิจกรรมศิลปะเป็นกิจกรรมหนึ่ง ที่ฝึกให้เด็กรู้จักนำเอาธรรมชาติของตนเองที่มีอยู่ มาใช้เก็บเกี่ยวความรู้ต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว โดยเฉพาะความรู้อันจะเป็นพื้นฐานพัฒนาคุณภาพทางสุนทรียภาพให้แก่ตน นอกจากนั้น ยังเป็นประสบการณ์ หรือความรู้ทางอ้อมที่ได้จากงานศิลปะ ได้แก่ ประสบการณ์สังคม ประสบการณ์ในการใช้เครื่องมือต่างๆ รู้จักวัสดุต่างๆ เป็นต้น ซึ่งมีส่วนช่วยพัฒนาการเจริญเติบโตทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคมของเด็ก

ดวงพร พิทักษ์วงศ์ (2546 : 32) ได้กล่าวว่า การสอนศิลปะช่วยส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของเด็กอนุบาล ซึ่งต้องการโอกาสที่จะช่วยให้เด็กมีความสุข ความพอใจ และเกิดความนับถือตนเอง

โดยผู้สอนจำเป็นต้องเป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์ก่อน จึงจะทำให้การจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์ ประสบผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย

สุวรรณ ก้อนทอง (2546 : 9) ได้กล่าวว่า ศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญต่อเด็กปฐมวัยแสดงออกถึงความสนใจ ความต้องการ และประสบการณ์เดิมของเด็ก จะได้แสดงออกผ่านงานศิลปะ ซึ่งส่งเสริมให้เด็กได้พัฒนาความคิดสร้างสรรค์อย่างเสรี มีความกล้าคิด กล้าทำ มีความเชื่อมั่นในตนเอง สามารถแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม มีความรับผิดชอบรู้จักการทำงานร่วมกับผู้อื่น รวมทั้งการมีจิตใจที่อ่อนโยน ขณะที่เด็กทำกิจกรรม เด็กต้องใช้สมาธิ อารมณ์ และจิตขณะนั้นจึงมีความสงบ กิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กมิได้มีจุดมุ่งหมาย ให้เด็กทำงานเพื่อความสวยงามเหมือนจริง แต่เป็นการช่วยพัฒนาความคิด และจินตนาการให้มีความพร้อมในการเรียนในชั้นต่อไป ซึ่งแสดงให้เห็นว่า กิจกรรมศิลปะสามารถพัฒนาเด็กโดยองค์รวม ทั้งทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา กิจกรรมศิลปะจึงมีคุณค่าและความสำคัญของเด็กปฐมวัยเป็นอย่างยิ่ง

สรุปได้ว่า ความสำคัญของกิจกรรมศิลปะ คือ เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสรับรู้ เรียนรู้ และตอบสนองความต้องการตามธรรมชาติของเด็ก ให้เด็กแสดงออกถึงความรู้สึก ความคิด จินตนาการ กระบวนการศิลปะที่แสดงออกในลักษณะรูปร่างรูปทรงของศิลปะ จะส่งเสริมพัฒนาการเด็กได้ครบทุกด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ จิตใจ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา เสริมสร้างลักษณะนิสัยบุคลิกภาพที่เหมาะสม ทำให้กล้าคิด กล้าทำ กล้าแสดงออก และที่สำคัญ กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์พัฒนาการด้านความรู้ที่มีการรับรู้ด้วยประสาทสัมผัสและประสิทธิภาพในการรับรู้และการแสดงออกของพื้นฐานทางศิลปะ เป็นวิถีทางที่ดีที่สุดทางหนึ่งในการที่เด็กจะเรียนรู้โลก เพราะความรู้ทั้งหลายมาจากสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็กนั่นเอง

2.3 จุดมุ่งหมายการจัดกิจกรรมศิลปะ

ประมวล ดิฉินสัน (2536 : 116-117) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายในการสอนศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย มีดังต่อไปนี้

1. มิใช่มุ่งสอนให้เด็กเป็นศิลปิน หรือช่างฝีมือเป็นสำคัญ หากมุ่งที่จะใช้ศิลปะหัตถกรรมเป็นทางไปสู่การศึกษางานศิลปะของเด็ก คือ ยานพาหนะอันนำไปสู่ความเจริญเติบโตทางการศึกษา
2. งานศิลปะเป็นทางหนึ่งซึ่งเด็กใช้แสดงออก ใช้ในการสื่อความหมาย และในการจารึกประสบการณ์ของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กที่เขียนอะไรไม่ค่อยออก อาจจะใช้การวาดรูป การปั้น หรือการระบายสี แสดงออกได้ดีกว่าการเรียน
3. งานศิลปะช่วยให้เด็กพัฒนาความตระหนักรู้ในสิ่งแวดล้อมได้ลึกซึ้งขึ้น และเข้าใจสัมพันธ์ภาพแห่งตนเอง กับสิ่งแวดล้อมได้แจ่มชัดขึ้น

4. ศิลปะทำให้เรารู้คุณค่าของสุนทรียภาพ
5. ศิลปหัตถกรรมช่วยให้มีทักษะในการใช้มือ
6. ศิลปหัตถกรรมเป็นวัฒนธรรมของมนุษย์มาแต่ดึกดำบรรพ์

สิริพรรณ ตันศิริรัตน์ไพศาล (2545 : 31-32) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยไว้ ดังนี้

1. เพื่อฝึก และเตรียมความพร้อมด้านต่าง ๆ ให้เด็กรู้จักใช้ประสาทสัมผัสให้สัมพันธ์กันอย่างเหมาะสม
2. เพื่อส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การรู้จักสังเกต การมีไหวพริบสามารถแสดงออกตามความถนัด ความสามารถของแต่ละคน และชื่นชมต่อสิ่งที่สวยงามต่าง ๆ
3. เพื่อการพัฒนาทางกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม สติปัญญา และบุคลิกภาพ
4. เพื่อปลูกฝังค่านิยม เจตคติ และคุณสมบัติที่ดีของศิลปะ และวัฒนธรรมไทย
5. เพื่อให้เด็กเริ่มต้นรู้จักการใช้เครื่องมือ เครื่องใช้ต่าง ๆ ในการทำงานศิลปะ รู้จักการเก็บรักษา และการทำความสะอาดอย่างถูกต้อง
6. เพื่อฝึกให้รู้จักการทำงานเป็นกลุ่ม เป็นคนมีระเบียบ ประณีต
7. เพื่อให้เด็กมีโอกาสแสดงออกอย่างอิสระ สนุกสนานเพลิดเพลิน และใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์
8. เพื่อนำไปใช้ให้สัมพันธ์กับการจัดประสบการณ์ด้านอื่น ๆ

จากจุดมุ่งหมายดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า ศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย ช่วยให้ได้ใช้ประสาทสัมผัสระหว่างมือกับตาให้สัมพันธ์กัน ส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ช่วยปลูกฝังค่านิยม เจตคติ และคุณสมบัติที่ดีต่อศิลปะ และวัฒนธรรมไทย เด็กรู้จักการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม มีระเบียบวินัยในตนเอง รู้จักการรอคอย นอกจากนี้เด็กยังรู้จักการใช้เครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์ในการทำงานศิลปะ รู้จักการเก็บรักษา และการทำความสะอาดอย่างถูกต้อง สิ่งเหล่านี้จึงเป็นการส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาของเด็ก ในการวิจัยครั้งนี้มุ่งส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ และความเชื่อมั่นในตนเอง เพื่อเป็นพื้นฐานในการพัฒนาคุณภาพชีวิต

2.4 แนวทางการจัดกิจกรรมศิลปะ

สิริพรรณ ตันศิริรัตน์ไพศาล (2545 : 45) กล่าวถึง แนวทางในการจัดกิจกรรมทางด้านศิลปะไว้ 10 ข้อ คือ

1. เน้นกระบวนการทำงานของเด็กมากกว่าผลงานที่เด็กทำ
2. สนับสนุนการแสดงออกทางความคิดสร้างสรรค์ โดยหลีกเลี่ยงการให้เด็กลอกเลียนแบบ หรือวาดภาพระบายสีในสมุดภาพ เพราะทำให้เด็กไม่ได้ใช้ความคิดอิสระ
3. ชื่นชมในผลงานความก้าวหน้าของเด็ก

4. วางแผน และเตรียมกิจกรรมต่างๆ สำหรับเด็กให้พร้อม
5. จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ให้เด็กสามารถหยิบง่ายและสะดวกในการใช้
6. หลีกเลี่ยงคำถามที่ว่า “กำลังทำอะไรกันอยู่” หรือ “เดาสิ่งที่เด็กทำคืออะไร”
7. ฝึกฝน และแนะนำให้เด็กลองปฏิบัติด้วยตนเอง รู้จักการแสดงออก และมีทัศนคติที่ดีต่องานศิลปะ โดยคำนึงถึงความเหมาะสมตามวุฒิภาวะของเด็กด้วย
8. ให้คิดว่ากิจกรรมทางศิลปะ มีความสำคัญเช่นเดียวกับการจัดประสบการณ์ในการเขียนและการอ่าน
9. ให้ความรู้ในด้านศิลปะ เช่น เรื่องสี ขนาด และรูปร่างของภาพ
10. อธิบายให้ผู้ปกครองเข้าใจถึงจุดมุ่งหมาย และแนวทางในการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางด้านศิลปะแก่เด็ก

ศัตยา สายเชื้อ (2541 : 15) ได้เสนอแนวคิดในการจัดกิจกรรมการสอนศิลปะสำหรับเด็กก่อนวัยเรียน ดังนี้

1. จัดเนื้อหา และหลักสูตร เน้นให้เด็กมีโอกาสจัดกระทำ (Manipulation) เพราะเด็กในวัยนี้จะเรียนรู้ โดยอาศัยประสาทสัมผัส การรับรู้ การเคลื่อนไหว (Sensory-motor) เพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา
2. การจัดกิจกรรมควรเน้นพัฒนาประสาทสัมผัสให้มากที่สุด กิจกรรมกระตุ้นให้คิดและจัดกระทำหรือลงมือปฏิบัติกิจกรรม รวมทั้งสัมผัสและต้องให้เห็นสิ่งต่าง ๆ หรือเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ทั้งประสาทสัมผัสทั้ง 5 ซึ่งช่วยให้เกิดสิ่งใหม่ ๆ รอบตัว
3. ในทัศนะของ เพียเจต์ การเลือกวัสดุโดยเด็กมีโอกาสสัมผัส หรือจับต้องสิ่งของที่มีอยู่ในธรรมชาติ เช่น ดิน หิน ทราย น้ำ ฯลฯ ซึ่งจะช่วยให้พัฒนาประสาทรับรู้การเคลื่อนไหวของเด็ก ให้เข้าใจในสภาพความจริงของวัตถุ เช่น เรื่อง น้ำหนัก เนื้อสารจะนำไปสู่การเชื่อมโยงกับโครงสร้างอื่น จึงให้เด็กได้จัดทำเพื่อพัฒนาประสาทสัมผัสมากที่สุด

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 59) ได้ให้ข้อเสนอแนะในการจัดกิจกรรมศิลปะไว้ ดังนี้

1. การจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ ควรพยายามหาวัสดุท้องถิ่น มาใช้ก่อนเป็นอันดับแรก
2. ก่อนให้เด็กทำกิจกรรมต้องอธิบายวิธีใช้วัสดุที่ถูกต้องให้เด็กทราบ พร้อมทั้งสาธิตให้ดูจนเข้าใจ เช่น การใช้พู่กัน และกาว จะต้องปาดพู่กัน หรือกาวนั้นกับภาชนะที่ใส่ เพื่อไม่ให้กาวหรือสีไหลเลอะเทอะ
2. ให้เด็กทำกิจกรรมศิลปะประเภทใดประเภทหนึ่ง ร่วมกันเป็นกลุ่มย่อย เพื่อฝึกให้เด็กรู้จักฝึกการวางแผน และการทำงานร่วมกันกับผู้อื่น

3. แสดงความสนใจในงานของเด็กทุกคน ไม่ควรมองผลงานของเด็กด้วยความขบขัน และควรนำผลงานของเด็กทุกคนหมุนเวียนจัดแสดงที่ป้ายนิเทศ

4. หากพบว่า เด็กคนใดสนใจทำกิจกรรมศิลปะอย่างเดียวยตลอดเวลา ควรกระตุ้นเร้า และจูงใจให้เด็กเด็กเปลี่ยนทำกิจกรรมอื่นบ้าง เพราะกิจกรรมศิลปะแต่ละประเภท พัฒนาเด็กแต่ละด้าน แตกต่างกัน และเมื่อเด็กทำตามที่แนะนำได้ควรให้แรงเสริมทุกครั้ง

5. เก็บผลงานชิ้นที่แสดงความก้าวหน้าของเด็กเป็นรายบุคคล เพื่อเป็นข้อมูลในการสังเกตพัฒนาการของเด็ก

สรุปได้ว่า แนวการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กนั้น สามารถจัดได้อย่างหลากหลายไม่เฉพาะการวาดภาพ เพราะมีจุดมุ่งหมายเพื่อต้องการพัฒนาโดยองค์รวม ซึ่งมีความคิดสร้างสรรค์ รวมอยู่ด้วย ฉะนั้นหน้าที่ของผู้สอนประการหนึ่ง คือ จัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ส่งผลให้เด็กได้แสดงออกทางการเป็นคนดี คนเก่ง และเรียนรู้อย่างมีความสุข

2.5 พัฒนาการทางศิลปะ

มีผู้กล่าวถึงพัฒนาการทางศิลปะของเด็กปฐมวัย ไว้ดังนี้

เยวพา เดชะคุปต์ (2546 : 107-108) กล่าวว่า ครูสามารถจัดประสบการณ์ทางศิลปะโดยแบ่งขั้นตอนของพัฒนาการทางศิลปะไว้ 2 ระยะ

ขั้นที่ 1 ระยะเส้นยุ่ง (Scribbling stage) อายุ 2-4 ขวบ ในระยะนี้เด็กจะแสดงออก โดยลากเส้นยุ่ง ๆ ลงในกระดาษ ฝาผนัง หรือบนพื้นดิน ฯลฯ ซึ่งเรียกว่างานขีดเขียน หรือเส้นยุ่ง

ขั้นที่ 2 ระยะก่อนสัญลักษณ์ (Pre symbolic stage) อายุระหว่าง 4-7 ขวบ ในระยะนี้เด็กจะเริ่มวาดภาพโดยใช้วิธีต่าง ๆ และรู้สึกกับการสร้างรูปแบบหรือสัญลักษณ์ต่าง ๆ ขึ้น ในขั้นนี้เรียกว่าขั้นก่อนสัญลักษณ์ เพราะเด็กจะเปลี่ยนสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่ใช้อยู่เสมอ ระยะนี้จะเริ่มต้นขึ้น เมื่อเด็กสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่เขาวาดกับความเป็นจริง

เชอร์มาร์ช (Schirmacher. 1998 : 98-99) ได้สรุปขั้นตอนพัฒนาการทางศิลปะของเด็กปฐมวัยไว้ ดังนี้

อายุ 2-3 ปี : การขีดเขียนที่ควบคุมได้

1. ร่องรอยการขีดเขียนเล็กๆ ที่ควบคุมและจัดระบบดีขึ้น
2. การเคลื่อนไหวเพื่อทำร่องรอยซ้ำ
3. เคลื่อนไหวเอว และบังคับได้ดีขึ้น
4. วาดรูปอยู่ในขอบเขตของกระดาษ
5. เส้นหลากหลายและทิศทางเริ่มปรากฏ
6. การมองเห็นดีขึ้น การบังคับการเคลื่อนไหวดีขึ้น ทำให้เกิดลวดลาย

7. การจ้องมองคุณขณะขีดเขียน
 8. การหมุนวนเริ่มปรากฏเส้นรอบวงยุ่ง ๆ
 9. ร่องรอยขีดเขียนมีระยะกว้างขึ้น
- อายุ 3-4 ปี : บอกร่องรอยการขีดเขียน
1. ใช้เวลานานขึ้นในการทำร่องรอยต่าง ๆ
 2. เชื่อมโยงการขีดเขียนกับสิ่งแวดล้อม
 3. ชื่อของร่องรอยอาจเปลี่ยนกระบวนการ
 4. ใช้นิ้วจับอุปกรณ์ ควบคุมกล้ามเนื้อเล็กได้ดีขึ้น
 5. ร่องรอยลายเส้นมีหลากหลาย
 6. มีสมาธิเพิ่มขึ้น
 7. รู้และเข้าใจใช้ช่องว่าง
 8. ร่องรอยขีดเขียนไม่ตรงกับชื่อที่บอก
 9. เปลี่ยนการแสดงออกทางกายในแนวคิด มาเป็นการทำร่องรอยแทนบางสิ่งที่บอกชื่อ

ไว้แล้ว

อายุ 4-7 ปี : ขึ้นก่อนการมีแบบแผน
การมีแบบแผนเริ่มมีขึ้นในช่วงวัยนี้ เป็นการแสดงถึงจุดมุ่งหมายเฉพาะ เช่น เด็กวาด

รูปร่างที่ใช้แสดงถึงคน

1. ร่องรอยที่กระทำของเด็กแสดงถึงความพยายาม
2. สัญลักษณ์แสดงถึงการสร้างเสริมไปสู่การขีดเขียนที่มีรูปแบบขึ้น
3. รูปทรงเรขาคณิตปรากฏขึ้น
4. การจัดสัดส่วน
5. การจัดแบ่งช่องว่างระยะถี่ห่าง
6. หมุนกระดาษขณะวาดรูป
7. ทำลาย หรือยกเลิกบางส่วนในการวาดภาพคน
8. ส่วนศีรษะ เท้า แสดงถึงรูปร่างคน
9. แขน ตัว นิ้วมือ เสื้อผ้า ผม และอื่น ๆ มีรายละเอียดเพิ่มเติมขึ้น
10. สิ่งที่วาดไม่ครบถ้วน ไม่สัมพันธ์กัน
11. เป็นศิลปะที่แสดงถึงตัวเองมากกว่าสื่อสาธารณะ
12. สัญลักษณ์และความคิดเป็นส่วนตัว
13. สามารถลอกรูปที่เหลี่ยมตอนอายุ 4 ปี สามเหลี่ยมตอนอายุ 5 ปี

14. ความสัมพันธ์ของขนาดเป็นเครื่องแสดงถึงตอนปลายของขั้นนี้
15. เด็กเรียนรู้ว่าสิ่งที่เขารู้จัก หรือมีประสบการณ์สามารถนำมาแสดงออกในการวาดภาพ
16. เด็กวาดตามความรู้สึก และความคิด วัตถุ เรียนรู้การละเว้นบางสิ่ง วาดเกินความจริง

และผิดสัดส่วน

17. เลือกใช้สีไม่ตรงกับความจริง
18. แบบแผนและสัญลักษณ์เริ่มมีคนจำได้
19. ชอบพูดถึงงานศิลปะของตนเอง
20. วาดรูปสิ่งที่มีความสำคัญ มีความสัมพันธ์ หรือคนที่มีความหมายต่อตนเอง เช่น ความจริง สัตว์เลี้ยง หรือเพื่อน
21. สิ่งที่วาดเป็นด้านหน้า

สรุปได้ว่า พัฒนาการทางศิลปะของเด็กปฐมวัย เป็นการพัฒนาทั้งทางด้านการคิด จินตนาการ และทักษะทางกายด้านประสาทสัมผัส ซึ่งพัฒนาการของเด็กแต่ละคนแตกต่างกันไปตามประสบการณ์เดิม การอบรมเลี้ยงดู ตลอดจนการยอมรับในผลงานของเด็กจากบุคคลใกล้ชิด ซึ่งถ้าหากได้รับการส่งเสริม จะส่งผลต่อพัฒนาการทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญาอย่างยิ่ง

3. ความคิดสร้างสรรค์

3.1 ความหมายของความคิดสร้างสรรค์

ความคิดสร้างสรรค์ (Creative thinking) นักจิตวิทยาและนักการศึกษาได้ให้ความหมายของความคิดสร้างสรรค์ ดังนี้

พวงผกา โภษิตกานนท์ (2544 : 10) ได้ให้ความหมายของความคิดสร้างสรรค์ว่า หมายถึง การที่คนสามารถคิดอะไร ได้อย่างสัมพันธ์กันหรือเชื่อมโยงสัมพันธ์ได้ดี ยิ่งคิดได้มากเท่าไรยิ่งแสดงถึงศักยภาพด้านความคิดสร้างสรรค์มากเท่านั้น

กิลฟอร์ด (Guilford. 1967 : 61) ได้ให้ความหมายของความคิดสร้างสรรค์ว่า เป็นความสามารถทั่ว ๆ ไปที่ทุกคนมีลักษณะเด่นของการคิดสร้างสรรค์คือ การคิดได้หลายทิศหลายทาง หรือการคิดแบบอนนกันย ซึ่งประกอบด้วย ความคิดริเริ่ม ความคิดคล่องแคล่ว ความคิดยืดหยุ่น และความคิดละเอียดลออ

ทอเรนซ์ (Torrance. 1973) ได้ให้ความหมายของความคิดสร้างสรรค์ว่า เป็นความสามารถของบุคคลในการคิดสร้างสรรค์ผลผลิต หรือสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ ที่ไม่รู้จักมาก่อน ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ อาจเกิดจากการรวมเอาความรู้ต่าง ๆ ที่ได้จากประสบการณ์เดิมแล้วเชื่อมโยงกับประสบการณ์

ใหม่ ๆ สิ่งที่เกิดขึ้นไม่จำเป็นต้องเป็นสิ่งที่สมบูรณ์อย่างแท้จริง อาจออกมาในรูปของผลผลิตทางศิลปะ วรรณคดี วิทยาศาสตร์ หรืออาจเป็นเพียงกระบวนการเท่านั้น

ณัฐพงษ์ เจริญทิพย์ (2541 : 103) ได้ให้ความหมายว่า ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง ความสามารถในการคิดนอกกรอบ (Lateral thinking) เพื่อสร้างแนวคิดใหม่ที่จะนำมาใช้แก้ปัญหาได้หลาย ๆ แนวคิด และนำแนวคิดเหล่านี้ไปพัฒนาต่อ เพื่อให้สามารถใช้แก้ปัญหาที่ต้องการได้

อารี พันธุ์ณี (2547 : 45) ได้ให้ความหมายของความคิดสร้างสรรค์ว่า หมายถึง ความคิดจินตนาการประยุกต์ที่สามารถนำไปสู่สิ่งประดิษฐ์ คิดค้นพบสิ่งใหม่ ๆ ทางเทคโนโลยี เป็นความคิดในลักษณะที่คนอื่นคาดคิดไม่ถึงหรือมองข้าม เป็นความคิดหลากหลาย คิดได้กว้างไกล มีทั้งปริมาณและคุณภาพ อาจเกิดจากความคิดผสมผสานเชื่อมโยงระหว่างความคิดใหม่ ๆ กับประสบการณ์เดิมให้เกิดสิ่งใหม่ที่แก้ปัญหาและเอื้ออำนวยประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2548 : 33) กล่าวว่า การคิดสร้างสรรค์ หรือการออกแบบสร้างสรรค์ เป็นกระบวนการทางสมองที่คิดในลักษณะอนกนัย ที่ทำให้เกิดการค้นพบสิ่งแปลกใหม่ด้วยการตัดแปลง ปรับปรุงผสมผสาน รวมถึงการประดิษฐ์ และค้นพบสิ่งต่าง ๆ เป็นการคิดทั้งเหตุผล และจินตนาการจนเกิดผลงาน สามารถพัฒนาได้ด้วยการทำกิจกรรมอิสระในการคิด การสังเกต สำหรับเด็กปฐมวัยฝึกการคิดสร้างสรรค์ด้วยกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์

นันทิยา น้อยจันทร์ (2548 : 279) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์สำหรับเด็กระดับก่อนประถมศึกษา หมายถึง ความสามารถที่เด็กสังเกตเห็น รับรู้ เข้าใจ และมีปฏิริยาตอบสนอง โดยคิดและทำได้ผลงานที่แสดงออกตามความคิดของตน ซึ่งผลงานนั้นเป็นสิ่งใหม่สำหรับเขา ตลอดจนพึงพอใจที่จะแสดงออกตามรูปแบบของเขา ดังนั้นผลงานที่ทำตามแบบ เลียนแบบ และทำซ้ำ ๆ จึงถือว่าเด็กยังไม่เกิดความคิดสร้างสรรค์

อุษณีย์ โพธิ์สุข (2548 : 80) ได้กล่าวถึงความหมายของความคิดสร้างสรรค์ไว้ในเอกสารประกอบการสอนเด็กปัญญาเลิศใน 3 คำจำกัดความ คือ เป็นกระบวนการทางปัญญา ที่ซับซ้อนจึงมีความหมายเข้าใจผิดบางประการเกี่ยวกับเรื่องนี้ เป็นผลของกระบวนการทางปัญญา และคุณลักษณะเชิงคุณภาพของบุคคล และเป็นของมีคุณค่า มีประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของเด็กอย่างยิ่ง

จากแนวคิดที่กล่าวมาข้างต้น พอจะสรุปความหมายของความคิดสร้างสรรค์ได้ว่า ความคิดสร้างสรรค์ คือ การที่เด็กได้คิดมาจากสมองและจากจิตใจในหลายๆอย่างแบบอนกนัย ซึ่งเป็นผลมาจากพื้นฐานเดิมและประสบการณ์ สภาพแวดล้อมที่เด็กได้รับ แล้วแสดงออกมาเป็นการกระทำจากกรอบความคิดเดิมในรูปแบบของคำพูด หรือผลงานต่าง ๆ อันไม่ซ้ำแบบใครทั้งแบบเดียวหรือหลาย ๆ แบบ และมีคุณค่าต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคมส่วนรวม

3.2 ความสำคัญของความคิดสร้างสรรค์

ความคิดสร้างสรรค์ มีความสำคัญต่อการจัดประสบการณ์การเรียนรู้การสอนมาก เพราะจุดมุ่งหมายของการศึกษาคือต้องการให้ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดการแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสมกับวัย และมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ (กรมวิชาการ. 2540) นอกจากนี้ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ยังได้กำหนดคุณลักษณะผู้เรียนที่พึงประสงค์ไว้ว่า ผู้เรียนต้องเป็นคนดี คนเก่ง และคนมีความสุข คนเก่ง คือ คนที่มีสมรรถภาพสูงในการดำเนินชีวิต โดยมีความสามารถด้านใดด้านหนึ่งหรือรอบด้าน หรือมีความสามารถพิเศษเฉพาะทาง เช่น ทักษะและกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ความสามารถด้านคณิตศาสตร์ มีความคิดสร้างสรรค์ มีความสามารถด้านภาษา ศิลปะ ดนตรี กีฬา มีภาวะผู้นำ รู้จักตนเอง ควบคุมตนเองได้ ฯลฯ เพื่อให้สามารถนำความคิดสร้างสรรค์ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ตลอดจนใช้ในการแก้ปัญหาต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

พวงพกา โกมุติกานนท์ (2544 : 11) ได้กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์มีส่วนช่วยในการส่งเสริมเด็กในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. สร้างนิสัยในการทำงานที่ดี ขณะที่เด็กทำงานครูควรสอนระเบียบวินัยที่ดีในการทำงานควบคู่ไปด้วย เช่น หัดให้รู้จักเก็บของเข้าที่ ล้างมือเมื่อทำงานเสร็จ เป็นต้น
2. ส่งเสริมสุนทรียภาพ เด็กจะรู้จักชื่นชมและมีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งต่างๆ ซึ่งผู้ใหญ่ควรทำเป็นตัวอย่างโดยการยอมรับและชื่นชมในผลงานของเด็ก ให้เด็กเห็นว่าทุกอย่างมีความหมายสำหรับตนเอง ส่งเสริมให้รู้จักสังเกตสิ่งที่แปลกจากสิ่งธรรมดา ให้ได้ฟังในสิ่งที่ไม่เคยได้ฟังและหัดให้เด็กสนใจสิ่งต่าง ๆ รอบตัว
3. เป็นการพัฒนากล้ามเนื้อเด็กจะสามารถพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่จากการเล่น การเคลื่อนไหว การเล่นบล็อกลูก และพัฒนากล้ามเนื้อเล็กจากการทำงานศิลปะ เช่น การตัดกระดาษ การวาดภาพด้วยนิ้วมือ การประดิษฐ์ภาพ และการเล่นกิจกรรมการต่อภาพตัดต่อ การเล่นตอกตะปู
4. เปิดโอกาสให้เด็กได้สำรวจ ค้นคว้า ทดลอง เด็กจะชอบทำกิจกรรมและใช้วัสดุที่หลากหลายเพื่อสร้างสิ่งต่าง ๆ เป็นโอกาสให้เด็กได้ใช้ความคิดริเริ่ม และจินตนาการสร้างสิ่งใหม่ ๆ ขึ้น จึงควรหาวัสดุให้เด็กได้ทดลองอาจเป็นเศษวัสดุเหลือใช้ เช่น กลังยาสีฟัน เปลือกไข่ นำมาประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ และฝึกการก่อสร้าง

5. เป็นการผ่อนคลายอารมณ์ ลดความกดดัน ความคับข้องใจ และความก้าวร้าวลง

วศิณี อิศรเสนา ณ อยุธยา (2545 : 10) ได้อ้างถึงความคิดของ ซิงเกอร์และซิงเกอร์ (Singer & Singer, 1990) ว่า ความคิดสร้างสรรค์ไม่ใช่เพียงแค่เป็นสิ่งที่ช่วยสะท้อนอารมณ์เท่านั้น แต่ยังช่วยสนับสนุนให้เกิดสุขภาพจิตที่ดี เฮนดริก กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์สร้างผลผลิตหรือ

ความคิดซึ่งไม่เหมือนใคร ทำให้มนุษย์รู้สึกดีกับตนเอง ประสบการณ์ ความคิดสร้างสรรค์ทำให้คน ได้แสดงความรู้สึกของตนเองออกมาให้เห็นคุณค่าและเคารพในตัวเอง

อารี รังสินันท์ (2532 : 498) ได้กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์มีความสำคัญต่อตนเอง และต่อสังคม ดังต่อไปนี้

1. ความสำคัญต่อตนเอง

1.1 ลดความเครียดทางอารมณ์ บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ต้องการแสดงออก อย่างอิสระทั้งความคิด และการปฏิบัติ มีความมุ่งมั่นจริงจังในสิ่งที่คิด หากได้ทำตามที่ได้คิดจะทำให้ ลดความเครียด และความกังวลลง เพราะได้ตอบสนองความต้องการพื้นฐานของตนเอง ซึ่งลักษณะ ต่าง ๆ ที่บุคคลสร้างสรรค์ต้องการตอบสนอง ได้แก่ ความอยากรู้ อยากเห็น ความสนใจที่จะศึกษา ค้นคว้าต้องเผชิญกับสิ่งที่ท้าทายความสามารถ เป็นต้น

1.2 มีความสนุกสนาน เพลิดเพลินและเป็นสุข บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์เมื่อได้ทำ ในสิ่งที่ตนคิด ได้เล่น ได้ทดลองกับความคิด จะรู้สึกพอใจ ตื่นเต้นกับผลงานที่เกิดขึ้น จะทำงาน อย่างเพลิดเพลิน ทุ่มเทอย่างจริงจัง และเต็มกำลังความสามารถ และทำอย่างมีความสุข แม้จะเป็นงานหนัก แต่จะเป็นเรื่องที่ย่างและเบา จะเห็นได้ว่าการทำงานของศิลปิน นักวิทยาศาสตร์ และนักสร้างสรรค์ สาขาต่าง ๆ จะใช้เวลาทำงานติดต่อกันครั้งละหลาย ๆ ชั่วโมง และทำอย่างต่อเนื่องหลายปี จนค้นพบ บางสิ่งบางอย่างที่สามารถผลิตผลงานสร้างสรรค์ได้

1.3 มีความภาคภูมิใจและเชื่อมั่นในตนเอง การได้ทำในสิ่งที่ตนคิด ได้ทดลอง ได้ปฏิบัติจริง เมื่องานนั้นประสบความสำเร็จ จะทำให้บุคคลเกิดความภาคภูมิใจ และเชื่อมั่นในตนเอง หากงานนั้นไม่สำเร็จ บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์จะเข้าใจ และยอมรับผลที่เกิดขึ้น ได้เรียนรู้ และค้นพบบางสิ่งบางอย่าง ความไม่สำเร็จช่วงนี้จะเป็นพื้นฐานให้ความมุ่งมั่น พยายาม และมีความ กล้า ที่จะก้าวไปข้างหน้าเพื่อความสำเร็จต่อไป

2. ความสำคัญต่อสังคม

2.1 ทำให้สังคมเกิดการเปลี่ยนแปลง เพราะผลงานสร้างสรรค์นำมาซึ่งความแปลกใหม่ ทำให้สังคมเจริญก้าวหน้า ถ้าสังคมหยุดนิ่งจะทำให้สังคมนั้นล้าหลัง

2.2 ช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ประดิษฐ์กรรมความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ เช่น เครื่องจักร รถยนต์ รถแทรกเตอร์ เครื่องวิดน้ำ เครื่องนวดข้าว เครื่องเก็บผลไม้ เครื่องบด สิ่งเหล่านี้ ช่วยในการผ่อนแรงของมนุษย์ได้มาก ช่วยลดความเหนื่อยยาก ลำบากและทรมานได้มาก ไม่ต้อง ทำงานหนัก ทำให้ชีวิตมีความสุขมากขึ้น

2.3 ช่วยให้เกิดความสะดวกสบายและรวดเร็ว การค้นพบรถจักรยาน รถยนต์ เรือที่ใช้ เครื่องจักร รถไฟ เครื่องบิน ยานอวกาศ ทำให้การคมนาคมติดต่อกัน การเดินทาง ขนส่ง สะดวกสบาย ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด ความเข้าใจกันมากยิ่งขึ้น

2.4 ความปลอดภัยในชีวิต และการมีชีวิตที่ยืนยาวขึ้น การค้นพบทางการแพทย์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทำให้ชีวิตมนุษย์ไม่ต้องเสี่ยงอันตราย การค้นพบยาโรก้าโรค วัณโรค เป็นต้น การค้นพบความรู้ใหม่ ๆ ในเรื่องโภชนาการ ออกกำลังกาย การดูแลสุขภาพอนามัยต่าง ๆ ทำให้ประชาชนรู้จักปฏิบัติตนในด้านการป้องกัน ดูแลรักษาสุขภาพอนามัยทั้งร่างกายและจิตใจ มีส่วนทำให้คนมีชีวิตที่ยืนยาวขึ้น

2.5 ช่วยประหยัดเวลา แรงงานและเศรษฐกิจ ผลการค้นพบในด้านต่าง ๆ ทาง วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การแพทย์ การศึกษา การเกษตร ช่วยให้มีมนุษย์มีเวลามากขึ้น สามารถ นำพลังงานไปใช้ทำอย่างอื่นเพื่อก่อให้เกิดรายได้ และเพิ่มพูนเศรษฐกิจได้มากขึ้น มีเวลาหาความรู้ ขึ้นชมกับความงามสุนทรียภาพ และศิลปะได้มากขึ้น

2.6 ช่วยในการแก้ปัญหาสังคม เนื่องจากสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จำเป็นต้องคิด หรือหาวิธีใหม่ ๆ มาใช้ในการแก้ปัญหาให้หมดไป

2.7 ช่วยให้เกิดความเจริญก้าวหน้า และดำรงไว้ซึ่งมนุษยชาติ ความคิดสร้างสรรค์ ด้านวิทยาศาสตร์การแพทย์ ศิลปะ เทคโนโลยี เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง เป็นต้น ช่วยยก มาตรฐานการดำรงชีวิต ทำให้มนุษย์เป็นสุข และสามารถสร้างสรรค์สังคมให้เจริญขึ้นตามลำดับ

ดังนั้นจากการศึกษาความสำคัญของความคิดสร้างสรรค์สามารถสรุปได้ว่าเป็นสิ่งจำเป็น สำหรับมวลมนุษยชาติในการพัฒนาโลกให้เจริญยิ่งขึ้น ทำให้ความคิดสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ นอกจากนี้เด็ก ที่มีความคิดสร้างสรรค์จะมีความมั่นใจในตนเอง ภาคภูมิใจในผลงานของตนเอง และมีความสุขกับ ผลงานของตนเอง จากความสำคัญ ดังที่กล่าวมาแล้วนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่าความคิดสร้างสรรค์ เป็นสิ่งที่ ควรปลูกฝังตั้งแต่ชั้นอนุบาลเพราะเป็นวัยที่มีการพัฒนาทุก ๆ ด้านเป็นไปอย่างรวดเร็ว

3.3 องค์ประกอบที่สำคัญของความคิดสร้างสรรค์

จากทฤษฎีโครงสร้างทางสติปัญญาของกิลฟอร์ด (Guilford) อาร์ พินช์มณี (2547 : 35-36) ได้อธิบายว่าความคิดสร้างสรรค์เป็นความสามารถทางสมองที่คิดได้กว้างไกล หลายทิศทางหรือ เรียกว่า ลักษณะการคิดอเนกนัย หรือการคิดแบบกระจาย (Divergent thinking) ซึ่งองค์ประกอบด้วย

1. ความคิดริเริ่ม (Originality)
2. ความคิดคล่องตัว (Fluency)
3. ความคิดยืดหยุ่นหรือความยืดหยุ่นในการคิด (Flexibility)
4. ความคิดละเอียดลออ (Elaboration)

ชัยพร พงษ์พิสันรัตน์ (2544 : 15) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ว่า มี 4 ประการ คือ

1. ความคิดคล่องแคล่ว

ความคิดคล่องแคล่ว เปรียบเหมือนสุนัขที่เห่าขโมยเข้าบ้าน สุนัขที่ขยันเห่ามากกว่ามีโอกาสทำให้ขโมยหนีไปได้มากกว่า ความคิดคล่องแคล่วมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความคิดสร้างสรรค์ ทำให้เกิดความคิดที่หลากหลายรวดเร็ว ได้ปริมาณมากในเวลาจำกัด โดยแบ่งความคล่องแคล่วในการคิดค่า การโยงความสัมพันธ์ การแสดงออก เป็นต้น ความคิดคล่องแคล่วจะเกิดขึ้นได้ในบรรยากาศที่ปลอดภัยด้วยวิธีการฝึกฝนที่ถูกต้อง

2. ความคิดยืดหยุ่น

ความคิดยืดหยุ่น เป็นความสามารถที่จะใช้วิธีการคิดที่แตกต่างต่อปัญหาใดปัญหาหนึ่ง เป็นความคิดที่หลากหลาย หรือมีหลายมุมมอง โดยความคิดยืดหยุ่นจะเกิดขึ้นและประสบผลสำเร็จ ต้องมีความกล้าที่จะเลือกความคิดจากมุมมองที่ต่างกันไป เปรียบเสมือนแมวที่หาวิธีการจับหนู เป็นอาหารจากหลาย ๆ แห่ง ย่อมดีกว่ารอจับหนูอยู่ที่แห่งเดียว ความคิดยืดหยุ่นจะทำให้แบบแผนความคิดออกนอกร่องทางความคิดตามธรรมชาติ ถ้าคนขับรถออกจากที่ทำงานกลับบ้านในแต่ละวัน โดยใช้เส้นทางเดิม ก็จะเห็นทัศนียภาพเดิม ๆ แต่ถ้าใช้เส้นทางที่ต่างออกไปก็จะเห็นทัศนียภาพใหม่ เปรียบเหมือนกับการคิดยืดหยุ่นที่ช่วยสร้างทัศนียภาพใหม่

3. ความคิดริเริ่ม

ความคิดริเริ่ม เป็นความสามารถทางสมองในการคิดที่มีลักษณะแปลกใหม่แตกต่างจากความคิดธรรมดา ไม่ซ้ำกับความคิดที่มีอยู่ทั่วไป และมีลักษณะเป็นการสรุปผล โดยให้บอกเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น หรือสืบเนื่องจากเหตุการณ์ที่สมมติขึ้น เช่น ถ้าคนไม่จำเป็นต้องนอนจะเกิดอะไรขึ้น เป็นลักษณะที่เกิดขึ้นครั้งแรก ต้องอาศัยความกล้าคิด กล้าลอง กล้าประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์เป็นผลงานที่ไม่ซ้ำแบบใคร

4. ความคิดละเอียดลออ

ความคิดละเอียดลออ คือ ความคิดพิจารณาในรายละเอียด เพื่อตกแต่งขยายความคิดหลัก ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ความคิดรอบคอบละเอียดลออนี้เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการคิดประดิษฐ์ หรือสร้างผลงานใหม่ ๆ โดยเด็กที่มีอายุมากจะมีความสามารถด้านนี้มากกว่าเด็กที่มีอายุน้อย

เด็กหญิงจะมีความรอบคอบละเอียดลออมากกว่าเด็กชาย และเด็กที่มีความสามารถในการสังเกตสูง จะมีความสามารถในการคิดรอบคอบและละเอียดลออสูงกว่าด้วยเช่นกัน

อารี พันธุ์ณี (2547 : 36-41) ได้กล่าวว่า โดยทั่วไปเมื่อก้าวถึงความคิดสร้างสรรค์มัก เข้าใจและมุ่งเน้นไปที่ความคิดริเริ่ม ซึ่งแท้จริงแล้วความคิดสร้างสรรค์ประกอบด้วยลักษณะความคิด อื่น ๆ ด้วย ไม่ใช่เพียงแต่ความคิดริเริ่มเพียงอย่างเดียว อย่างไรก็ตามความคิดริเริ่มเป็นลักษณะ ที่สำคัญที่ทำให้เกิดการเริ่มต้นขึ้น แต่ความสำเร็จของการสร้างสรรค์ก็จำเป็นต้องอาศัยลักษณะ ความคิดอื่น ๆ ประกอบด้วย

1. ความคิดริเริ่ม (Originality)
2. ความคิดคล่องตัว (Fluency)
3. ความคิดยืดหยุ่น หรือยืดหยุ่นในการคิด (Flexibility)
4. ความคิดละเอียดลออ (Elaboration)

ความคิดริเริ่ม หมายถึง ความคิดแปลกใหม่แตกต่างจากความคิดธรรมดา หรือความคิด ง่าย ๆ ความคิดริเริ่ม หรือเรียกว่า Wild idea เป็นความคิดที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ความคิดริเริ่มอาจเกิดจากการนำเอาความรู้เดิมมาคิดดัดแปลง และประยุกต์ให้เกิดเป็นสิ่งใหม่ขึ้น เช่น การคิดเครื่องบินได้สำเร็จก็ได้แนวคิดจากการทำเครื่องร่อน เป็นต้น

ความคิดคล่องแคล่ว หมายถึง ปริมาณความคิดที่ไม่ซ้ำกันในเรื่องเดียวกันโดยแบ่งออกเป็น

1. ความคิดคล่องแคล่วทางด้านถ้อยคำ (Word fluency) เป็นความสามารถในการใช้ ถ้อยคำอย่างคล่องแคล่วนั่นเอง
2. ความคิดคล่องแคล่วทางการโยงสัมพันธ์ (Associational fluency) เป็น ความสามารถที่จะคิดหาถ้อยคำที่เหมือนกันหรือคล้ายกันได้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ภายในเวลาที่ กำหนด
3. ความคิดคล่องแคล่วทางการแสดงออก (Expressional fluency) เป็น ความสามารถในการใช้วลีหรือประโยค กล่าวคือ สามารถที่จะนำคำมาเรียงกันอย่างรวดเร็ว เพื่อให้ได้ ประโยคที่ต้องการจากการวิจัยพบว่าบุคคลที่มีความคล่องแคล่วทางการแสดงออกสูงจะมี ความคิดสร้างสรรค์
4. ความคิดคล่องแคล่วในการคิด (Ideational fluency) เป็นความสามารถที่จะคิดสิ่ง ที่ต้องการภายในเวลาที่กำหนด เช่น ให้คิดหาประโยชน์ของก้อนอิฐมาให้ได้มากที่สุดภายในเวลาที่ กำหนด

ความคิดยืดหยุ่น หมายถึง ประเภทหรือแบบของความคิดแบ่งออกเป็น

1. ความคิดยืดหยุ่นที่เกิดขึ้นทันที (Spontaneous flexibility) เป็นความสามารถที่จะพยายามคิดให้หลายอย่างอย่างอิสระ เช่น คนที่มีความคิดยืดหยุ่นในด้านนี้ จะคิดได้ว่าประโยชน์ของก้อนหินมีอะไรบ้างหลายอย่าง ในขณะที่คนที่ไม่มีความคิดสร้างสรรค์จะคิดได้เพียงอย่างเดียวหรือสองอย่างเท่านั้น

2. ความคิดยืดหยุ่นทางการตัดแปลง (Adaptive flexibility) มีประโยชน์ต่อการแก้ปัญหา คนที่มีความคิดยืดหยุ่นจะคิดได้ไม่ซ้ำกัน เช่น หวายทำอะไรได้บ้าง คำตอบคือ กระจบง กระจาด ตะกร้า ก่องใส่ดินสอ กระจอมเก็บน้ำ เปล เตียงนอน ตู้ โต๊ะเครื่องแป้ง เก้าอี้ โซฟา ตะกร้อ ชะลอม กรอบรูป กีบเสียบผม ด้ามไม้เทนนิส ไม้เบดมินตัน เป็นต้น หรือหากนำเอาคำตอบดังกล่าวมาจัดประเภทก็จะจัดได้ 5 ประเภท ดังนี้

ประเภทที่ 1 เฟอร์นิเจอร์ ได้แก่ ตู้ เตียงนอน โต๊ะ เก้าอี้ โซฟา

ประเภทที่ 2 เครื่องใช้ ได้แก่ กระจบง กระจาด ตะกร้า กระจอม

ประเภทที่ 3 เครื่องกีฬา ได้แก่ ตะกร้อ ด้ามไม้เทนนิส ด้ามไม้เบดมินตัน

ประเภทที่ 4 เครื่องประดับ ได้แก่ กีบเสียบผม

ประเภทที่ 5 เครื่องเขียน ได้แก่ ก่องใส่ดินสอ

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ความคิดยืดหยุ่นจะเป็นตัวเสริมให้ความคิดคล่องแคล่วมีความแปลกแตกต่างออกไปหลีกเลี่ยงการซ้ำซ้อน หรือเพิ่มคุณภาพความคิดให้มากขึ้นด้วยการจัดเป็นหมวดหมู่ และหลักเกณฑ์ยิ่งขึ้น

ความคิดละเอียดลออ แม้ว่าความคิดสร้างสรรค์จะประกอบด้วยลักษณะความคิดหลายลักษณะ เช่น ความคิดริเริ่ม ความคิดยืดหยุ่น ความคิดคล่องตัว ก็ตามแต่ลักษณะความคิดละเอียดลออก็จะขาดเสียมิได้ หากปราศจากความคิดละเอียดลออแล้วก็ไม่อาจทำให้เกิดผลงานหรือผลผลิตขึ้นมาได้ ซึ่งเป็นจุดสำคัญของความคิดสร้างสรรค์ที่สนับสนุนการสร้างผลผลิตเชิงสร้างสรรค์ด้วย

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ ประกอบด้วย ความคิดริเริ่มเป็นความคิดที่มีลักษณะแปลกใหม่ และเป็นประโยชน์ต่อสังคมและตนเอง ความคิดคล่องตัวเป็นปริมาณของความคิดที่มีจำนวนมาก ความคิดยืดหยุ่นเป็นการจัดหมวดหมู่ หรือจัดประเภทของความคิด และความคิดละเอียดลออเป็นการเพิ่มเติมความคิดให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ มาเพียง 3 องค์ประกอบ คือ ความคิดริเริ่ม ความคิดคล่องแคล่ว และความคิดละเอียดลออ เพื่อพัฒนาเด็กชั้นอนุบาล 2

ตามคู่มือการตรวจให้คะแนนความคิดสร้างสรรค์ ของ อารี พันธุ์มณี (2543 : 214-218) และเหตุที่ไม่นำความคิดยืดหยุ่นมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้เพราะกิจกรรมที่จัดไม่ได้วัดความคิดยืดหยุ่น

3.4 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความคิดสร้างสรรค์

1. ทฤษฎีโครงสร้างสมรรถภาพทางสมอง หรือทฤษฎีโครงสร้างทางสติปัญญาของ กิลฟอร์ด (Guilford)

ชัยพร พงษ์พิสัมพันธ์ (2544 : 9-10) ได้ศึกษาและวิจัย วิเคราะห์ตัวประกอบ (Factor analysis) ทางสติปัญญามาเป็นเวลานานแล้ว โดยค้นพบความคิดเอกนัย และอนเอกนัยเป็นความคิดสร้างสรรค์ ความมีเหตุผล และการแก้ปัญหาของ กิลฟอร์ด ได้แบ่งสมรรถภาพทางสมองออกเป็น 3 มิติ ดังนี้

มิติที่ 1 เนื้อหา (Content) หมายถึง เนื้อหาข้อมูล หรือสิ่งเร้าที่เป็นสื่อในการคิดที่สมองรับเข้าไปคิด

มิติที่ 2 วิธีการคิด (Operation) หมายถึง มิติที่แสดงลักษณะกระบวนการปฏิบัติงาน หรือกระบวนการคิดของสมอง

มิติที่ 3 ผลของการคิด หมายถึง มิติที่แสดงผล (Product) ที่ได้รับจากการทำงานการจัดการกระทำ จากเนื้อหาผลการคิดออกมาในรูปลักษณะต่างๆ กัน

ทฤษฎีโครงสร้างทางสติปัญญานี้ นับว่าเป็นพื้นฐานในการศึกษาด้านความคิดสร้างสรรค์ เพราะอธิบายว่า กิลฟอร์ด ความคิดสร้างสรรค์เป็นลักษณะความคิดอนเอกนัย คือ ความคิดหลายทิศทาง หลายแง่มุม คิดได้กว้างไกล ซึ่งลักษณะความคิดนี้จะนำไปสู่การประดิษฐ์แปลกใหม่เพิ่มขึ้น ข้อสรุปของ กิลฟอร์ด นี้ทำให้มีการศึกษาเรื่องความคิดสร้างสรรค์อย่างกว้างขวางและลึกซึ้งในเวลาต่อมากกระบวนการหนึ่งซึ่งอยู่ระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนอง อาการที่สิ่งเร้ากับการตอบสนองแสดงปฏิกริยาต่อกัน ทำให้เกิดการระลึกได้ ซึ่งถ้าสิ่งเร้าและการตอบสนองแสดงปฏิกริยาต่อเนื่องกันไปได้มากก็ย่อมจะระลึกได้มาก ผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์สูงจะระลึกได้หลายแง่มุม หลายทิศทาง (Divergent thinking)

2. ทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์ในรูปของการ โยงสัมพันธ์ของ วอลลาซ และ โคแกน (Wallach and Kogan)

พวงผกา โกมุติกานนท์ (2544 : 20) ได้เสนอทฤษฎีว่าความคิดสร้างสรรค์ คือ ผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ต่ำจะระลึกได้น้อย การระลึกได้มากย่อมจะมีโอกาสระลึกในสิ่งที่ผู้อื่นระลึกไม่ได้ บางทีสิ่งที่ระลึกได้น้อย การระลึกได้มากย่อมจะมีโอกาสระลึกในสิ่งที่ผู้อื่นระลึกไม่ได้ บางทีสิ่งที่ระลึกได้นั้นอาจสัมพันธ์เข้ากับสิ่งใหม่ความสัมพันธ์ดังกล่าว อาจเป็นไปได้โดยความบังเอิญอย่างไม่จงใจก็ได้

ตามทฤษฎีของ วอลลาซ และ โคนัน นี้ ความคิดสร้างสรรค์เกิดจากการโยงความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์ต่าง ๆ ที่บุคคลสร้างสมมาจากการเรียนรู้ตนเอง การที่บุคคลจะมีความคิดสร้างสรรค์มากน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถในการเชื่อมโยงมโนทัศน์นี้ของคนเข้ากับสิ่งใหม่ให้มากที่สุด แสดงว่าประสบการณ์ และการเรียนรู้มีผลต่อความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์

3. ทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์โอตา (Auta) วิณา ประชากุล (2547 : 36-37) เป็นทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์ที่เดวิส (Davis) และซัลลิแวน (Sullivan) คิดขึ้นในปี ค.ศ. 1980 โดยอธิบายว่าความคิดสร้างสรรค์สามารถส่งเสริมกระบวนการคิดสร้างสรรค์ และจัดลำดับขั้นของการพัฒนา ซึ่งมี 4 ลำดับขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การตระหนักรู้ (Awareness) ถึงความสำคัญของความคิดสร้างสรรค์เป็นขั้นตอนแรกที่จะทำให้บุคคลเพิ่มความสำนึกในเรื่องการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของแต่ละบุคคล เช่น การพัฒนา ซึ่งมี 4 ลำดับขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 2 ความเข้าใจ (Understanding) ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งและแจ่มแจ้งในธรรมชาติ และความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง การที่บุคคลจะสนใจ และให้ความสำคัญกับความคิดสร้างสรรค์ที่เพิ่มขึ้นนั้น ก็ต่อเมื่อได้รับความรู้ เนื้อหา สาระที่เกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งจะช่วยให้บุคคลเข้าใจและเห็นความสำคัญยิ่งขึ้น สาระที่ควรจัดให้บุคคลได้เรียนรู้ ได้แก่ เรื่องต่อไปนี้

1. บุคลิกภาพของบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์
2. ลักษณะกระบวนการคิดสร้างสรรค์
3. ความสามารถสร้างสรรค์ด้านต่าง ๆ
4. ทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์
5. แบบสอบถาม แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์
6. เทคนิควิธีการฝึกคิดสร้างสรรค์
7. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความคิดสร้างสรรค์

ขั้นตอนที่ 3 เทคนิควิธี (Techniques) เทคนิควิธีการที่ส่งเสริมและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง เทคนิควิธีการ กลยุทธ์ในการฝึกกระบวนการความคิดสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมให้เกิดผลผลิตสร้างสรรค์ซึ่งรวมเทคนิคและวิธีการต่อไปนี้ด้วยคือ

1. การระดมพลังสมอง (Brainstorming)
2. การคิดเชิงเทียบเคียง (Mmetaphoric thinking)
3. การฝึกจินตนาการ (Imagery training)

ขั้นตอนที่ 4 การตระหนักในความจริงของสิ่งต่าง ๆ (Actualization) หมายถึง การเพิ่มพูนศักยภาพในการเป็นมนุษย์ของแต่ละบุคคลอย่างแท้จริง เป็นการพัฒนามนุษย์ไปสู่การรู้จักตน

ตรงตามสภาพที่เป็นจริงซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุด กล่าวคือ บุคคลสามารถดึงศักยภาพ ความสามารถ และปรัชญาของแต่ละบุคคลมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและสังคมอย่างเต็มที่ ซึ่งการรู้จักตนเอง ตรงตามสภาพที่เป็นจริง จะประกอบด้วยคุณลักษณะดังนี้

1. เป็นผู้เปิดรับประสบการณ์ต่าง ๆ มาปรับเข้ากับตนได้ดี
2. สนใจศึกษาเกี่ยวกับความเป็นอยู่ของมนุษย์
3. มีความคิดริเริ่มในการนำตนเอง และริเริ่มผลิตสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง
4. มีความสามารถในการคิดยืดหยุ่นเพื่อปรับปรุง และเปลี่ยนแปลงแนวทางในการดำเนินชีวิตให้เหมาะสมได้

จากทฤษฎีที่กล่าวมาข้างต้น พอสรุปได้ว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นความคิดที่ได้จากการตอบสนองต่อสิ่งเร้าต่าง ๆ ซึ่งอาศัยความรู้หรือประสบการณ์เดิมที่มีอยู่มาประยุกต์ให้เกิดความคิดใหม่ขึ้นหลายแง่มุม หรือคิดแบบอนกนัย โดยผ่านกระบวนการคิดต่าง ๆ ให้สร้างสรรค์มากขึ้น และจากการศึกษาทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์นี้ผู้วิจัยนำไปเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนรู้ได้เหมาะสมถูกต้องกับเด็กชั้นอนุบาลและทำให้เกิดผลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

3.5 ลักษณะของผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์

ความคิดสร้างสรรค์อาจจะพบได้ในชีวิตประจำวันไม่ใช่เพียงแต่เกิดจากสิ่งใหม่ ๆ เท่านั้น เพราะความคิดสร้างสรรค์มีอยู่ในเด็กทุกคน แต่มีระดับมากหรือน้อยแตกต่างกันตามศักยภาพของแต่ละบุคคล ทำให้ลักษณะพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์แตกต่างกัน นักจิตวิทยา และนักการศึกษาได้ศึกษาถึงคุณลักษณะของเด็กที่มีความคิดสร้างสรรค์สูงไว้ ดังนี้

พวงผกา โกมุติกานนท์ (2544 : 23) กล่าวถึงลักษณะของคนที่มีความคิดสร้างสรรค์ว่ามีลักษณะ ดังนี้

1. เป็นคนมีไหวพริบ
2. มีความสามารถในการประยุกต์ มีการตอบสนองที่แสดงออกถึงความคิดริเริ่ม มีความยืดหยุ่น
3. มีอิสระในการคิดและแสดงออก
4. สนใจที่จะมีประสบการณ์ในสิ่งต่าง ๆ และสังเคราะห์สิ่งที่ได้พบเห็นรวมกับความรู้อีกภายในใจ
5. มีความสามารถในการหยั่งรู้
6. มีความรู้เกี่ยวกับทฤษฎี และเข้าใจในคุณค่าของความงาม
7. รู้จักตนเอง เข้าใจถึงจุดมุ่งหมายของสิ่งต่าง ๆ

8. เข้าใจในสภาพของตนในกระบวนการที่ตนมีส่วนร่วม

กรมวิชาการ (2535 : 34) กล่าวว่า การทำให้บุคคลมีความคิดสร้างสรรค์ คือ การขยัน ตั้งคำถาม ซักถาม และแสวงหา เพื่อพยายามและค้นพบความจริง หรือหาคำตอบด้วยตนเอง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543 : 44) ได้กล่าวถึงทฤษฎีคอนสตรัคติวิซึม (Constructivism) ว่าบุคคลที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สามารถที่จะคิดสิ่งต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง และมีความคิดที่แตกต่างไปจากคนอื่น ๆ

อารี พันธุ์ณี (2545 : 21) ได้กล่าวว่า เด็กที่มีความคิดสร้างสรรค์มีบุคลิกภาพประจำตน แตกต่างจากเด็กโดยทั่ว ๆ ไป มีพฤติกรรมของเด็กที่มีความคิดสร้างสรรค์ ดังนี้

1. อยากรู้ อยากเห็น มีความกระหายใคร่รู้ อยู่เป็นนิจ
2. ชอบเสาะแสวงหา ตำรวจ ศึกษา ค้นคว้า และทดลอง
3. ชอบซักถาม และถามคำถามแปลก ๆ
4. ช่างสงสัย เป็นเด็กที่มีความรู้สึกแปลกประหลาดใจในสิ่งที่พบเห็นเสมอ
5. ช่างสังเกต มองเห็นลักษณะที่แปลก ผิดปกติ หรือช่องว่างที่ขาดหายไปได้ง่ายและรวดเร็ว
6. ชอบแสดงออกมากกว่าจะเก็บกด ถ้าสงสัยสิ่งใดก็จะถามหรือพยายามหาคำตอบ โดยไม่รีรอ
7. อารมณ์ขัน มองสิ่งต่าง ๆ ในแง่มุมที่แปลก และสร้างอารมณ์ขันอยู่เสมอ
8. มีสมาธิในสิ่งที่ตนสนใจ
9. สนุกสนานกับการใช้ความคิด
10. สนใจสิ่งต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง
11. มีความเป็นตัวของตัวเอง

สรุปได้ว่า เด็กทุกคนจะมีความคิดสร้างสรรค์จะแตกต่างกัน ตามการคิด ตามพัฒนาการ ประสบการณ์ การแปลกใหม่ไม่ซ้ำใคร การมีความเป็นตัวของตัวเองในการคิด การทำ และการแก้ปัญหา อยู่ในสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการคิด และมีความคิดสร้างสรรค์ในด้านต่าง ๆ คือ ความคิดคล่อง ความคิดริเริ่ม ความคิดยืดหยุ่น และความคิดละเอียดลออ

ลักษณะของเด็กที่มีความคิดสร้างสรรค์ ที่กล่าวมานี้ ผู้วิจัยได้นำลักษณะดังกล่าว มาวิเคราะห์เพื่อจัดการเรียนรู้ได้เหมาะสมตามศักยภาพของแต่ละบุคคลในเด็กชั้นอนุบาล จะได้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในด้านต่าง ๆ คือ ความคิดคล่อง ความคิดริเริ่ม และความคิดละเอียดลออ

3.6 การส่งเสริมและพัฒนาการด้านความคิดสร้างสรรค์

หลักการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้เด็กได้รับการกระตุ้นให้มีความคิดสร้างสรรค์นั้น มีนักจิตวิทยา และนักการศึกษาหลายท่านที่กล่าวถึงหลักการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ ดังนี้

อารี พันธุ์ณี (2546 : 59) กล่าวว่า การสอนให้เด็กมีความคิดสร้างสรรค์ นอกจากจะศึกษาเพื่อปรับปรุงลักษณะของนักเรียนและครู ศึกษาทฤษฎีต่าง ๆ เพื่อให้ได้เทคนิคการสอน ยังมีสิ่งที่น่าสนใจอีกอย่างหนึ่งคือ การจัดบรรยากาศในชั้นเรียนควรมีลักษณะ ดังนี้

1. องค์ประกอบสำคัญในการทำให้เด็กเกิดบรรยากาศการเรียนการสอน คือ ผู้สอนกับ ผู้เรียน หรือครูกับศิษย์ หากปราศจากผู้สอน ผู้เรียน ย่อมไม่เกิดบรรยากาศการเรียนการสอน ไม่ว่าจะ เป็นบรรยากาศการเรียนที่สนุกสนาน กระตือรือร้น ชั่วๆ ทำท่าย ไม่อยากเรียน หรือบรรยากาศที่น่าเบื่อ เซ็ง เครียด ไม่อยากเรียน ทั้งผู้สอนและผู้เรียนต่างก็มีบทบาทสำคัญในการสร้างบรรยากาศดังกล่าว ครูจะเป็นผู้ริเริ่มสร้างบรรยากาศ ผู้เรียนก็เป็นผู้ตอบสนอง และเติมสีสันให้กับบรรยากาศการเรียนการสอนให้เป็นไปในรูปแบบต่างกัน บรรยากาศการเรียนการสอนที่เป็นอิสระ ทำท่าย ตื่นเต้น ปลอดภัย เป็นประชาธิปไตย หรือบรรยากาศการเรียนการสอนที่ไม่มีชีวิตชีวา กังวล กระวน กระวาย เครียด ตื่นกลัว เผด็จการ หรือบรรยากาศการเรียนการสอนที่ราบเรียบ เฉื่อยๆ ชวนง่วงนอน เหล่านี้ล้วนเป็นสภาพที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน

2. บรรยากาศการเรียนการสอนที่ผู้สอนให้ความอบอุ่นทั้งทางกายและจิตใจ สร้างความรู้สึกไว้วางใจให้กับวางใจให้กับผู้เรียน ผู้เรียนได้รับความเข้าใจ เป็นมิตร เอื้ออาทร ห่วงใย ตลอดจนให้ความดูแลช่วยเหลือ จะทำให้ผู้เรียนมีความกล้าและอยากเรียนรู้มากขึ้น การดำเนินคดีคุณครูคุณครู คุณครูคุณครู เยาะเย้ย ถากถาง ประชดประชัน เสียดสี จะทำให้ผู้เรียนมีความรู้สึกอับอาย เสียหน้า ขยาด และขาดกำลังใจที่จะเรียนรู้ และวิครอนความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนได้ ครูจึงควรให้โอกาสเด็กได้เรียนรู้ ลงมือกระทำ ปฏิบัติ และพิจารณาจากผลงาน ความตั้งใจจริง ความสม่ำเสมอ ความขยันหมั่นเพียร ความรับผิดชอบตลอดเวลาเรียน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการประเมินผลความสามารถไม่ใช่เพียงคะแนนสอบเท่านั้น

3. บรรยากาศการเรียนการสอนที่มีการยอมรับ มองเห็นคุณค่าในตัวผู้เรียน ผู้เรียนเป็นบุคคลสำคัญ มีคุณค่า และสามารถเรียนได้ ผู้สอนควรแสดงความรู้สึกยอมรับอย่างจริงใจ และกระตุ้นให้ผู้เรียนยอมรับตนเอง และเชื่อมั่นว่าสามารถทำได้สำเร็จ ด้วยความคิดที่ว่า “ถ้าคุณเชื่อว่า คุณทำได้ คุณก็ทำได้สำเร็จ” ครูจึงควรยอมรับศิษย์ว่าเป็นมนุษย์ มีเลือดเนื้อ ความคิดความรู้สึก และมีความแตกต่างกันระหว่างบุคคล ครูจึงควรเปิดโอกาสให้ศิษย์ได้แสดงออก เพราะคำนึงถึงความสามารถความสนใจ ความถนัดของศิษย์ ครูยอมรับศิษย์ด้วยการใส่ใจ สนใจความคิด

ความรู้สึก การกระทำ รับฟังขณะศิษย์ พูดตอบซักถาม ใส่ใจ พุดคุย ซักถาม เพื่อให้ศิษย์รู้สึกมั่นใจ ไม่ว่าแห้ว หากครูไม่ยอมรับเด็กจะรู้สึกเจ็บปวด สูญเสียความมั่นใจ ไม่ตระหนักถึงคุณค่า ความสำคัญของตนเอง และไม่ยอมเรียนรู้ และพัฒนาความคิดสร้างสรรค์

4. บรรยากาศการเรียนรู้ที่เป็นอิสระ ครูควรเปิดโอกาสให้ เด็กคิด แสดงออกอย่างอิสระ และยอมรับความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นจากประสบการณ์ ความรู้ และวัยของเด็ก เพราะเป็นช่วงแห่ง การเรียนรู้ ควรให้โอกาส เวลา และเรียนรู้ ลองผิดลองถูก ความผิดพลาดหรือไม่สมบูรณ์ ไม่ควร ตำหนิจนเกินไป แต่เป็นการเรียนรู้และมีความสมบูรณ์ในเวลาต่อไป ด้วยทักษะความชำนาญ ประสบการณ์ที่เพิ่มพูนขึ้น และความผิดพลาดก็เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ บรรยากาศการเรียน การสอนแห่งความสำเร็จ เมื่อผู้เรียนเกิดความสำเร็จแม้เพียงเล็กน้อย ผู้สอนควรถือ โอกาสเสริมแรง และบอกให้ทราบถึงความสำเร็จ ยินดี ชื่นชม พอใจ กับความสำเร็จที่เกิดขึ้นเพื่อเป็นกำลังใจให้ศิษย์ ได้เรียนรู้ต่อไป เป็นรางวัลแห่งความสำเร็จ ผู้สอนที่สร้างสรรค์จะให้ความสำคัญและเน้น ความสำเร็จมากกว่าความล้มเหลว เพราะ “บุคคลจะเรียนรู้จากความสำเร็จที่รู้ว่าตนเองมี ความสามารถทำได้มากกว่าความล้มเหลว หรือทำไม่ได้”

5. บรรยากาศการเรียนการสอนที่เอื้ออำนวยให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ จึงควรเป็น บรรยากาศที่เต็มไปด้วยความอบอุ่น การยอมรับ การไว้วางใจ การให้อิสระ ทำทหาย ความสำเร็จ เป็นโอกาสให้เด็กได้สำรวจศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ตลอดจนเสริมสร้างให้เด็กมีความกล้าที่จะ ทำงานที่สลับซับซ้อนและได้รับกำลังใจจากครู เมื่อเด็กประสบความสำเร็จหรือผิดพลาดเกิดขึ้น บรรยากาศการเรียนการสอนในห้องเรียนจึงมีผลต่อการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กมาก ห้องเรียนที่เด็กมีอิสระ ไม่ถูกควบคุมจากระเบียบวินัย ที่เคร่งครัดจนเกินไป รวมทั้งการส่งเสริม ให้เด็กแต่ละคนรู้จักการแก้ปัญหา การจัดการเรียนให้ผู้เรียนได้มีเวลาว่างบ้าง รวมทั้งการส่งเสริม การทำงานกลุ่มและเดี่ยว จะเป็นการเสริมสร้างบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ของผู้เรียนและครูที่มีความคิดสร้างสรรค์ก็จะสามารถสร้างสรรค์บรรยากาศเพื่อพัฒนาความคิด สร้างสรรค์

ฉะนั้นการจัดประสบการณ์ระดับอนุบาลในโรงเรียนเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์นั้น ทำได้หลายวิธีขึ้นอยู่กับบทบาทของครู และพฤติกรรมการสอนของครู เพราะครูสามารถ ช่วยกระตุ้นให้เด็กเป็นคนมีเหตุผล รู้จักใช้ความคิดอย่างอิสระป้อนปัญหาและให้เด็กแสดง ความ คิดเห็นโดยการตั้งคำถาม

อารี รังสินันท์ (2549 : 126-127) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะที่ส่งผลต่อความคิดสร้างสรรค์ ของเด็กได้ ดังนี้

1. การให้อิสระ การส่งเสริมความเป็นอิสระ ทางด้านความคิด และการกระทำให้เด็ก มีโอกาสเลือกคิด ตัดสินใจ แสดงความคิดเห็น และผู้ใหญ่ยอมรับการตัดสินใจของเด็ก หากจะไม่ใช่เป็นการถูกต้อง ผู้ใหญ่ก็ควรคอยชี้แนะ ให้นำแนวทาง วิธีการที่ถูกต้อง และด้วยวิธีการประนีประนอม ยืดหยุ่นและปรับตัวให้เหมาะสม ไม่ใช่การบีบบังคับ ขู่เข็ญ และการใช้อำนาจบังคับให้เด็กยอมทำตาม ต้องสนับสนุนให้เด็กกล้าคิด กล้าตัดสินใจ กล้าแสดงออก และสามารถคิดสร้างสรรค์ได้

2. การสร้างความเชื่อมั่น ความเชื่อมั่นในตนเอง มักจะมีส่วนสนับสนุน ให้เด็กประสบความสำเร็จได้มาก ขณะเดียวกับการให้รางวัลชมเชย ให้กำลังใจ ซึ่งทำให้เด็กเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง

3. การตอบคำถาม ความอยากรู้อยากเห็น เป็นลักษณะที่สำคัญของเด็ก ที่มีความคิดสร้างสรรค์ เด็กจะแสดงออกด้วยการรื้อ ค้น ทดลอง และซักถาม ผู้ใหญ่ไม่ควรดุ หรือว่ากล่าว แต่ควรกระตุ้นหรือชี้แนะ แสดงความสนใจต่อคำถาม และนอกจากตอบคำถามแก่เด็กแล้ว ควรหาทางกระตุ้นให้เด็กคิดหาคำตอบด้วยตนเอง ซึ่งจะเป็นแนวทางหนึ่งที่ช่วยต่อเนื่องความคิดเห็นของเด็กให้พัฒนาขึ้น และขณะเดียวกันพ่อแม่ควรถามเด็กด้วยคำถาม ที่ทำให้เกิดคำตอบที่หลากหลาย การให้อิสระและไม่เคร่งครัดกับเด็ก ทำให้เด็กกล้าเล่นและทำตามที่ตนคิด

4. การรู้จักช่วยตนเอง การฝึกฝนให้เด็กรู้จักช่วยตนเองตามวัยด้วยการลงมือทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง จะทำให้เด็กมีคุณลักษณะที่มุ่งความสำเร็จสูง มีมานะพยายามบากบั่น ไม่ยอมแพ้ต่อสิ่งต่าง ๆ ง่าย ๆ หรือที่เรียกว่ามีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูง ซึ่งเป็นลักษณะที่สำคัญของความคิดสร้างสรรค์ ผลจากการศึกษาพบว่า การฝึกฝนให้เด็กรู้จักช่วยตนเองในช่วงอายุ 2-4 ขวบ จะทำให้เด็กมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ค่อนข้างถาวร การส่งเสริมเด็กได้ลงมือปฏิบัติ กล้าเล่นตามที่ตนคิด และถ่ายทอด ความคิดออกมาเป็นผลงาน เหล่านี้ล้วนช่วยให้เด็กมีความคิดสร้างสรรค์

การพัฒนาด้านความคิดสร้างสรรค์ มักจะเป็นอีกแบบหนึ่งที่แตกต่างไปจากพัฒนาการด้านอื่น ๆ จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า พัฒนาการความคิดสร้างสรรค์โดยทั่วไปแตกต่างกับพัฒนาการด้านสติปัญญา กล่าวคือ พัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กจะค่อยเจริญงอกงามขึ้นตามระดับอายุ วุฒิภาวะ และประสบการณ์ที่เพิ่มขึ้น ในขณะที่พัฒนาการความคิดสร้างสรรค์กลับเจริญสูงสุดช่วงแรกในตอนวัยเด็ก เป็นต้น และจากแนวคิดที่ว่าความคิดสร้างสรรค์สามารถส่งเสริมให้พัฒนาได้ จึงเป็นเรื่องที่ควรพิจารณาเพื่อช่วยกันส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของเด็กให้ต่อเนื่องถึงวัยผู้ใหญ่ต่อไป ดังที่นักการศึกษาได้ศึกษาพัฒนาการความคิดสร้างสรรค์ ดังนี้

เพียเจต์ กล่าวถึง ขั้นตอนพัฒนาการความคิดสร้างสรรค์ ดังนี้

อายุ 0-2 ปี เป็นระยะเซนเซอร์โมเตอร์ สเตจ (Sensorimotor stage) การกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ตามธรรมชาติเป็นสิ่งที่จำเป็น เปรียบเด็กเหมือนพืช ครอบอบบางและเล็ก จะมีเชื้อต่าง ๆ อยู่ในเปลือกหุ้มพร้อมที่จะนำออกมา เด็กจะค้นพบว่าอะไรเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับการแสดงออกของความคิดสร้างสรรค์ที่มีและได้อ้างถึง การ์เนอ (1983) โดยกล่าวเอาไว้ว่า สิ่งที่เด็กต้องการ คือ ความรัก สิ่งแวดล้อมที่สมบูรณ์ และกระตุ้นให้สำรวจพัฒนาการของความต้องการของเด็ก ควรจะได้มีเกราะป้องกันเขาจากแรงผลักดันในสังคม เพื่อให้ความสามารถที่เขามีตั้งแต่เกิดได้แสดงออกมา อย่างไรก็ตามในสังคมได้มีความเคลื่อนไหวไปในแนวทางที่จะจัดการเรียนการสอนให้แก่เด็กตั้งแต่เล็กและผู้ปกครองก็นำลูกเข้าโรงเรียนอนุบาลเพิ่มมากขึ้น โรงเรียนที่เน้นวิชาการก็ถูกกระตุ้นให้เป็นประโยชน์ในการแข่งขันต่อไป นักพัฒนาการเด็กได้พูดถึงเด็กเหล่านี้ว่าจะได้รับการพัฒนาให้เป็นหุ่นและพัฒนาการที่น่ากลัวคือสภาพของคุณค่าที่เด็กมองเห็นตนเองว่ามีคุณค่าก็เพียงเมื่อเขาประสบความสำเร็จ

อายุ 2-7 ปี เป็นช่วงอินทuitive ไทม (Intuitive time) เด็กสำรวจสัญลักษณ์ต่าง ๆ และภาพลักษณ์ของโลก ซึ่งไม่ค่อยจะเป็นระบบและก่อนความเป็นเหตุเป็นผล การเรียนการสอนเฉพาะมีผลกระทบต่อความคิดสร้างสรรค์ (Gardner, 1983) เป็นช่วงเวลาที่ละเอียดอ่อน จะมีการทำอะไรตามรูปแบบที่กำหนดเข้ามา ถ้าสังเกตเด็กอายุ 6-7 ปี ให้งานวาดภาพ ถ้านั่งรวมกันอยู่ที่โต๊ะเดียวกันก็มีแนวโน้มว่าจะวาดภาพออกมาใกล้เคียงกัน เริ่มมีแนวโน้มที่จะทำตามประเพณีนิยมชัดเจนขึ้น เด็กจะเข้ากรอบเหมือนเพื่อน เด็กจะแสดงออกในการทำตามกฎและอดทนไม่บ่นบ่นถึงการทดลอง ส่งผลให้ความคิดใหม่ ๆ ของเด็กลดลง การวาดภาพจะจำกัดลง เหลือการลอกแบบจากคนรอบข้าง มีระเบียบเข้ามาแทนที่การประดิษฐ์คิดค้นอย่างสร้างสรรค์

ทอเรนซ์ (Torrance, 1973 : 312) ได้กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์สามารถพัฒนาได้ด้วยการสอน การฝึกฝนและการปฏิบัติที่ถูกต้อง และยังส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ให้แก่เด็กตั้งแต่เยาว์วัยเท่าใดก็ยิ่งจะเป็นผลดีมากกว่านั้น

หลักการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ออสติน (Ornstein) ชนาธิป พรกุล (2543 : 181) ได้แก่

1. ฝึกผู้เรียนให้เป็นคนไวต่อสิ่งแวดล้อมรอบตัว
2. ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักจัดการกับความคิด และเรื่องต่าง ๆ
3. ฝึกให้มีความอดทนในการยอมรับสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ
4. ใ้รู้จักคัดค้านคำตอบที่มีคนยอมรับแล้ว โดยไม่เชื่อมโยงอะไรง่าย ๆ
5. สอนให้รู้วิธีหลีกเลี่ยงการแทรกแซงของเพื่อน
6. ส่งเสริมการเรียนรู้รายบุคคล

7. การจัดหาแหล่งความรู้ประเภทต่าง ๆ สำหรับการค้นคว้า
8. การส่งเสริมนิสัยในการจดจ่อทำงานจนสำเร็จ
9. บูรณาการความรู้จากหลายสาขา
10. พัฒนาความกล้าคิด กล้าทำให้เกิดขึ้นในชั้นเรียน

จากแนวคิดเกี่ยวกับหลักการส่งเสริมและพัฒนาการด้านความคิดสร้างสรรค์นั้น พอสรุปได้ว่า การส่งเสริมและพัฒนาการด้านความคิดสร้างสรรค์ให้เด็กมีความคิดสร้างสรรค์จะต้องมีการสนับสนุนเอื้ออำนวยหลายอย่าง ทั้งการจัดบรรยากาศในด้านกายภาพของห้องเรียนหรือโรงเรียนที่ไม่ตึงเครียด โดยการให้อิสระในการคิดและได้แสดงออกอย่างเต็มที่ รวมทั้งสร้างสถานการณ์ให้เด็กรู้สึกมีอิสระมั่นคงปลอดภัย ไม่อยู่ภายใต้จารีตประเพณีเก่าที่让孩子ทำตามครูฝ่ายเดียว และควรมีการให้กำลังใจถ้าเด็กมีการถามและตอบได้อย่างสร้างสรรค์ และกิจกรรมที่ค้ำจุนกระตุ้นให้เด็กเกิดความคิดสร้างสรรค์ได้ด้วย จากการศึกษาวิจัยได้ศึกษาหลักการส่งเสริมและพัฒนาการด้านความคิดสร้างสรรค์นี้ผู้วิจัยนำกิจกรรมศิลปะเกี่ยวกับการวาดภาพ การปั้น การพับ นึก ตัด ประกระดาษ การประดิษฐ์ และการพิมพ์ภาพมาใช้กับเด็กชั้นอนุบาล 2 เพื่อพัฒนาเด็กให้มีความคิดสร้างสรรค์เพิ่มขึ้น

3.7 การวัดความคิดสร้างสรรค์

อารี พันธุ์ณี (2547 : 207-212) ได้กล่าวว่า การวัดความคิดสร้างสรรค์ มีจุดมุ่งหมายทางการศึกษาประการหนึ่ง คือ เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมพัฒนาการด้านความคิดสร้างสรรค์ และสร้างผลงานที่มีคุณค่าทั้งต่อตนเอง และต่อสังคมโดยส่วนรวม การศึกษาในเรื่องความคิดสร้างสรรค์ได้พยายามศึกษา และพัฒนาเป็นลำดับ โดยเฉพาะการวัดความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

1. การสังเกต หมายถึง การสังเกตพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกเชิงสร้างสรรค์ อับราฮัม (Abraham. 1927 : 314) และแอนดรูว์ (Andrew. 1930 : 293) ได้ศึกษาแบบต่าง ๆ ของความคิดจินตนาการ และได้ใช้วิธีการสังเกตเป็นวิธีการวัดวิธีหนึ่งในหลาย ๆ วิธี เขาพยายามที่จะวัดความคิดจินตนาการของเด็ก จากพฤติกรรมการเล่น และการทำกิจกรรม โดยการสังเกตพฤติกรรม การเลียนแบบ การทดลอง การปรับปรุง และตกแต่งสิ่งต่าง ๆ การแสดงละคร การใช้คำอธิบายและบรรยายให้เกิดภาพพจน์ชัดเจน ตลอดจนการเล่านิทาน การแต่งเรื่องใหม่ การเล่น และคิดเกมใหม่ ๆ ตลอดจนพฤติกรรมที่แสดงความรู้สึกลึกซึ้งซึ่งต่อความสวยงาม เป็นต้น มาร์ก็ ได้ใช้วิธีการสังเกตพฤติกรรมการเล่น เกมบ้าน การตั้งชื่อแปลก ๆ ลักษณะความเป็นผู้นำ การสร้าง หรือการต่อไม้บล็อกของเด็ก เป็นต้น และมาร์ก็ยังสรุปข้อคิดได้ว่า ไม่มีวิธีทดสอบวิธีใดเพียงวิธีเดียวที่จะวัดความคิด

สร้างสรรค์ของเด็กได้ครอบคลุมทุกด้าน และวิธีทดสอบหนึ่ง ๆ จะไม่สามารถวัดความคิดสร้างสรรค์ของเด็กได้ทุกวัย และทุกระดับชั้น เขาได้ยกตัวอย่างให้เห็นว่า เด็กโตมักจะสนใจการบ้านน้อยกว่า และทำคะแนนได้น้อยกว่าเด็กเล็ก เพราะเด็กเล็กมีความสนใจและตั้งชื่อแปลก พิศดาร และจินตนาการมากกว่า ในขณะที่เด็กโตจะสนใจกับความจริง ความเป็นไปได้ และความมีเหตุมีผลมากกว่า เป็นต้น และทอเรนซ์ (Torrance, 1965 : 356) ได้ใช้วิธีการสังเกตพฤติกรรมของเด็กด้วยการระบุหัวข้อที่ใช้เป็นแนวทางในการสังเกตผู้มีความคิดสร้างสรรค์สูงได้ แม้จะไม่ตรงกับแบบทดสอบ เช่น การสังเกตความสามารถในการใช้เวลาให้เป็นประโยชน์โดยปราศจากสิ่งเร้า นักเรียนสามารถทำกิจกรรมได้ไกลเกินกว่าที่ได้รับมอบหมายด้วยวิธีการแปลกใหม่ และแสดงลักษณะ กล้าทดลอง กล้าเสี่ยง เป็นต้น

การสังเกตพฤติกรรม เป็นวิธีการที่พ่อแม่ ครู ผู้ปกครอง สามารถใช้การสังเกตพฤติกรรมให้เป็นประโยชน์ได้ เพราะบุคคลดังกล่าวอยู่ใกล้ชิด และรู้จักเด็กดีกว่าบุคคลอื่น แต่มีข้อสังเกตว่า ครูและผู้ปกครองควรทราบ และเข้าใจพฤติกรรมความคิดสร้างสรรค์ที่เด็กแสดงออกได้ถูกต้อง มิฉะนั้นจะทำให้ผลของการสังเกตผิดพลาดไป เพราะเท่าที่ปรากฏครูก็มักเข้าใจว่า เด็กที่มีสติปัญญาดี มีระเบียบวินัย และเชื่อฟังครูเป็นเด็กที่มีความคิดสร้างสรรค์

2. การวาดภาพ หมายถึง การให้เด็กวาดภาพจากสิ่งเร้าที่กำหนด เป็นการถ่ายทอดความคิดเชิงสร้างสรรค์ออกมาเป็นรูปธรรม และสามารถสื่อความหมายได้ สิ่งเร้าที่กำหนดให้เด็กอาจเป็นวงกลม สีเหลี่ยม แล้วให้เด็กวาดภาพต่อเติมให้เป็นภาพ ลักษณะดังกล่าวได้มีการทดลองใช้และศึกษากันมาเป็นเวลานานแล้ว เช่น ซิมป์สัน (Simpson, 1927 : 345) ได้ใช้จุดวงกลมเล็ก ๆ 40 จุด จำนวน 50 ชุด เป็นสิ่งเร้าให้เด็กวาด แล้วพิจารณาความคิดคล่องตัว ความคิดริเริ่ม และความคิดยืดหยุ่นจากภาพที่เด็กวาด กริพเพน (Grippen, 1933 : 321) ได้ใช้วิธีการให้เด็กวาดภาพพร้อมกับให้อธิบายประกอบภาพที่กำลังวาด และมาร์กี้ (Markey, 1935 : 326) ก็ใช้สิ่งเร้าที่เป็นวงกลมสีเหลี่ยม ให้เด็กวาดภาพเช่นกัน กิลฟอร์ด (Guilford, 1965 : 408) ทอเรนซ์ (Torrance, 1967 : 411) ก็ได้ออกแบบสิ่งเร้าในลักษณะเดียวกันเป็นส่วนหนึ่งของการวัดความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก และพิจารณาความคิดสร้างสรรค์ ในแง่ของความแปลกใหม่ไม่ซ้ำแบบ และความละเอียดลออในการตกแต่งภาพ เป็นต้น

3. รอยหยดหมึก (Inkblots) หมายถึง การให้เด็กดูภาพรอยหยดหมึก แล้วคิดตอบจากภาพที่เด็กเห็น มักใช้กับเด็กวัยประถมศึกษา เพราะเด็กอธิบายได้ดี เคิร์กแพตทริก (Kirkpatrick, 1900 : 392) ได้ใช้รอยหยดหมึก โดยให้เด็กดูภาพแล้วตอบโดยไม่จำกัด ให้อิสระในการคิดฝันตอบได้เต็มที่ ส่วนคำสังก็สั้น ๆ ไม่เฉพาะเจาะจง และสิ่งเร้ารอยหยดหมึกก็เป็นแบบคลุมเครือไม่ชัดเจน คำตอบ

ของเด็กจะได้รับการพิจารณาจากความสามารถในการคิดประดิษฐ์ อารมณ์ขัน ลักษณะจินตนาการ ความรู้สึก และความสามารถในการรับรู้ที่ดีต่อรอยหยดหมึก

4. การเขียนเรียงความ และงานศิลปะ หมายถึง การให้เด็กเขียนเรียงความจากหัวข้อที่กำหนด และการประเมินจากงานศิลปะของนักเรียน นักจิตวิทยามีความเห็นสอดคล้องกันว่าเด็กในวัยประถมศึกษาที่มีความสำคัญยิ่ง หรือจัดเป็นช่วงวิกฤติของการพัฒนาความคิดเชิงสร้างสรรค์ เด็กมีความสนใจในการเขียนสร้างสรรค์ และแสดงออกเชิงสร้างสรรค์ในงานศิลปะ จากการศึกษาประวัติบุคคลสำคัญของนักประดิษฐ์ นักวิทยาศาสตร์เอกของโลก เช่น นิวตัน เจมส์ ฮิลเลอร์ และปาสกาล พบว่าบุคคลเหล่านี้ได้แสดงแนวสร้างสรรค์ด้วยการประดิษฐ์ และสร้างผลงานชิ้นแรก เมื่ออยู่ในวัยประถมศึกษาเป็นส่วนใหญ่ เด็กช่วงวัยนี้จะมีพัฒนาการทางภาษาดี การเขียนบรรยาย หรือ แสดงความรู้สึกจินตนาการเป็นที่สนใจของเด็ก โคลวิน (Colvin. 1962 : 324) ได้ใช้วิธีการให้เด็กเขียนเรียงความ และวัดความคิดแปลกใหม่ ความคิดจินตนาการ ความมีอารมณ์ขันของเด็กจากสิ่งที่เด็กได้เขียนออกมา เป็นต้น สตีเฟนสัน (Stephenson. 1849 : 298) ก็ได้ทดลองให้เด็กเขียนคำกลอนสั้น ทอเรนซ์ (Torrance. 1963 : 356) ก็ได้คิดวิธีให้เด็กเขียนเรียงความจากเรื่องที่คาดคิดไม่ถึง โดยกำหนดหัวข้อให้เขียน เช่น “ผู้ชายที่ร้องไห้” “ครูที่ไม่พูด” “สุนัขที่ไม่เห่า” เป็นต้น ซึ่งปรากฏว่าเขาพบความคิดแปลก ๆ ใหม่ ๆ และน่าสนใจจากความคิดจินตนาการของเด็ก

5. แบบทดสอบ หมายถึง การให้เด็กทำแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์มาตรฐาน ซึ่งเป็นผลมาจากการวิจัยเกี่ยวกับธรรมชาติของความคิดสร้างสรรค์ แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์มีทั้งใช้ภาษาเป็นสื่อ และที่ใช้ภาพเป็นสื่อ เพื่อเราให้เด็กแสดงออกเชิงความคิดสร้างสรรค์ แบบทดสอบมีการกำหนดเวลาด้วย ปัจจุบันก็เป็นที่ยอมรับใช้มากขึ้น เช่น แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ของกิลฟอร์ด แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ของทอเรนซ์ เป็นต้น

แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ของทอเรนซ์ มีดังต่อไปนี้

1. แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์โดยอาศัยรูปภาพ (Thinking creatively with pictures) มี 2 แบบ คือ แบบ ก และแบบ ข
2. แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์โดยอาศัยภาษา (Thinking creatively with words) มี 2 แบบ คือ แบบ ก และแบบ ข
3. แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์โดยอาศัยเสียงและภาษา (Thinking creatively with sounds and words : sounds and images)
4. แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์โดยอาศัยภาษาการปฏิบัติ และการเคลื่อนไหว (Thinking creatively un action and movement)

แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์โดยอาศัยรูปภาพเป็นสื่อแบบ ก (Thinking Creatively with Pictures Figural Form A)

แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์โดยอาศัยรูปภาพ มี 2 แบบ คือ แบบ ก และแบบ ข เป็นแบบทดสอบคู่ขนาน ซึ่งทอเรนซ์ได้กำหนดสิ่งเร้าให้มีลักษณะคล้ายกัน มีจุดมุ่งหมายเดียวกัน แต่แตกต่างกันในสิ่งเร้าที่กำหนด แบบทดสอบทั้งแบบ ก และแบบ ข ใช้สำหรับเด็กชั้นอนุบาล – อุดมศึกษา

สำหรับในที่นี้ผู้วิจัยจะกล่าวเฉพาะ แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์โดยอาศัยรูปภาพแบบ ก

แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์โดยอาศัยรูปภาพ แบบ ก ประกอบด้วย แบบสอบย่อย 3 ชุด ซึ่งทอเรนซ์เรียกแบบทดสอบย่อยว่ากิจกรรม แบบทดสอบย่อยจึงประกอบด้วยกิจกรรม 3 กิจกรรม ดังนี้

กิจกรรมชุดที่ 1 การวาดภาพ (Picture construction) โดยให้เด็กต่อเติมภาพจากสิ่งเร้าที่กำหนดเป็นกระดาษสติ๊กเกอร์สี่เหลี่ยมรูปไข่ ให้เด็กต่อเติมให้แปลกใหม่ น่าตื่นเต้น และน่าสนใจที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ แล้วให้ตั้งชื่อภาพที่วาด แล้วให้แปลกที่สุด

กิจกรรมชุดที่ 2 การต่อเติมภาพให้สมบูรณ์ (Picture completion) โดยให้เด็กต่อเติมภาพจากสิ่งเร้าที่กำหนดเป็นรูปเส้นในลักษณะต่าง ๆ มีจำนวน 10 ภาพ เป็นการต่อเติมภาพให้แปลก น่าสนใจ และน่าตื่นเต้นที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ แล้วตั้งชื่อภาพที่ต่อเติมเสร็จแล้วให้แปลกและน่าสนใจด้วย

กิจกรรมชุดที่ 3 การใช้เส้นคู่ขนาน (Parallel line) โดยให้เด็กต่อเติมภาพจากเส้นคู่ขนานจำนวน 30 คู่ เน้นการประกอบภาพโดยใช้เส้นคู่ขนานเป็นส่วนสำคัญของภาพ และต่อเติมภาพให้แปลกแตกต่างไม่ซ้ำกัน แล้วตั้งชื่อภาพที่ต่อเติมแล้วด้วย

การทำแบบทดสอบทั้ง 3 กิจกรรม เน้นการวาดภาพให้แปลก น่าตื่นเต้น น่าสนใจ และวาดจากความคิดของเด็กเอง หรือแสดงเอกลักษณ์ของภาพ กิจกรรมทั้ง 3 ชุด ใช้เวลาทำข้อสอบกิจกรรมชุดละ 10 นาที เมื่อหมดเวลากิจกรรมหนึ่งก็ต้องเริ่มทำกิจกรรมชุดถัดไปทันที กิจกรรมทั้ง 3 ชุด จึงใช้เวลา 30 นาที

การทดสอบ ผู้ทำการทดสอบควรสร้างความคุ้นเคยเป็นกันเอง กับเด็ก ไม่ให้เด็กเกิดความหวาดกลัว ตื่นเต้น และคำนึงถึงคะแนนได้-ตก การใช้คำพูดกระตุ้น และการสร้างแรงจูงใจให้เด็กเห็นความจำเป็นในการทำแบบทดสอบในทำนองที่ว่า “ในวันนี้ครูมีเกมสนุก ๆ มาให้นักเรียนเล่น โดยจะให้นักเรียนวาดภาพตามที่นักเรียนคิดว่าแปลกใหม่ที่สุด ซึ่งไม่เคยมีใครวาดมาก่อน พยายามวาดภาพให้ต่างจากคนอื่น ๆ และขอให้นักเรียนจงสนุกสนานกับการวาดในวันนี้”

จึงสรุปได้ว่า คำชี้แจงในแบบทดสอบเน้นถึงความสนุกสนานมุ่งขจัดความกลัว และพยายามให้เด็กเกิดความสะดักสบาย และกระตุ้นให้เกิดความอบอุ่นทางจิตใจ แบบทดสอบนี้ใช้เป็นแบบทดสอบกลุ่ม หรือรายบุคคลก็ได้ ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์โดยอาศัยรูปภาพของ ทอเรนซ์มาใช้ในการทดลอง เพราะเป็นกิจกรรมที่เน้นถึงความสนุกสนาน กระตุ้นให้เกิดอบอุ่นทางจิตใจ ซึ่งเหมาะกับเด็กชั้นอนุบาล 2

4. ความเชื่อมั่นในตนเอง

4.1 ความหมายของความเชื่อมั่นในตนเอง

ได้มีผู้ให้ความหมายของความเชื่อมั่นในตนเองไว้หลายทัศนะ กล่าวคือ

น้องนุช เพียรดี (2542 : 20) ได้กล่าวว่าความเชื่อมั่นในตนเองหมายถึง การกล้าแสดงออก ในการตอบคำถาม การกล้าซักถาม กล้าแสดงความคิดเห็น การกล้าตัดสินใจโดยไม่ลังเลด้วยตนเอง มีความรอบคอบ สามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี มีความเป็นตัวของตัวเอง เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความรู้สึกนึกคิดที่ดีต่อตนเอง ตลอดจนสามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม

พิมพ์ภา คงรุ่งเรือง (2542 : 12) ได้กล่าวว่าความเชื่อมั่นในตนเองหมายถึงบุคลิกภาพของบุคคลที่มีความรู้สึกนึกคิดที่ดีต่อตนเอง มีความภาคภูมิใจในตนเอง กล้าคิด กล้าแสดงออก มีความเป็นตัวของตัวเอง รวมทั้งจัดการแก้ปัญหาและปรับตัวอยู่ในสังคมด้วยความรู้สึกที่มั่นคง เพื่อสุขภาพจิตที่ดี และการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

วารุณี เจริญรัตนโชติ (2543 : 18) ได้กล่าวว่าความเชื่อมั่นในตนเองหมายถึง บุคลิกภาพส่วนหนึ่งของบุคคลในการกล้าคิดกล้าแสดงออก กล้าตัดสินใจ และมีความเชื่อมั่นในการทำสิ่งต่าง ๆ ยอมรับผลที่เกิดขึ้นด้วยความพอใจและความภาคภูมิใจ

เมทินี ค่านยังอยู่ (2544 : 9) ได้กล่าวว่า ความเชื่อมั่นในตนเองหมายถึง ความสามารถในการแสดงออกของเด็กด้วยความเชื่อมั่น ซึ่งสังเกตได้จากท่าทาง การกระทำ การแสดงความคิดเห็น หรือภาษาของเด็ก และใช้ชีวิตร่วมกับสังคมได้อย่างเหมาะสม ซึ่งความเชื่อมั่นในตนเองนั้นจะเกิดขึ้นด้วยการสร้างบรรยากาศให้เด็กได้พัฒนาอย่างอิสระและอบอุ่นใจ

ธีรภาพ วัฒนวิจารณ์ (2545 : 127) ได้กล่าวว่า ความเชื่อมั่นในตนเอง หมายถึงเป็นสิ่งที่อยู่ภายในตัวเรา โดยจะทำหน้าที่กำกับความคิดและความรู้สึกของเราในปัญหาต่าง ๆ และจะแสดงออกมาในลักษณะของพฤติกรรมที่ปรากฏต่อบุคคลภายนอก ซึ่งก็คือสิ่งที่เรียกกันว่าบุคลิกภาพ

สรุปได้ว่า ความเชื่อมั่นในตนเอง หมายถึง ความสามารถในการกล้าพูด กล้าคิด กล้าแสดงออก มีความเป็นตัวของตัวเอง มั่นใจในความคิดของตนเอง และพร้อมที่รับฟังความ

คิดเห็นของผู้อื่น กล้าตัดสินใจโดยไม่ลังเล ไม่วิตกกังวล กล้าเผชิญต่อความจริง รู้จักการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อม ผู้ที่อยู่ใกล้ชิด ได้แก่ พ่อแม่ ครู ผู้เลี้ยงดู ต้องรู้จักแสดงพฤติกรรมในการยอมรับความรู้สึก ความคิดเห็น ให้กำลังใจ ให้คำชมเชยในทางที่ถูกต้องและเหมาะสมกับเหตุการณ์ ทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ที่ดี มีความเชื่อมั่นในตนเอง จนสามารถพัฒนากลายเป็นบุคลิกภาพเฉพาะตน ซึ่งในงานวิจัยครั้งนี้จะศึกษาความสามารถในการกล้าพูด กล้าคิด กล้าแสดงออก การพึ่งตนเอง การเป็นตัวของตัวเอง และการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม

4.2 ความสำคัญของความเชื่อมั่นในตนเอง

ได้มีผู้ให้ความสำคัญของความเชื่อมั่นในตนเองไว้หลายทัศนะ กล่าวคือ

วารุณี เจริญรัตน์โชติ (2543 : 19) ได้กล่าวว่า ความเชื่อมั่นในตนเองมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของบุคคลในสังคม เนื่องจากบุคคลที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง จะประสบผลสำเร็จทั้งด้านการเรียน การทำงาน สามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อม และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เมื่อบุคคลในสังคมมีความสุขจะส่งผลดีต่อการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ

เมทินี ด่านยังอยู่ (2544 : 10) กล่าวว่าความเชื่อมั่นในตนเองมีความสำคัญและจะเกิดขึ้นได้เมื่อเด็กได้รับความสำเร็จจากการปฏิบัติกิจกรรมหรือกระทำสิ่งต่าง ๆ อยู่เสมอ บุคคลยิ่งประสบความสำเร็จมากเท่าไร ย่อมทำให้มีความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้นเท่านั้น เมื่อบุคคลมีความเชื่อมั่นในตนเองเขาจะรู้สึกว่าเขาเองไม่อยู่ใต้อำนาจของคนอื่น ทำให้ความยุ่งยากใจต่าง ๆ ลดลงไป หรือหมดไป อันเป็นผลให้มีความสามารถที่จะกระทำสิ่งต่าง ๆ ให้ได้ผลดียิ่งขึ้น สามารถรับฟังความคิดเห็นหรือคำนิยามของผู้อื่นได้ด้วย ผู้ที่มีความเชื่อมั่นจึงมีลักษณะของบุคคลที่มีวุฒิภาวะทางอารมณ์

สรุปได้ว่า ความเชื่อมั่นในตนเองมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับมนุษย์ทุกคน เนื่องจากความเชื่อมั่นเป็นรากฐานของความกล้าที่จะลงมือกระทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง ซึ่งผลที่ตามมาจะประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวก็ได้ เพราะประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจะเป็นบทเรียนสำหรับการตัดสินใจในครั้งต่อไป แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นต้องได้รับแรงผลักดันจากบุคคลรอบข้างที่เด็กไว้วางใจในการให้ความช่วยเหลือ สนับสนุน ให้กล้าแสดงออกและกระทำในสิ่งที่ตนเองเชื่อมั่นว่าถูกต้อง จนประสบความสำเร็จ ซึ่งจะส่งผลให้เด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง คือกล้าแสดงออก การพึ่งตนเอง มีความเป็นตัวของตัวเอง สามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมและดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข จากเหตุผลที่ว่าความเชื่อมั่นในตนเองมีสำคัญเช่นนี้ผู้วิจัยจึงนำมาพัฒนาเด็กชั้นอนุบาล 2 เพื่อปลูกฝังให้เด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง

4.3 องค์ประกอบของความเชื่อมั่นในตนเอง

ได้มีผู้ให้พฤติกรรมที่เกี่ยวกับองค์ประกอบของความเชื่อมั่นในตนเอง กล่าวไว้หลายทัศนะ ดังนี้

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2526 : 34-40) ว่าพฤติกรรมที่แสดงถึงการมีความเชื่อมั่นในตนเอง มี 4 ลักษณะ ดังนี้

1. การกล้าแสดงออก คือ กล้าพูด กล้ากระทำ กล้าแสดงความสามารถและกล้ายอมรับผิด
5. การพึ่งตนเอง คือ การแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง
6. การเป็นตัวของตัวเอง คือ การมีเหตุผล ไม่เชื่ออะไรง่าย ๆ โดยไม่มีเหตุผล
7. การปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม คือ การมีมนุษยสัมพันธ์กับคนอื่น รู้จักช่วยเหลือให้ความร่วมมือกับหมู่คณะ ยอมรับสถานการณ์ใหม่ ๆ

จงใจ ขจรศิลป์ (2532 : 65) ได้จัดกลุ่มพฤติกรรมที่แสดงถึงการมีความเชื่อมั่นในตนเอง ได้ 4 ลักษณะ ดังนี้

1. การกล้าแสดงออก คือ การกล้าคิด กล้าพูด กล้ากระทำ กล้าแสดงความสามารถของตนเองออกมา และกล้ายอมรับผิด
2. การพึ่งตนเอง คือ สามารถช่วยตัวเองและทำอะไรได้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องมีใครคอยช่วยเหลือและสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง
3. การเป็นตัวของตัวเอง คือ การมีเหตุผลไม่เชื่ออะไรง่าย ๆ มีความพอใจในกระทำการของตน พอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ และรู้จักตัดสินใจด้วยตนเอง
4. การปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม คือ การมีมนุษยสัมพันธ์กับคนอื่น รู้จักช่วยเหลือกับหมู่คณะ การยอมรับกับสถานการณ์ใหม่ ๆ

สมจินตนา คุปตสุนทร (2547 : 44) ได้จัดกลุ่มพฤติกรรมความเชื่อมั่นในตนเองไว้ 3 ลักษณะ ดังนี้

1. การกล้าแสดงออก
2. การเป็นตัวของตัวเอง
3. การปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม

กรมวิชาการ (2537 : 1) ได้กล่าวว่า พฤติกรรมความเชื่อมั่นในตนเอง ประกอบด้วยพฤติกรรม 3 ลักษณะ ดังนี้

1. การกล้าแสดงออก คือ การการกล้าพูด กล้าแสดงออก กล้าถาม กล้าตัดสินใจ ในการกระทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยความมั่นใจ ไม่ประหม่าเขินอาย
2. การปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม คือ การเข้าร่วมกิจกรรมกับเพื่อนและครูด้วยความสนใจ ให้ความช่วยเหลือ ยอมรับความช่วยเหลือจากเพื่อน ปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่ม

3. ความภาคภูมิใจในตนเอง คือ ความพึงพอใจในผลงานของตนเองแสดงความชื่นชมและยอมรับการกระทำของตนเอง การเปิดเผยผลงานของตนต่อกลุ่ม ดีใจและมีความสุขเมื่อประสบความสำเร็จจากการทำกิจกรรม

จากนักวิชาการที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่าองค์ประกอบของความเชื่อมั่นในตนเองประกอบด้วยพฤติกรรมหลายลักษณะได้แก่ การกล้าแสดงออก การฟังตนเอง การเป็นตัวของตัวเอง ความภาคภูมิใจในตนเอง และการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม แต่ความภาคภูมิใจในตนเองมีลักษณะเหมือนกันกับการเป็นตัวของตัวเอง ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาองค์ประกอบของความเชื่อมั่นในตนเอง ได้แก่ การกล้าแสดงออก การฟังตนเอง การเป็นตัวของตัวเอง และการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม

4.4 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อมั่นในตนเอง

ทฤษฎีพัฒนาการทางสังคมของอีริกสัน (Erikson)

สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์ (2545 : 46-49) ได้สร้างทฤษฎีขึ้นมาโดยเน้นความสำคัญของเด็กปฐมวัยว่าเป็นวัยที่กำลังเรียนรู้สิ่งแวดล้อมรอบตัว ซึ่งเป็นสิ่งที่แปลกใหม่และน่าตื่นเต้นสำหรับเด็ก บุคลิกภาพจะสามารถพัฒนาได้ดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับว่าแต่ละช่วงของอายุเด็กประสบสิ่งที่พึงพอใจตามขั้นพัฒนาการต่าง ๆ ของแต่ละวัยมากเพียงใด ถ้าเด็กได้รับการตอบสนองต่อสิ่งที่ตนพอใจในช่วงอายุนั้นเด็กก็จะมีพัฒนาการทางบุคลิกภาพที่ดี และเหมาะสมรวมถึงพัฒนารอบคลุมถึงวัยผู้ใหญ่ด้วย ซึ่งพัฒนาการของมนุษย์มี 8 ขั้น แต่สำหรับปฐมวัยมีเพียง 4 ขั้น จึงขอกว่าเฉพาะ 4 ขั้น ดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 ความเชื่อใจหรือขาดความเชื่อใจ (Trust versus mistrust) อยู่ในวัยแรกเกิด - 1 ปี เด็กมีความสัมพันธ์กับแม่ หรือผู้เลี้ยงดู เนื่องจากทารกจะพัฒนาความรู้สึกว่าตนเป็นที่ยอมรับและสามารถให้ความเชื่อใจเป็นมิตรแก่คนอื่น วิธีการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ ไม่ว่าจะเป็นการอุ้ม การให้อาหาร หรือวิธีการเลี้ยงดูต่าง ๆ จะส่งผลไปสู่บุคลิกภาพของความเป็นมิตร เปิดเผย และเชื่อถือ ไว้เนื้อเชื่อใจต่อสภาพแวดล้อมและบุคคลต่าง ๆ ถ้าเด็กไม่ได้รับความรักและความอบอุ่นอย่างเพียงพอ เด็กก็จะพัฒนาบุคลิกภาพของความตระหนี่ตัว ปกปิดไม่ไว้วางใจและมักมองโลกในแง่ร้าย

ขั้นที่ 2 การควบคุมด้วยตนเองหรือ สงสัย หรือ อาย (Autonomy versus doubt or shame) อยู่ในวัยอายุ 2-3 ปี เด็กมีความสัมพันธ์กับพ่อแม่ ผู้เลี้ยงดู เนื่องจากเด็กวัยนี้เริ่มเรียนรู้ที่จะช่วยตนเองสามารถควบคุมตนเองและสิ่งแวดล้อมรอบตัวได้ เด็กจะสามารถทำงานง่าย ๆ เหมาะสมกับวัยของเด็กให้สำเร็จด้วยตนเอง เช่น การหยิบอาหารเข้าปาก เดิน วิ่ง หรือเล่นของเล่น ซึ่งถ้าพ่อแม่บังคับหรือห้ามไม่ให้เด็กกระทำสิ่งใดด้วยตนเอง หรือเข้มงวดเกินไปจึงทำให้เด็กเกิดความสงสัยในความสามารถของตนเอง เกิดความละอายในสิ่งที่ตนกระทำ ซึ่งจะทำให้เด็กรู้สึกว่าคุณไม่สามารถทำอะไรได้อย่างถูกต้องและได้ผลเกิดความข้อยกข้อบกพร่องผู้อื่น

ขั้นที่ 3 การริเริ่ม หรือ รู้สึกผิด (Initiative versus guilt) อยู่ในวัยอายุ 3-6 ปี เด็กมีความสัมพันธ์กับครอบครัว เนื่องจากขั้นพัฒนาการความคิดริเริ่ม หรือความรู้สึกผิด (Sense of vs. of guilt) เด็กจะมีความกระตือรือร้นที่จะเรียนสิ่งต่าง ๆ รอบตัวเอง เด็กมีการเลียนแบบผู้อยู่ใกล้ชิดหรือสิ่งแวดล้อมที่ตนรับรู้ เด็กเริ่มเรียนรู้และยอมรับคำนิยามของครอบครัวและสิ่งถ่ายทอดสู่เด็ก ถ้าเด็กไม่มีอิสระในการค้นหาที่จะส่งผลไปสู่ความคับข้องใจที่ไม่สามารถเรียนรู้ในสิ่งที่ตนอยากรู้ ซึ่งจะส่งผลต่อจิตใจของเด็กและความรู้สึกผิดติดตัว

ขั้นที่ 4 การประสบความสำเร็จ ความขยันหมั่นเพียรหรือรู้สึกด้อย (Mastery versus inferiority) อยู่ในวัยอายุ 6-12 ปี เด็กมีความสัมพันธ์กับครอบครัว เนื่องจากเด็กในวัยนี้ต้องการกำลังใจเพื่อทุ่มเทขยันจนเกิดความสำเร็จ ชอบการแข่งขันร่วมกับเพื่อนกับกลุ่ม

ดังนั้นจากทฤษฎีของอิริคสันจะมองเห็นถึงความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดู ผู้ใหญ่ควรเข้าใจเด็ก ควรเปิดโอกาสให้เด็กได้ทดลองทำสิ่งต่าง ๆ อย่างอิสระ และคอยให้ความช่วยเหลือแนะนำอยู่ห่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อป้องกันมิให้เกิดความคลงแคลงในความสามารถของตน เพราะถ้าผู้ใหญ่หรือครูไม่คอยดูแล เด็กอาจจะทำในสิ่งที่เกินความสามารถเกินกำลังของตน ดังนั้นถ้าต้องการจะให้เด็กเป็นผู้มีความคิดริเริ่มก็ควรพยายามกระตุ้นให้เด็กทำกิจกรรมที่แสดงถึงความคิดริเริ่ม จะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับเมื่อเด็กทำความเดือดร้อนให้ผู้อื่น กิจกรรมที่จัดควรมีลักษณะที่让孩子สามารถช่วยเหลือตนเองได้

ทฤษฎีพัฒนาการทางบุคลิกภาพของ ฟรอยด์ (Freud)

พรธณี ช. เจนจิต (2538 : 57-61) เชื่อว่าประสบการณ์แต่วัยเยาว์ จะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมในระยะหลัง โดยเฉพาะประสบการณ์ที่รุนแรงที่เขาเรียกว่าวิกฤติ (Critical period) ซึ่งจะอยู่ในระหว่างอายุ 6 ปีแรกของชีวิต โดยที่เขาได้แบ่งเป็น 3 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 ความพอใจอยู่บริเวณปาก (Oral stage) อยู่ในวัยอายุ 0-2 ปี เด็กจะมีความสนใจบริเวณปาก ปากนำความสุขเมื่อได้ดูดอาหารสนองความต้องการของความหิว ถ้าไม่ได้รับการตอบสนองก็อาจจะทำให้เกิดความคับข้องใจ

ระยะที่ 2 ความพอใจอยู่ที่บริเวณทวารหนัก (Anal stage) อยู่ในวัยอายุ 2-3 ปี ความสุขความพอใจอยู่บริเวณปากเป็นส่วนใหญ่เริ่มตั้งแต่หลังคลอด เด็กจะรู้สึกเกี่ยวกับความสบาย เช่น หิวก็รู้สึกว่าจะไม่สบาย อิ่มก็รู้สึกว่าจะสบาย ทารกจะมีความรู้สึกไวต่อการสัมผัสทางปากจะใช้ปากในการตอบสนองความต้องการ และเมื่อได้รับการตอบสนองจะก่อให้เกิดความรู้สึกว่าตนมีค่า มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความไว้วางใจผู้อื่นพร้อมที่จะพัฒนาต่อไป

ระยะที่ 3 ความพอใจอยู่ที่อวัยวะเพศ (Phallic stage) อยู่ในวัยอายุ 3-6 ปี เป็นระยะที่เกี่ยวข้องกับอวัยวะสืบพันธุ์ คือเด็กเกิดความสนใจ และความอยากรู้อยากเห็นสภาพร่างกายซึ่งแตกต่างกันไปตามเพศ เป็นระยะที่มีความสำคัญในด้านการยอมรับบทบาทหน้าที่ของเพศหญิงและเพศ

ชาย โดยการเลียนแบบบทบาทของพ่อแม่ และเด็กควรได้รับความรู้ทัศนคติและแบบแผนที่ถูกต้องจากผู้ใหญ่ เพื่อการเตรียมตัวของเขาให้เป็นหญิงเป็นชายที่แท้จริงในอนาคต

จากทฤษฎีฟรอยด์ จะเห็นว่าประสบการณ์ ในวัยเด็กระยะแรกมีความสำคัญต่อลักษณะของบุคคล พื้นฐานของบุคลิกภาพจะถูกวางไว้ได้ตั้งแต่ช่วงชีวิตหกปีแรก และจะกลายเป็นบุคลิกภาพของเด็กซึ่งจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ต่อไป เพราะลำดับขั้นตามทฤษฎีของฟรอยด์ มีการแบ่งเป็นระยะ และแต่ละระยะจะมีความสัมพันธ์กัน นั่นคือถ้าระยะต้นมีพัฒนาการที่บกพร่องก็จะส่งผลความบกพร่องนั้นไปยังระยะสูงขึ้น และจะเป็นปัญหาต่อพัฒนาการทางบุคลิกภาพด้านต่าง ๆ ในที่สุด เช่น การขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ไม่กล้าแสดงออก ไม่สามารถพึ่งตนเองได้ ไม่เป็นตัวของตัวเอง และไม่สามารถปรับตัวให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข แต่ถ้าเด็กประสบความสำเร็จในระยะของพัฒนาการเด็กก็ย่อมมีพัฒนาการทางบุคลิกภาพที่เหมาะสม

ทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์ (Maslow)

พรธณี ช. เจนจิต (2538 : 57-61) ได้แบ่งความต้องการของมนุษย์ตามลำดับขั้นออกเป็น 7 ขั้น คือ

1. ความต้องการทางด้านร่างกาย เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ได้แก่ ความต้องการในเรื่องของอากาศ อาหาร น้ำ เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ที่อยู่อาศัย ความต้องการทางเพศ เป็นต้น
2. ความต้องการความมั่นคงและปลอดภัยในชีวิต ได้แก่ ความต้องการที่อยู่อย่างมั่นคง ปลอดภัยจากการถูกทำร้ายร่างกาย หรือถูกขโมยทรัพย์สินหรือความมั่นคงในการทำงาน และการมีชีวิตอยู่อย่างมั่นคงในสังคม
3. ความต้องการทางสังคม ได้แก่ ความต้องการที่จะให้สังคมยอมรับว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม
4. ความต้องการที่จะมีเกียรติยศชื่อเสียง เป็นความต้องการดีเด่นในเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่จะให้ได้รับการยกย่องจากผู้อื่น ความต้องการด้านนี้เป็นความต้องการระดับสูง ที่เกี่ยวกับความมั่นใจในตนเอง ในเรื่องความรู้ความสามารถและความสำคัญของบุคคล
5. ความต้องการความรู้ และความเข้าใจ
6. ความต้องการความงาม
7. ความต้องการประสบความสำเร็จในชีวิต เป็นความต้องการในระดับสูงสุด ซึ่งเป็นความต้องการที่อยากจะให้เกิดความสำเร็จในทุกสิ่งทุกอย่างตามความนึกคิดของตนเอง

จากทฤษฎีของมาสโลว์ จะเห็นว่าถ้าจัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมให้เด็กมีร่างกายที่แข็งแรง มีความมั่นคงและปลอดภัยต่อชีวิต สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้ จะส่งผลให้เด็กมีความเชื่อมั่นในตนเอง สามารถเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์และมีคุณค่าแก่สังคมไทยในอนาคตได้

4.5 ลักษณะของเด็กที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง

ได้มีผู้กล่าวถึงลักษณะของเด็กที่มีความเชื่อมั่นในตนเองไว้หลายทัศนะ กล่าวคือ

วารุณี เจริญรัตนโชติ (2543 : 21) ได้กล่าวว่า เด็กที่มีความเชื่อมั่นในตนเองจะมีลักษณะเป็นผู้มีความรู้สึกนึกคิดที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น กล้าแสดงออก มีความเป็นผู้นำ มีความรับผิดชอบ ชอบอิสระ มีความคิดสร้างสรรค์ มองโลกในแง่ดี และสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้

ธีรภาพ วัฒนวิจารณ์ (2545 : 127) ได้กล่าวว่า คนที่มีความเชื่อมั่นในตนเองจะเป็นคนที่มีลักษณะมั่นคง ไม่ลังเลในการตัดสินใจ ไม่วิตกกังวลต่อสิ่งที่ยังไม่เกิดขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็ไม่พุ่มพวยหรือกังวลต่อสิ่งที่เกิดขึ้นไปแล้ว สามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ใหม่ และเมื่อประเมินว่าตัวเองไม่พร้อมก็กล้า และมั่นใจที่จะขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น

สรุปได้ว่า เด็กที่มีความมั่นใจในตนเองจะเป็นเด็กที่กล้าพูด กล้าแสดงออก กล้าคิด และปฏิบัติในสิ่งที่ตนเองเห็นว่าดีแล้วถูกต้องแล้ว มีบุคลิกภาพที่เปิดเผยแสดงความเป็นตัวของตัวเอง รู้จักปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ได้ง่าย ในขณะเดียวกันก็พร้อมที่จะยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างมีเหตุผล และพร้อมจะขอความช่วยเหลือจากผู้อื่นที่ตนเองมั่นใจว่าจะทำสิ่งนั้น ๆ ได้ดีกว่าตน เพื่อให้งานที่ได้รับมอบหมายเกิดประสิทธิภาพสูงสุด จากการศึกษาลักษณะของเด็กที่มีความเชื่อมั่นในตนเองที่กล่าวมานี้ผู้วิจัยจึงได้นำมาเป็นข้อปฏิบัติในการจัดการเรียนรู้โดยจัดให้เหมาะสมกับเด็กอนุบาลเพื่อจะได้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

4.6 ปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง

ปัจจัยที่ส่งเสริมให้เด็กได้เกิดความเชื่อมั่นในตนเองนั้น มีนักจิตวิทยา และนักการศึกษาหลายท่านที่กล่าวถึง ปัจจัยที่ส่งเสริมความเชื่อมั่นในตนเอง ดังนี้

สนธยา อ่อนน้อม (2538 : 40) กล่าวว่า ในการส่งเสริมความเชื่อมั่นในตนเองให้แก่เด็กปฐมวัย สถาบันที่สำคัญ คือ สถาบันครอบครัว และสถาบันการศึกษา เนื่องจากสถาบันครอบครัวเป็นผู้ให้การเลี้ยงดู ให้ความรัก ความอบอุ่น รวมทั้งให้โอกาสเด็กที่จะกระทำการต่าง ๆ ส่วนสถาบันการศึกษาเป็นผู้ส่งเสริมโดยการจัดบรรยากาศและกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเองของเด็ก รวมทั้งให้การสนับสนุนเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกทางความคิด ความสามารถของเด็กแต่ละคน โดยไม่นำมาเปรียบเทียบซึ่งกันและกัน อันเป็นผลต่อการส่งเสริมพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กต่อไป

พิมพิกา คงรุ่งเรือง (2542 : 16) ได้กล่าวว่า ในการส่งเสริมความเชื่อมั่นในตนเอง สถาบันครอบครัวมีบทบาทสำคัญในการเลี้ยงดู ให้ความรักความอบอุ่น และสถาบันการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญ อีกสถาบันหนึ่งในการมีส่วนร่วมในการจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างความมั่นคงทางจิตใจ รวมทั้งเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกอย่างอิสระ อันเป็นผลต่อการพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กต่อไป

เมทีนี ด่านยังอยู่ (2544 : 12) ได้กล่าวว่า ในการส่งเสริมความเชื่อมั่นในตนเอง สถาบันครอบครัวมีบทบาทสำคัญในการเลี้ยงดู ให้ความรักความอบอุ่น รวมทั้งให้โอกาสเด็กกระทำสิ่งต่าง ๆ สถาบันการศึกษาเป็นอีกสถาบันหนึ่งซึ่งมีส่วนสำคัญในการจัดบรรยากาศและกิจกรรมต่าง ๆ ให้เด็กได้ฝึกฝน ให้ความรักความอบอุ่น ความเป็นกันเองและให้ความเป็นมิตร รวมทั้งเปิดโอกาสให้เด็กแสดงออกอย่างเต็มที่ ขอมรับในความสามารถของเด็กแต่ละคน โดยผู้ใหญ่ หรือบุคคลรอบข้างไม่นำเด็กของเราไปเปรียบเทียบกับเด็กคนอื่น

สรุปได้ว่า ในการส่งเสริมความเชื่อมั่นตนเองในเด็กปฐมวัยนั้น สถาบันครอบครัวมีบทบาทสำคัญในการให้ความรักความอบอุ่น ความสนใจ กำลังใจ ความเอื้ออาทรจากพ่อแม่ และบุคคลใกล้ชิด รวมทั้งให้โอกาสเด็กกระทำสิ่งต่าง ๆ ได้สำเร็จตามวัยและวุฒิภาวะ สถาบันการศึกษาก็เป็นอีกสถาบันหนึ่งที่มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน เพราะเป็นส่วนสำคัญในการจัดเตรียมสภาพแวดล้อมบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้ รวมทั้งจัดเตรียมกิจกรรมต่าง ๆ ให้เด็กได้ฝึกฝนจนเกิดเป็นความชำนาญ และประสบความสำเร็จในกิจกรรมนั้น ๆ อย่างสม่ำเสมอและเต็มตามศักยภาพ โดยการให้ความรักความเมตตา ความเป็นกัลยาณมิตร เปิดโอกาสให้เด็กได้คิด ได้แสดงออกอย่างเต็มที่ รวมทั้งให้เวลาและกำลังใจแก่เด็ก เมื่อเด็กล้มเหลว เพราะปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้จะหล่อหลอมเชื่อมโยงรวมกันเป็นพลังผลักดันประสบผลสำเร็จ ซึ่งรากฐานในการพัฒนาตนเองให้เป็นผู้มีความเชื่อมั่นในตนเอง นั่นคือการเป็นบุคคลที่กล้าพูด กล้าคิด กล้าแสดงออก มีบุคลิกภาพที่เปิดเผย มองโลกในแง่ดี และรู้จักการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีความสุข และจากการศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริมความเชื่อมั่นในตนเองนี้ ทำให้ผู้วิจัยทราบว่าปัจจัยอะไรบ้างที่มีผลต่อการส่งเสริมความเชื่อมั่นในตนเองกับเด็กชั้นอนุบาล จะได้นำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้

4.7 การวัดความเชื่อมั่นในตนเอง

การวัดความเชื่อมั่นในตนเอง มีวิธีวัดอยู่หลายรูปแบบ ดังต่อไปนี้

1. แบบสังเกตพฤติกรรมของ ชนกนาถ จิตชื้อ (2549 : 183-184) โดยการสังเกตพฤติกรรมความเชื่อมั่นในตนเองแบบมาตราส่วนประเมินค่ากำหนดตัวเลข (Numerical rating scales) โดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนน การสังเกตพฤติกรรมออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับคะแนน 2 ,1 และ 0

กำหนดเกณฑ์การให้คะแนนการสังเกตพฤติกรรมออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

น้อย	แสดงว่า ไม่กล้าแสดงออกหรือไม่กล้าตัดสินใจให้ 0 คะแนน
ปานกลาง	แสดงว่า กล้าแสดงออกหรือกล้าตัดสินใจแบบไม่ลังเลให้ 1 คะแนน
มาก	แสดงว่า กล้าแสดงออกหรือกล้าตัดสินใจทันทีให้ 2 คะแนน

2. แบบสอบถาม ของอารี เกษมรัติ (2533 : 116-120) และจงใจ ขจรศิลป์ (2532 : 165-169) มีลักษณะดังนี้ คือเป็นข้อคำถามแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating scale) โดยกำหนดให้ผู้ตอบแต่ละข้อ แล้วนำคำตอบมาจัดลำดับคะแนนตามลักษณะของคำตอบซึ่งแบบวัดความเชื่อมั่นในตนเองนี้มีคำตอบ 3 ลักษณะ ดังนี้

2 คะแนน	หมายถึง	ตอบตรงจุดมุ่งหมายที่ต้องการวัดในแต่ละพฤติกรรม หรือแสดงถึงความเชื่อมั่นในตนเอง
1 คะแนน	หมายถึง	ตอบตรงจุดมุ่งหมายเพียงบางส่วน
0 คะแนน	หมายถึง	ตอบไม่ตรงจุดมุ่งหมายที่ต้องการวัดหรือแสดงถึงไม่มีความเชื่อมั่นในตนเอง

ดังตัวอย่าง

1. เวลาทำงานศิลปะหนูคิดเองหรือทำตามที่คุณทำให้ดู
 - ก. ทำตามครู
 - ข. บางครั้งก็คิดและทำเอง
 - ค. คิดและทำด้วยตนเอง
2. หนูรับประทานข้าวด้วยตนเองหรือไม่
 - ก. รับประทานเอง
 - ข. บางครั้งก็รับประทานเองบางครั้งให้คนอื่นป้อนให้
 - ค. ให้คนอื่นป้อนให้

วิธีการให้คะแนน แบบสอบถามแต่ละข้อมีคะแนนเต็ม 2 คะแนน คำตอบใดตรงกับพฤติกรรมตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ให้ 2 คะแนน คำตอบที่ตรงกับพฤติกรรมตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้เพียงครึ่งเดียวให้ 1 คะแนน ถ้าไม่ตรงกับจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ไม่ให้คะแนน ดังตัวอย่าง

ในข้อ 1) แบบสอบถามข้อนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อต้องการวัดพฤติกรรมของเด็กในด้านความกล้าในการคิด การพูด และการกระทำ ถ้าเด็กคนใดตอบข้อ ค. คือคิดและทำด้วยตัวเอง ให้ 2 คะแนน

เพราะตรงกับจุดมุ่งหมายของแบบสอบถามข้อนี้ ถ้าตอบข้อ ข. ให้ 1 คะแนน และตอบข้อ ก. ไม่ให้คะแนน

ในข้อ 2) แบบสอบถามข้อนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อต้องการวัดพฤติกรรมการพึ่งตนเองของเด็ก ถ้าตอบข้อ ก. คือ รับประทานเอง ให้ 2 คะแนน เพราะแสดงว่าเด็กสามารถพึ่งตนเองได้ ซึ่งการพึ่งตนเองนี้เป็นลักษณะของคนที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง ถ้าตอบข้อ ข. ให้ 1 คะแนน และถ้าตอบข้อ ค. ไม่ให้คะแนนดังนี้ เป็นต้น

สรุปได้ว่า การวัดความเชื่อมั่นในตนเองมีเครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน คือ แบบสังเกตพฤติกรรมและแบบสอบถามความเชื่อมั่นในตนเอง ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้การวัดความเชื่อมั่นในตนเองด้วยแบบสอบถามเพราะได้ศึกษางานวิจัยหลายท่านที่ใช้แบบสอบถามกับเด็กอนุบาล

5. การจัดการเรียนรู้แบบการระดมสมอง

5.1 ความหมายของการระดมสมอง

กนกวรรณ บางภิกพ (2537 : 35) ผู้คิดหลักการและวิธีการระดมสมองนี้ยังได้กล่าวว่า การระดมสมองเป็นแนวทางในการคิด โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมให้เด็กมีความคิดหลายทิศทาง คิดให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

จริย์ สุวตถิ (2534 : 57) ได้ให้ความหมายของการระดมพลังสมอง ว่าเป็นกลวิธีการสร้างสรรค์ที่มีมาตรฐานทำให้กระบวนการคิดสร้างสรรค์ และการอภิปรายเข้มข้นขึ้น ใช้เป็นเครื่องมือแก้ปัญหาได้อย่างดี และประสบความสำเร็จสูงวิธีหนึ่ง

กนกวรรณ บางภิกพ (2538 : 35) ได้ให้ความหมายการระดมสมอง ว่าเป็นแนวทางในการคิดวิธีหนึ่ง ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ เน้นการคิดอย่างอิสระ และคิดหลายทิศทาง เพื่อให้ได้ปริมาณความคิดที่มาก

กาญจนา วัฒนา (2544 : 161) ได้ให้ความหมายของการระดมสมองว่า เป็นวิธีการที่ครูแบ่งนักเรียนเป็นกลุ่ม ๆ ละ 8-10 คน หรืออย่างมากไม่เกิน 15 คน ครูและนักเรียนร่วมกันกำหนดปัญหาสำหรับการระดมพลังความคิด ซึ่งความคิดเห็นไม่มีการดำเนินว่า “ถูก” หรือ “ผิด” และมีการนำเสนอให้กลุ่มใหญ่ในชั้นสูงฟัง

อัยฎาฐ ปาอินทร (2546 : 20) ได้ให้ความหมายการระดมสมองว่า เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อค้นหาคำตอบ ทั้งนี้การจัดกิจกรรมโดยขบวนการกลุ่ม ซึ่งในการระดมสมองนั้น จุดประสงค์เพื่อต้องการให้ได้คำตอบที่รวดเร็ว โดยใช้เวลาจำกัด และระดมสมอง ทุกคนสามารถแสดงความคิดเห็นได้เต็มที่โดยไม่ตัดสินว่าความคิดนั้นถูกหรือผิด

สุพรรณ ชุมช่วย (2548 : 18) ได้ให้ความหมายการระดมสมอง ว่าเป็นการแสดงความคิด ออกมาอย่างรวดเร็ว เหมือนกับพายุที่ไร้สิ่งกีดขวาง

ประชาสรรค์ แสนภักดี (2550 : 187) ให้ความหมายการระดมสมอง ว่าเป็นกระบวนการ ที่มีแบบแผนที่ใช้เพื่อรวบรวมความคิดเห็น ปัญหา หรือข้อเสนอแนะจำนวนมากในเวลาอย่างรวดเร็ว เป็นวิธีการที่ดีในการกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ และเกิดการมีส่วนร่วมของกลุ่มมากที่สุด การระดม สมองมุ่งเน้นที่จำนวนความคิดไม่ใช่คุณภาพ

อารี แสงขำ (2550 : 10) ได้ให้ความหมายการระดมสมองว่าเป็นกระบวนการในการแก้ปัญหา อย่างสร้างสรรค์ โดยนักเรียนมีโอกาสในการคิดอย่างอิสระ ไม่มีการวิจารณ์ระหว่างคิดทุกคนในกลุ่ม ช่วยกันคิดหาคำตอบจากสถานการณ์ที่กำหนดให้ในเวลาที่กำหนด แล้วเลือกเอาคำตอบที่ดีที่สุดเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพได้

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น อาจสรุปได้ว่า การระดมสมองเป็นแนวทางหนึ่งที่ส่งเสริม ความคิดสร้างสรรค์ โดยคิดได้หลายทางอย่างอิสระ และแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่โดยไม่ ตัดสินว่าถูกหรือผิด เป็นการปลูกฝังให้กับนักเรียนในชั้นอนุบาล ซึ่งเป็นวัยที่สำคัญและเป็นวัย เริ่มต้นของการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และความเชื่อมั่นในตนเองโดยใช้การระดมสมอง

5.2 หลักการในการระดมสมอง

การระดมสมองนั้นเป็นการจัดกิจกรรมที่มีประโยชน์หลายประการ ทั้งนี้การระดมสมอง เป็นการจัดขึ้นเพื่อหาคำตอบ โดยการระดมสมองนั้นมักจะทำเป็นกลุ่ม หรือเป็นทีม ซึ่งจะได้คำตอบ ที่หลากหลาย ภายในเวลาที่รวดเร็ว แต่ทั้งนี้การที่จะได้ผลเต็มที่จากการระดมสมองนั้น จะต้องรู้จัก หลักการระดมสมองที่ถูกต้อง โดยมีนักการศึกษาได้กล่าวถึงหลักการระดมสมองไว้ดังนี้

จักรกฤษณ์ สาราญใจ (2524 : 35-38) ได้เสนอหลักการระดมสมองไว้ 4 ขั้น คือ

1. ไม่วิพากษ์วิจารณ์ความคิดเห็นของสมาชิกที่แสดงออกมา เพราะความคิดสร้างสรรค์ อาจหายไป ถ้าคิดว่าคนอื่นคงเห็นว่าความคิดของตนไม่สำคัญ และไม่มีคุณค่าจึงทำให้ระงับกระแส ความคิดของตนไว้เสีย

2. ให้มีการเสนอความคิดไปเรื่อย ๆ อย่างอิสระ ยิ่งได้ความกว้างขวางมากเท่าใดยิ่งดีเท่านั้น

3. ปริมาณมากเป็นสิ่งที่ต้องการ ยิ่งมีความคิดหลากหลายเท่าไร สักยภาพในการ แก้ปัญหาจะมีมากขึ้นเท่านั้น

4. พยายามรวบรวมความคิดที่คล้ายกัน หรือเหมือนกันให้เป็นอันเดียวกัน และพยายาม ปรับปรุงความคิดบางความคิดให้ดีขึ้น สมาชิกในกลุ่มอาจช่วยแนะนำว่าความคิดนั้นจะดีขึ้นอย่างไร

อารี รังสินันท์ (2529 : 85 -86) ได้เสนอหลักการระดมสมองดังนี้

1. ประวิงการตัดสินใจ เมื่อบุคคลเสนอความคิดขึ้นมาจะไม่มีการพิพากษ์วิจารณ์ หรือ ตัดสินความคิดใด ๆ ทั้งสิ้น ไม่ว่าจะ เป็นความคิดเห็นว่าดีมีคุณภาพ หรืออาจจะมีประโยชน์น้อยก็ตาม การตัดสินใจยังไม่กระทำในตอนเริ่มต้นคิด

2. อิสระทางความคิด บุคคลมีอิสระที่จะคิดหาคำตอบ หรือเสนอความคิด ความคิดยัง แปรกแตกต่างจากผู้อื่น ยิ่งเป็นความคิดที่ดี เพราะ ความคิดแปลกนำไปสู่ความคิดริเริ่ม

3. ปริมาณความคิด บุคคลยิ่งคิดได้มากได้เร็ว ยิ่งเป็นที่ต้องการส่งเสริม และกระตุ้นให้ บุคคลคิดได้มาก ๆ

วีรัตน์ คุ่มคำ (2535 : 31 – 32) ได้เสนอหลักการสำคัญของการระดมสมองไว้ดังนี้

1. ชะลอการพิจารณา สมาชิกและผู้ดำเนินการจะต้องประเมิน หรือยอมรับความคิดทุก ความคิด ไม่ว่าจะ เป็นความคิดของใคร แปรกแหวกแนวอย่างไร ไม่ควรใช้คำพิพากษ์วิจารณ์ความคิดนั้น ๆ บรรยายาสอบอ่อนสนุกสนาน ช่วยให้สมาชิกกล้าคิด กล้าพูดมากขึ้น แต่ข้อควรระวัง คือ จะต้องไม่ หัวเราะเยาะความคิดเห็นของบุคคลอื่น

2. ทำตัวให้อิสระให้ทุกคนทำตัวสบาย ๆ ไม่ต้องหวาดหวั่นกังวลใด ๆ ไม่ตระหนกตกใจ กับความคิดที่แปลกแหวกแนวให้คิดว่า ความคิดยิ่งแปลก ยิ่งดี ยิ่งสร้างสรรค์

3. ประสานความคิดเข้าด้วยกัน หยิบยกความคิดคนใดคนหนึ่ง แล้วนำไปประสาน ความคิดของคนอื่นที่สอดคล้อง หรือเป็นความคิดเห็นทำนองเดียวกัน และหลีกเลี่ยงที่จะยกความ คิดเห็นของ ผู้ดำเนินการขึ้นมาก่อน

4. เน้นปริมาณความคิดสนับสนุนให้สมาชิกออกความคิดอย่างกว้างขวางยิ่งมากเท่าไร ยิ่งดี เพราะทำให้ได้รายละเอียดปลีกย่อยได้มาก จึงควรให้แสดงความคิดจนหมดเวลา และหมด ความคิดเห็น

5. นำความคิดเห็น มาประเมินความสามารถที่จะนำไปปฏิบัติได้ ควรกำหนดเกณฑ์ขึ้นมา เป็นเครื่องช่วยตัดสิน แล้วจึงลำดับความคิดที่สำคัญ และความเป็นไปได้ ตามที่ได้จากเกณฑ์การ พิจารณา

กนกวรรณ บางภิกพ (2538 : 36) กล่าวว่า การระดมสมองไม่ใช่วิธีการตัดสินใจแต่เป็น การเปิดโอกาสให้สมาชิก คิดออกมาให้มากที่สุด โดยให้คิดอย่างอิสระ แล้วช่วยกันค้นหาวิธีการรวม ความคิดที่ได้มาเพื่อ ปรับปรุงความคิดนั้นให้ดีขึ้น

สมศักดิ์ ภู่วิภาคารวรรณ (2544 : 91) ได้เสนอแนวคิดที่ว่า หัวใจสำคัญของการระดมสมอง คือ การไม่วิพากษ์วิจารณ์ หรือการประวิง การตัดสินใจถูกผิด ทั้งนี้เพื่อเปิดโอกาสให้สมาชิกในกลุ่มได้ เสนอความคิดเห็นอย่างเต็มที่ หลักการนี้จะทำให้ได้มาซึ่งข้อเสนอแนะมากมาย ในการแก้ปัญหา

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า การแก้ปัญหาโดยวิธีนี้ แม้จะนั่งคิดเพียงคนเดียวก็สามารถหาวิธีแก้ปัญหาที่มีคุณภาพได้

ดังนั้นหลักการที่สำคัญของการระดมสมอง คือ ต้องไม่วิพากษ์วิจารณ์ความคิดเห็นของบุคคลอื่น และที่สำคัญจะต้องให้อิสระในการคิดเพื่อที่จะได้ความคิดมากที่สุด หลังจากนั้นรวบรวมความคิด โดยการจัดหมวดหมู่ความคิดที่มีลักษณะใกล้เคียงกันเข้าด้วยกัน ทั้งนี้เพื่อสะดวกในการจัดแนวคิดที่สำคัญตามลำดับ ซึ่งผู้วิจัยได้นำหลักการที่สำคัญของการระดมสมองมาใช้ในการจัดการเรียนรู้กับนักเรียนชั้นอนุบาล 2 ในกิจกรรมศิลปะ เพื่อศึกษาความคิดสร้างสรรค์และความเชื่อมั่นในตนเอง

5.3 ความสำคัญของการจัดการเรียนรู้แบบการระดมสมอง

สมประสงค์ ชัยโหม (2532 : 54) ได้กล่าวว่า การระดมสมองช่วยส่งเสริม ให้เด็กกล้าคิดอย่างว่องไว คิดได้กว้างไกลหลายทิศทาง เพราะการยอมรับ และเคารพความคิดเห็นของคนแต่ละคน รวมทั้งการมีอิสระในการคิด จะช่วยให้ทุกคนแสดงความคิดเห็นด้วยความมั่นใจ ภาวะดังกล่าวทำให้เด็กรู้สึกว่าคุณค่า

กนกวรรณ บางภิกข (2538 : 37) ได้กล่าวว่า การระดมสมองเป็นวิธีสอนที่เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ ช่วยให้เกิดความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง มีความมั่นใจในตนเอง ช่วยให้เกิดความคิด หลากหลาย และรู้จักการทำงานร่วมกับผู้อื่น

สุพัฒน์ ชุมช่วย (2548 : 21) ได้กล่าวว่า การระดมสมอง คือ ความตื่นไหวของข้อมูลหรือความคิด หรือจินตนาการอย่างสร้างสรรค์ (Creativity) ของนักคิด หรือนักพัฒนาทั้งหลาย เพื่อผลิตผลงานใหม่ ๆ อย่างไรก็ดีจำกัด

สรุปได้ว่า การระดมสมองมีความสำคัญ คือ เป็นวิธีสอนที่ส่งเสริมให้เด็กกล้าคิด คิดได้กว้างไกลหลายทิศทาง คิดได้อย่างอิสระ มีความมั่นใจในตนเอง และรู้จักการทำงานร่วมกับผู้อื่น

5.4 ขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้แบบการระดมสมอง

การระดมสมองนั้นนอกจากจะรู้หลักการระดมสมองแล้ว ผู้ที่ใช้วิธีการระดมสมองจำเป็นต้องเข้าใจวิธีการดำเนินการระดมสมองที่ชัดเจนเช่นกัน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลสูงสุด ซึ่งนักการศึกษาได้กล่าวถึงขั้นตอนในการจัดกิจกรรมระดมสมองไว้หลายท่าน ดังนี้

ออสบอร์น (Osborn) ได้เสนอขั้นตอนในการระดมสมองไว้ 4 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 ตัดการวิจารณ์ออกไป ช่วยทำให้เกิดการรับรู้โดยมีสถานการณ์ที่สร้างสรรค์ ซึ่งจำเป็นต่อการเกิดจินตนาการ

ขั้นที่ 2 ให้อิสระ ยังมีความคิดที่กว้างไกลมากเท่าใดก็ยิ่งดี เพราะเป็นไปได้ที่ว่า ความคิดที่จะไร้สาระ อาจจะไปสู่บางสิ่งที่มีจินตนาการได้

ขั้นที่ 3 ต้องการปริมาณ ขั้นนี้จะสะท้อนให้เห็นถึงจุดหมายของการระดมพลังสมอง ยิ่งมากความคิดก็จะได้อีกโอกาสที่จะพบกับความคิดดี ๆ มากยิ่งขึ้น

ขั้นที่ 4 การผสมผสาน และปรับปรุงความคิด นั่นคือการขยายความคิดให้กว้างไกลออกไป ในระหว่างการอภิปราย นักเรียนจะพิจารณาความคิดของตนเอง และของเพื่อนตามลำดับ

จรัญ สุวัติก (2534 : 57-59) ได้เสนอขั้นตอนในการจัดกิจกรรมระดมสมองไว้ ดังนี้

1. ถามเด็กว่า เขาคิดว่าการระดมพลังสมอง หมายความว่าอย่างไร เด็กจะตอบว่าการระดมพลังสมอง คือ การระดมความคิด หรือการผลิตความคิดออกมาจากสมองให้ได้มาก ๆ

2. อภิปรายกฎเกณฑ์ (ที่กล่าวไว้ข้างต้น) อย่างสั้น ๆ เขียนกฎเกณฑ์ไว้บนแผ่นกระดาษติดข้างฝาให้เด็กเห็น

3. ตกลงกับเด็กเรื่องการบันทึกความคิดเห็นว่าจะทำอย่างไร จะใช้เทปบันทึก หรือใช้คนจดบันทึกสักหนึ่งหรือสองคน การจะใช้เทปก็เครื่อง หรือคนจดบันทึกก็คน ขึ้นอยู่กับขนาดเล็กใหญ่ของกลุ่ม บางที่อาจให้นักเรียนชั้นโตกว่าเป็นผู้จดบันทึกให้เด็กชั้นเล็ก ข้อสำคัญควรใช้ผู้จดบันทึกเข้าใจตัวสะกด ความสะอาดยังไม่สำคัญในตอนี้ ความสำคัญอยู่ที่การบันทึกได้อย่างรวดเร็ว บางที่ถ้าใช้ภาพวาด ก็อาจดีว่าการเขียนเป็นตัวหนังสือด้วยซ้ำไป

4. ครูเป็นผู้ริเริ่มให้หัวข้อ และความคิดเป็นคนแรก แล้วกำหนดเวลาระดมพลังสมองว่ากี่นาที ใช้เวลาน้อย หรือเวลามากขึ้นอยู่กับหัวข้ออภิปราย

5. ถ้าทำในกลุ่มที่มีขนาดเล็ก (4-6 คน) และมีหลายกลุ่ม ผู้จดบันทึก หรือผู้รายงานสามารถรายงาน สามารถรายงานสิ่งที่จดบันทึกต่อกลุ่มได้ทันที

6. ถ้าระดมพลังสมองทั้งชั้นเรียน ครูอาจต้องเป็นผู้จดบันทึกเองและต้องทำงานในช่วงนี้ให้ไวที่สุด แล้วต่อไปสนับสนุนให้เด็กอีกหลายคนผลัดกันมาช่วย

หลังจากที่เด็กพอคุ้นเคยกับวิธีการระดมพลังสมองบ้างแล้ว ครูอาจจัดการประชุมประเมินความคิดแล้ววางแผน เพื่อให้เด็กใช้วิธีการระดมพลังสมอง สำหรับการทำงานต่อไป

สุวิทย์ มูลคำ (2547 : 58 – 60) แบ่งขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบการระดมสมองไว้ ดังนี้

1. ช้่นนำเข้าสู่บทเรียนนำ โดยครูอธิบายประเด็นหัวข้อ หรือเรื่องที่ผู้เรียนจะต้องร่วมกันระดมความคิด

2. ช้่นระดมสมอง ผู้เรียนในกลุ่มทุกคนร่วมกันแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ

3. ช้่นอภิปราย และคัดสรร กลุ่มร่วมกันอภิปรายและคัดเลือกความคิดที่ดีที่สุด

4. ช้่นจัดลำดับความคิด นำความคิดมาร่วมกันพิจารณาว่าความคิดใดสำคัญที่สุด

5. จัดวางแผนเพื่อนำไปการปฏิบัติ การวางแผนนำความคิดไปใช้ โดยระบุน้ำที่ ความรับผิดชอบของผู้เรียน และขั้นตอนการทำงาน

อารี แสงขำ (2550 : 14 – 15) ได้เสนอขั้นตอนในการระดมสมองไว้ ดังนี้

1. อธิบายความหมายของการระดมสมองให้ทราบว่า การระดมสมองเป็นวิธีการหาแนวความคิดให้ได้จำนวนมากที่สุด

2. แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มย่อย เพื่อระดมสมองขนาดของกลุ่มประมาณ 3-11 คน อาจเป็นหญิงล้วน หรือชายล้วน หรือคละกันได้ จำนวนสมาชิกในกลุ่มควรเป็นจำนวนคี่ เพราะจะได้มีเสียงส่วนใหญ่ และหลีกเลี่ยงการมีคะแนนเท่ากัน

3. เลือกผู้นำกลุ่ม แต่ละกลุ่มย่อยควรมีผู้นำกลุ่ม การเสนอปัญหา และควรประสานงานให้กลุ่มดำเนินกิจกรรม ไปตามกระบวนการระดมสมอง

4. เลือกปัญหาที่นำมาระดมสมอง ควรเป็นปัญหาอาจเริ่มต้นด้วยปัญหาง่าย ๆ ที่หลาย ๆ คนสนใจ การเลือกปัญหาอาจเริ่มต้นด้วยปัญหาง่าย ๆ ที่หลาย ๆ คนสนใจ การเลือกปัญหาต้องเหมาะสมกับวัย และพัฒนาการของเด็กประกอบกันไปด้วย

5. กำหนดขอบเขตของปัญหาควรกำหนดขอบเขตให้แน่นอน ทั้งนี้เพื่อให้แน่ใจว่าปัญหานั้นเฉพาะเจาะจงไม่กว้างจนเกินไป และเป็นปัญหาที่ง่ายไม่ซับซ้อน และปัญหาที่มีคำตอบได้หลายทาง

6. เริ่มประชุมระดมพลังสมอง ก่อนอื่นต้องอธิบายปัญหาให้สมาชิกได้เข้าใจว่า ปัญหาคืออะไร มีขอบเขตแค่ไหน ในการนำเสนอความคิดจะต้องไม่มีการวิพากษ์วิจารณ์ความคิดของใครคนใดคนหนึ่ง มีการนำเสนอความคิดได้หลากหลาย หรือจะขยายความคิดของผู้อื่นก็ได้ ให้อิสระทางความคิดอย่างเต็มที่

7. ต้องมีการจดบันทึกความคิดของทุกคนไว้ เพื่อใช้ในการประเมินผล หรือหาข้อสรุป

8. ประเมินความคิดที่สมาชิกเสนอ เมื่อเสร็จสิ้นการระดมสมอง ผู้นำอาจมีการจัดเรียงความคิด เพื่อตัดสินใจเลือกแนวคิดที่เหมาะสมในการแก้ปัญหา เกณฑ์ที่ใช้ประเมินต้องเหมาะสมสอดคล้องกับปัญหา ปัญหาแต่ละปัญหา ควรมีรายการของเกณฑ์ที่ใช้ประเมินโดยเฉพาะ

9. สรุปความคิดที่ได้นำไปแก้ปัญหา

ที่กล่าวมาสามารถสรุปขั้นตอนการระดมสมองที่สำคัญไว้ดังนี้ เริ่มต้นการระดมสมองโดยการเปิดโอกาสให้ทุกคนได้เสนอแนวความคิดได้อย่างเต็มที่ โดยไม่มีการวิพากษ์วิจารณ์ และหลังจากที่คิดว่าได้ความคิดที่มากพอแล้ว จึงรวบรวมความคิดเข้าเป็นหมวดที่ใกล้เคียงกันมากที่สุด เป็นความคิดที่สำคัญ เพื่อนำไปปฏิบัติทั้งนี้ ความคิดที่ลดน้อยลงมาก็สามารถนำมาใช้ในการปฏิบัติในครั้งต่อไปได้ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยนำขั้นตอนแบบการระดมสมองของ สุวิทย์ มูลคำ (2547 : 58– 60)

มาใช้กับเด็กชั้นอนุบาล 2 เพราะเด็กได้มีอิสระในการคิดไม่มีการสกัดกั้นความคิดซึ่งตรงกับเด็กชั้นอนุบาล 2 ที่ชอบอิสระในการคิดและชอบแสดงออกจะทำให้เด็กมีความมั่นใจในตนเอง

6. การจัดการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์

6.1 ทฤษฎี หลักการ แนวคิด

รูปแบบการเรียนการสอนกระบวนการคิดสร้างสรรค์ หรือ “Synectics Instructional Model” เป็นรูปแบบที่พัฒนาความคิดสร้างสรรค์อีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งจอยซ์ และวิล (Joyce & Weil, 1992 : 217-239) กล่าวว่า ซินเนคติกส์เป็นวิธีสอนพัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่น่าสนใจวิธีหนึ่ง ซึ่งกอร์ดอน (Gordon . 1961 : 345)และผู้ช่วยของเขามีความเชื่อพื้นฐานเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์ไว้ 4 ประการคือ

1. ความคิดสร้างสรรค์เกิดขึ้นอยู่เสมอ และมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตประจำวันของมนุษย์
2. กระบวนการของความคิดสร้างสรรค์ไม่ใช่สิ่งลึกลับซับซ้อน แต่สามารถอธิบาย และฝึกฝนตนให้มีระดับความคิดสร้างสรรค์เพิ่มขึ้น
3. การคิดสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นในศาสตร์วิชาการสาขาต่าง ๆ มีลักษณะคล้ายคลึงกัน ไม่ว่าจะในด้านศิลปะ วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ หรือวิศวกรรมศาสตร์ ศาสตร์เหล่านั้นจำเป็นต้องใช้กระบวนการทางสติปัญญาเข้าเกี่ยวข้องในการคิดสร้างสรรค์ทั้งนั้น
4. การคิดสร้างสรรค์ของคนคนเดียวหรือกลุ่มคน มีลักษณะใกล้เคียงกันมากทั้งกระบวนการคิดและผลงานที่ได้

แนวการสอนแบบซินเนคติกส์ (ทิสนา แจมมณี. 2547 : 252) ได้พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนกระบวนการคิดสร้างสรรค์จากแนวคิดของ กอร์ดอน (Gordon, 1961 : 345) ที่กล่าวว่า บุคคลทั่วไปมักยึดติดกับวิธีคิดแก้ปัญหาแบบเดิม ๆ ของตนโดยไม่ค่อยคำนึงถึงความคิดของคนอื่น ทำให้การคิดของตนคับแคบและไม่สร้างสรรค์ บุคคลจะเกิดความคิดเห็นที่สร้างสรรค์แตกต่างไปจากเดิมได้ หากมีโอกาสได้ลองคิดแก้ปัญหาด้วยวิธีการที่ไม่เคยคิดมาก่อน หรือคิดโดยสมมติตัวเองเป็นคนอื่น และถ้ายังให้บุคคลจากหลายกลุ่มประสบการณ์มาช่วยกันแก้ปัญหา ก็จะยิ่งได้วิธีการที่หลากหลายขึ้น และมีประสิทธิภาพมากขึ้น ดังนั้นกอร์ดอนจึงได้เสนอให้ผู้เรียนมีโอกาสคิดแก้ปัญหาด้วยแนวความคิดใหม่ ๆ ที่ไม่เหมือนเดิม ไม่อยู่ในสภาพที่เป็นตัวเอง ให้ลองใช้ความคิดในฐานะที่เป็นคนอื่น หรือเป็นสิ่งอื่น สภาพการณ์เช่นนี้จะกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความคิดใหม่ ๆ ขึ้นได้ กอร์ดอนเสนอวิธีการคิดเปรียบเทียบแบบอุปมาอุปไมยเพื่อใช้ในการกระตุ้นความคิดใหม่ ๆ ไว้ 3 แบบ คือ การเปรียบเทียบแบบตรง (Direct analogy) การเปรียบเทียบบุคคลกับสิ่งของ (Personal analogy) และ

การเปรียบเทียบ คำคู่ขัดแย้ง (Compressed conflict) วิธีการนี้มีประโยชน์มากเป็นพิเศษสำหรับการเรียนรู้เกี่ยวกับการเขียนและการพูดอย่างสร้างสรรค์ รวมทั้งการสร้างสรรค์งานทางศิลปะ

วิธีการซินเนคติกส์อาศัยกิจกรรมการเปรียบเทียบอุปมาอุปมัยเป็นหลักในการจัดกิจกรรม

3 วิธี คือ

1. การเปรียบเทียบแบบตรง (Direct analogy) เป็นการเปรียบเทียบทางตรงของ 2 สิ่งหรือมากกว่า สิ่งที่น่ามาเปรียบเทียบอาจเป็นคน สัตว์ พืช หรือสิ่งของ โดยของที่น่ามาเปรียบเทียบไม่จำเป็นต้องเหมือนกันทุกประการ จุดประสงค์ก็คือ เพื่อให้มองเห็นปัญหาในอีกแนวหนึ่ง หรือเพื่อให้เกิดความคิดใหม่ซึ่งอาจนำมาใช้แก้ปัญหาที่ต้องการได้ ตัวอย่างเช่น วิศวกรท่านหนึ่งเฝ้าสังเกตคูหนอนเจาะท่อนไม้เป็นรูคล้ายอุโมงค์ ทำให้วิศวกรผู้นี้เกิดความคิดเริ่มสร้างท่ออุโมงค์ทำงานได้น้ำขึ้นมา

2. การเปรียบเทียบบุคคลกับสิ่งของ (Personal analogy) การเปรียบเทียบแบบนี้นักเรียนต้องทำตนเสมือนเป็นสิ่งที่ต้องการเปรียบเทียบและบรรยายความรู้สึกที่เกิดขึ้นเมื่อตนเป็นสิ่งนั้น สิ่งที่จะเปรียบเทียบอาจเป็นคน พืช สัตว์ หรือสิ่งของ เช่น ให้นักเรียนสมมติตัวเองเป็นเครื่องยนต์ในรถยนต์ แล้วบอกว่านักเรียนรู้สึกอย่างไรเมื่อรถติดเครื่องในตอนเช้าหรือเมื่อไฟเบตเตอร์หมด หรือเมื่อรถติดไฟแดง การที่นักเรียนต้องสมมติตัวเองเป็นสิ่งหนึ่งทำให้เหลือความเป็นตัวเองชั่วคราว และการต้องเปรียบเทียบ จะทำให้นักเรียนเกิดความแปลกใหม่และความคิดสร้างสรรค์ขึ้นได้ บุคคลอาจเอาความรู้สึกของตนเองไปใส่ในสิ่งที่สมมติและบรรยายความรู้สึกออกมาได้

3. การเปรียบเทียบคำคู่ขัดแย้ง (Compressed conflict) เป็นการใช้คำเปรียบเทียบ 2 คำที่มีความหมายขัดแย้งกันหรือตรงกันข้ามมาอธิบายลักษณะของคน สัตว์ พืช หรือสิ่งของที่ต้องการยกตัวอย่างคำ เช่น ฉลาดในเรื่องโง่ หรือ สวยโทรม ๆ

การสอนแบบซินเนคติกส์ อาศัยกิจกรรมการเปรียบเทียบทั้ง 3 วิธีนี้ ตัวอย่างคำถามที่กระตุ้นให้นักเรียนคิดเปรียบเทียบ มีดังนี้

1. ตัวอย่างคำถามที่กระตุ้นการเปรียบเทียบทางตรง ได้แก่ ผลส้มเหมือนหรือต่างกับลูกฟุตบอล อะไรเบาว่ากัน เสียงกระซิบหรือชนลูกแมว

2. ตัวอย่างคำถามที่กระตุ้นการใช้ตัวเองเปรียบเทียบกับสิ่งอื่น ได้แก่ ถ้าท่านเป็นก้อนเมฆขณะนี้ท่านอยู่ที่ไหน และกำลังทำอะไรอยู่ท่านจะรู้สึกอย่างไรเมื่อถูกแสงอาทิตย์เผาจนแห้งผาก สมมติว่าท่านเป็นหนังสือเล่มที่ท่านชอบที่สุด จงบรรยายตัวเอง

3. ตัวอย่างคำถามที่กระตุ้นการเปรียบเทียบด้วยคำคู่ขัดแย้งกัน หรือตรงกันข้าม ได้แก่ บอกได้ไหมว่า เครื่องมือหรือเครื่องใช้ไฟฟ้าชนิดไหนที่ชอบยืมและทำบั้งขณะเดียวกัน

6.2 วัตถุประสงค์ของรูปแบบของซินเนคติกส์

1. ต้องการให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ว่าในการแก้ปัญหาใด ๆ นั้น สามารถแก้ปัญหาได้ด้วยวิธีการที่ถูกต้องหลายวิธี
2. ต้องการให้นักเรียนฝึกการใช้ความคิดแบบหลายแง่หลายมุม
3. ต้องการให้นักเรียนเรียนรู้ที่จะยอมรับแนวความคิดที่แตกต่างจากแนวคิดเดิม ๆ ที่ตนเองเคยมีอยู่

6.3 ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์

จอยส์ และวีล (Joyce & Weil, 1992 : 217-239) กล่าวว่า การสอนแบบซินเนคติกส์ มี 2 วิธีด้วยกัน คือ แบบที่ 1 ใช้เพื่อสร้างผลงานที่แปลกใหม่ และแบบที่ 2 ใช้เพื่อสร้างความคุ้นเคยกับสิ่งที่ยังไม่รู้จักร การจะใช้วิธีแบบที่ 1 หรือแบบที่ 2 ย่อมขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของการสอนนี้

ซินเนคติกส์แบบที่ 1 เพื่อสร้างผลงานที่แปลกใหม่ มีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 บรรยายสถานการณ์ ขั้นนี้ครูให้นักเรียนบรรยายสถานการณ์หรือหัวข้อ ตามที่นักเรียนมองเห็น

ขั้นที่ 2 การเปรียบเทียบตรง ขั้นนี้นักเรียนเปรียบเทียบทางตรง แล้วเลือกอันที่ดีที่สุดมาอธิบายให้กว้างขวางขึ้น

ขั้นที่ 3 การเปรียบเทียบกับตนเอง ขั้นนี้นักเรียนเปรียบเทียบกับสิ่งที่เลือกในขั้นที่ 2 กับตนเอง

ขั้นที่ 4 การหาคำคู่ที่มีความหมายขัดแย้งกัน จากการบรรยายในขั้นที่ 2 และขั้นที่ 3 นักเรียนคิดหาคำที่มีความหมายค้านกันมาหลาย ๆ คู่ แล้วเลือกคู่ที่ดีที่สุด

ขั้นที่ 5 การเปรียบเทียบทางตรง ขั้นนี้นักเรียนคิดหาการเปรียบเทียบทางตรงโดยใช้คำคู่ที่เลือกในขั้นที่ 4

ขั้นที่ 6 ตรวจสอบปัญหาเริ่มแรกอีกครั้ง ขั้นนี้ผู้สอนให้นักเรียนหันกลับมาสำรวจปัญหาเริ่มแรก แล้วใช้การเปรียบเทียบขั้นสุดท้าย โดยใช้ประสบการณ์ทั้งหมดที่ได้กระบวนซินเนคติกส์เข้าช่วย

ซินเนคติกส์แบบที่ 2 เพื่อสร้างความคุ้นเคยกับสิ่งที่ยังไม่รู้จักร มีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การให้ข้อมูล ผู้สอนให้ข้อมูลเกี่ยวกับข้อใหม่

ขั้นที่ 2 การเปรียบเทียบ ผู้สอนแนะนำการเปรียบเทียบทางตรงแล้วให้ผู้เรียนบรรยายถึงการเปรียบเทียบนั้น

ขั้นที่ 3 การเปรียบเทียบกับตนเอง ผู้สอนให้นักเรียนเปรียบเทียบหัวข้อใหม่กับตนเอง

ขั้นที่ 4 การบรรยายถึงความสัมพันธ์ในส่วนที่เป็นไปได้ ผู้เรียนอธิบายถึงการเปรียบเทียบในส่วนที่เหมือนกัน

ขั้นที่ 5 บรรยายถึงความสัมพันธ์ในส่วนที่เป็นไปไม่ได้ ผู้เรียนอธิบายว่าการเปรียบเทียบใช้ไม่ได้ในส่วนใด

ขั้นที่ 6 การสำรวจ ผู้เรียนสำรวจหัวข้อใหม่ที่ต้องการศึกษาอีกครั้ง

ขั้นที่ 7 การเปรียบเทียบเรียนเปรียบเทียบระหว่างหัวข้อใหม่กับสิ่งที่คิดขึ้นมาด้วยตนเอง และบรรยายถึงส่วนของ 2 สิ่งคล้ายกันและส่วนที่การเปรียบเทียบใช้ไม่ได้หรือเป็นไปไม่ได้

ทิสนา แจมมณี (2547 : 252) ได้ให้ขั้นตอนไว้ ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นนำ เป็นขั้นที่ผู้สอนให้ผู้เรียนทำงานต่าง ๆ ที่ต้องการให้ผู้เรียนทำ เช่น ให้เขียน บรรยาย เล่าทำ แสดง วาดภาพ สร้าง ปั้น เป็นต้น ผู้เรียนทำงานนั้น ๆ ตามปกติที่เคยทำ เสร็จแล้ว ให้เก็บผลไว้ก่อน

ขั้นที่ 2 ขั้นการสร้างอุปมาแบบตรง หรือเปรียบเทียบแบบตรง (Direct analogy) เป็นขั้นที่ผู้สอนเสนอคำคู่ให้ผู้เรียนเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่าง เช่น ลูกบอลกับมะนาว เหมือนหรือต่างกันอย่างไร คำคู่ที่ผู้สอนเลือกมาควรให้มีลักษณะที่สัมพันธ์กับเนื้อหา หรืองานที่ผู้เรียนทำในขั้นที่ 1 ผู้สอนเสนอคำคู่ให้ผู้เรียนเปรียบเทียบหลาย ๆ คู่ และจดคำตอบของผู้เรียนไว้บนกระดาน

ขั้นที่ 3 ขั้นการสร้างอุปมาบุคคล หรือเปรียบเทียบบุคคลกับสิ่งของ (Personal analogy) เป็นขั้นที่ผู้เรียนสมมติตัวเองเป็นสิ่งใดสิ่งหนึ่ง และให้ผู้เรียนแสดงความรู้สึกออกมา เช่น ถ้าเปรียบเทียบผู้เรียนเป็นเครื่องซักผ้า จะรู้สึกอย่างไร ผู้สอนจดคำตอบของผู้เรียนไว้บนกระดาน

ขั้นที่ 4 ขั้นอุปมาคำคู่ขัดแย้ง (Compressed conflict) เป็นขั้นที่ผู้เรียนนำคำที่ได้จากการเปรียบเทียบในขั้นที่ 2 และ 3 มาประกอบเป็นคำใหม่ที่มีความหมายขัดแย้งกันในตัว เช่น ไฟเย็น น้ำผึ้งขม มัจจุราชสีน้ำผึ้ง เชือดนึ้ม ๆ เป็นต้น

ขั้นที่ 5 ขั้นอธิบายความหมายของคำคู่ขัดแย้ง เป็นขั้นที่ผู้เรียนอธิบายความหมายของคำคู่ขัดแย้งที่ได้

ขั้นที่ 6 ขั้นการนำความคิดใหม่มาสร้างสรรค์ เป็นขั้นที่ผู้เรียนนำงานที่ทำไว้เดิมในขั้นที่ 1 ออกมาทบทวนใหม่ และเลือกนำความคิดที่ได้มาใหม่ เพื่อทำให้งานของตนมีความคิดสร้างสรรค์มากขึ้น

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยนำขั้นตอนซินเนคติกส์ แบบที่ 1 (เพื่อสร้างผลงานที่แปลกใหม่) มาใช้ในการวิจัย ซึ่งประกอบด้วย 6 ขั้นตอน คือ ขั้นนำ การเปรียบเทียบแบบตรง การเปรียบเทียบบุคคลกับสิ่งของ การอุปมาคำคู่ขัดแย้ง อธิบายความหมายของคำคู่ขัดแย้ง และการนำความคิดใหม่มาสร้างสรรค์งานเดิมให้มีความคิดสร้างสรรค์มากขึ้น โดยนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในกิจกรรมศิลปะของนักเรียนชั้นอนุบาล 2 เพื่อศึกษาความคิดสร้างสรรค์และความเชื่อมั่นในตนเอง ในครั้งนี้

6.4 ผลที่ผู้เรียนจะได้รับจากการเรียนแบบซินเนคติกส์

ผู้เรียนจะเกิดความคิดใหม่ ๆ นั้นไปใช้ในงานของตน ทำให้งานของตนมีความแปลกใหม่น่าสนใจมากขึ้น นอกจากนั้น ผู้เรียนอาจเกิดความตระหนักในคุณค่าของความคิด และความคิดของผู้คนอื่นอีกด้วย

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

7.1 งานวิจัยเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์

กนิษฐา ชูจันทร์ (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยผล การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวทางการสอนภาษาธรรมชาติ โดยใช้แกนนำในหน่วยการสอนที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยของนักเรียนอนุบาลปีที่ 3 ที่มีอายุระหว่าง 5-6 ปี ซึ่งกำลังเรียนอยู่ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2540 โรงเรียนอนุบาลหนูน้อย กรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชน จำนวน 27 คน ผลการศึกษา พบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวการสอนภาษาธรรมชาติ โดยใช้แกนนำในหน่วยการสอนมีความคิดสร้างสรรค์สูงขึ้นก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งค่าคะแนนเฉลี่ยก่อนการทดลองเท่ากับ 25.25 หลังการทดลองค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 37.14

จงลักษณ์ ช่างปลื้ม (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยความคิดสร้างสรรค์และความสามารถในการวาดภาพของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 จากการจัดกิจกรรมวาดภาพประกอบการฟังนิทาน โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชาย-หญิงที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนอนุบาลสุพรรณบุรี อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2540 ผลการศึกษาพบว่า หลังจากที่ได้รับการจัดกิจกรรมวาดภาพประกอบการฟังนิทาน มีพัฒนาการด้านความคิดสร้างสรรค์ และมีความสามารถในการวาดภาพจากการทดสอบหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

บังอร พรหมณฤกษ์ (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลการฝึกแบบโมเดลชิปปากับการฝึกคิดแบบหวมกหกไบที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดสระบัว สังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการฝึกแบบโมเดลชิปปา กับนักเรียนที่ได้รับการฝึกคิดแบบหวมกหกไบ มีความคิดสร้างสรรค์ในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตเพิ่มขึ้นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ณัฐวรรณ ขนชัยภูมิ (2546 : บทคัดย่อ) ได้เปรียบเทียบผลของการใช้กิจกรรมฝึกประสาทสัมผัสทั้งห้าในการวาดภาพกับการปั้นที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 ผลการทดลองปรากฏว่า ความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 ที่ได้รับการฝึกประสาทสัมผัสทั้งห้า จากการปั้นและวาดภาพ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ข้อเสนอแนะในการวิจัยกล่าวว่า การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 ไม่แตกต่างกัน จึงควร

นำกิจกรรมการฝึกประสาทสัมผัสทั้งห้าไปใช้พัฒนาความคิดสร้างสรรค์สะท้อนให้เห็นว่า การเรียนรู้กิจกรรมศิลปะ โดยให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง จะส่งผลต่อความคิดสร้างสรรค์

วศินี อิศรเสณี ณ อยุรยา (2545 : 34) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลของการฝึกตามแผนการเสริมสร้างประสบการณ์ทางศิลปะเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ทางศิลปะเป็นเวลา 10 สัปดาห์ ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ผลการวิจัยปรากฏว่า จากแบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ด้วยรูปภาพของทอร์เรนซ์ (Torrance Figural Test of Ceative Thinking) ที่ใช้วัดก่อนฝึกและหลังฝึก เด็กที่เข้าร่วมในแผนการฝึกเสริมสร้างประสบการณ์ทางศิลปะ เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ทางศิลปะกับเด็กที่ไม่ได้เข้าร่วมตามแผน มีค่าเฉลี่ยของความคิดริเริ่มและความคิดละเอียดลออ แตกต่างกันอย่างนัยสำคัญที่ระดับ .05 แต่ค่าเฉลี่ยของความคิดคล่องแคล่ว และความคิดยืดหยุ่น ไม่แตกต่างกัน

อัลบาโน (Albano. 1987 : 71) ได้ทำการทดลอง ฝึกความคิดสร้างสรรค์ ภายใต้สมมติฐานความคิดสร้างสรรค์ประกอบด้วยทักษะทางสมอง 4 ประการ คือ ทักษะด้านจินตนาการ (Lmagery) ทักษะด้านอุปมา (Lnalogy) ทักษะทางด้านโยงความสัมพันธ์ (Association) และลักษณะการเปลี่ยนรูป (Transformation) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นทหารสังกัดหน่วยสื่อสารอิเล็กทรอนิกส์ในรัฐนิวเจอร์ซีย์ สหรัฐอเมริกา จำนวน 66 คน ใช้เวลาในการฝึก 20 ชั่วโมง ระหว่างเดือนมิถุนายน-กรกฎาคม 1985 โดยใช้แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ของทอร์เรนซ์ฉบับรูปภาพ และภาษาเป็นเครื่องมือวัดตัวแปรตาม ผลการทดลองพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดสร้างสรรค์สูงขึ้น

ไรท์ (Wright. 1998 : Abstract) ได้ศึกษา ความคิดสร้างสรรค์แรงจูงใจ และพฤติกรรมต่อต้านที่มีต่อการรับรู้ของเด็กวัยรุ่นต่อประสบการณ์ในโรงเรียนมัธยมต้น กลุ่มตัวอย่างเป็น นักเรียนที่มีแรงจูงใจทางวิชาการต่ำและมีพฤติกรรมต่อต้าน เปรียบเทียบกับกลุ่มที่มีแรงจูงใจ มีสติในการแก้ปัญหา และฉลาด การรวบรวมข้อมูลใช้ทั้งเชิงปริมาณ และคุณภาพ ได้แก่ การสังเกต การสัมภาษณ์ แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ การทำงานกลุ่ม และการทดลองภาคสนาม ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่มีแรงจูงใจต่ำ มีความสามารถด้านสร้างสรรค์สูงกว่าค่าเฉลี่ย และมีลักษณะเป็นผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ เช่น มีความเป็นตัวของตัวเองสูง มีความฉลาดทางอารมณ์

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความคิดสร้างสรรค์ ทั้งในประเทศและต่างประเทศที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การที่จะพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้ได้ผลดีนั้น สามารถพัฒนาได้โดยวิธีฝึกแบบต่าง ๆ เช่น การฝึกแบบโมเดลชิปปา ฝึกโดยประสาทสัมผัสทั้ง 5 การฝึกตามแผนการเสริมสร้างประสบการณ์ทางศิลปะ การจัดกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวการสอนภาษาธรรมชาติ การจัดกิจกรรมวาดภาพประกอบการฟังนิทาน การใช้ทักษะกระบวนการสอนแบบต่าง ๆ ให้อิสระในการแสดงออกทางการเขียน การอ่าน การพูด การคิด และจินตนาการ รวมไปถึงการ

ให้ ความเป็นกันเอง กระตุ้นให้แสดงออก และการยอมรับความคิดเอง เพราะสิ่งเหล่านี้สามารถส่งผลต่อความคิดสร้างสรรค์ให้สูงขึ้น

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้นำการจัดการเรียนรู้แบบการระดมสมองและการจัดการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นอนุบาล 2 เนื่องจากการจัดการเรียนรู้ทั้ง 2 วิธีนี้ช่วยกระตุ้นให้เด็กแสดงออกในด้านความคิดที่แปลกใหม่ และเด็กสามารถนำความคิดที่แปลกใหม่มาสร้างผลงานที่ดีมีคุณภาพ

7.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อมั่นในตนเอง

นักการศึกษาในประเทศได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กปฐมวัยไว้หลายทัศนะ กล่าวคือ

พิมพิกา คงรุ่งเรือง (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาลักษณะพฤติกรรมความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะตามแกนแห่งการเรียนรู้ของไฮ/สโคป ซึ่งประกอบด้วยวัสดุที่หลากหลาย การได้กระทำสัมผัส การเปิดโอกาสให้เด็กเลือกการใช้ภาษาของเด็ก และการสนับสนุนของผู้ใหญ่โดยแบ่งเป็นการวิจัย 3 ระยะ โดยใช้ปริมาณของปัจจัยตามแกนแห่งการเรียนรู้ของไฮ/สโคป แตกต่างกันโดยในระยะที่ 1 ใช้การสนับสนุนของผู้ใหญ่มากที่สุดเพื่อให้เกิดความไว้วางใจ รองลงมา คือ การเลือก การกระทำวัสดุ และปัจจัยที่ใช้น้อยที่สุดคือการใช้ภาษา ระยะที่ 2 ยังคงใช้การสนับสนุนของผู้ใหญ่มากที่สุดเพื่อกระตุ้นให้เด็กคิดริเริ่มที่จะปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง รองลงมาคือการเลือกกระทำวัสดุ และการใช้ภาษา โดยใช้ในปริมาณเท่า ๆ กัน และระยะที่ 3 ใช้การเลือกภาษาของเด็ก การกระทำ และวัสดุในปริมาณเท่า ๆ กัน เพื่อให้เด็กเลือก และตัดสินใจด้วยตนเอง เมื่อสิ้นสุดการวิจัย พบว่า เด็กมีความเชื่อมั่นในตนเองสูงขึ้น โดยมีระยะเวลาสัมพันธ์กับปริมาณการใช้ปัจจัยตามแกนแห่งการเรียนรู้ของไฮ/สโคป

วารุณี เจริญรัตนโชติ (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาแนวโน้มและอัตราการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความเชื่อมั่นในตนเอง ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบปฏิบัติการทดลอง พบว่า

1. เด็กปฐมวัยตลอดช่วงเวลาที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบปฏิบัติการทดลองเมื่อเทียบกับก่อนการทดลองมีแนวโน้ม และอัตราการเปลี่ยนแปลงระดับความเชื่อมั่นในตนเองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 โดยตลอดช่วงเวลากิจการจัดประสบการณ์แบบปฏิบัติการทดลองเด็กปฐมวัยมีแนวโน้มและอัตราการเปลี่ยนแปลงระดับความเชื่อมั่นในตนเองสูงกว่าก่อนการจัดประสบการณ์แบบปฏิบัติการทดลอง

2. เด็กปฐมวัยที่มีระดับความเชื่อมั่นในตนเองสูงและต่ำ ตลอดช่วงเวลาที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบปฏิบัติการทดลองเมื่อเทียบกับก่อนการทดลองมีแนวโน้มและอัตราการเปลี่ยนแปลง

ระดับความเชื่อมั่นในตนเองต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 โดยเด็กปฐมวัยที่มีระดับความเชื่อมั่นในตนเองสูงและต่ำมีแนวโน้มและอัตราการเปลี่ยนแปลงระดับความเชื่อมั่นในตนเองสูงกว่าก่อนการจัดประสบการณ์แบบปฏิบัติการทดลอง

เมทินี คำนยังอยู่ (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาแนวโน้มและอัตราการเปลี่ยนแปลงความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กปฐมวัยที่เกิดจากการจัดประสบการณ์การเล่นสมมติ พบว่า เด็กปฐมวัยก่อนการจัดประสบการณ์และระหว่างการจัดประสบการณ์การเล่นสมมติ ในแต่ละช่วงสัปดาห์มีความเชื่อมั่นในตนเองโดยเฉลี่ยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ .001 และเมื่อวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงระหว่างช่วงสัปดาห์มีความเชื่อมั่นในตนเอง โดยเฉลี่ยรวมมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เพิ่มขึ้น นอกจากนี้เมื่อวิเคราะห์คะแนนเฉลี่ยความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กปฐมวัยแยกเป็นรายด้าน ได้แก่ การกล้าแสดงออกเป็นตัวของตัวเอง การปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม ความภาคภูมิใจในตนเอง พบว่า คะแนนความเชื่อมั่นในตนเองทั้ง 3 ด้าน มีการเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะที่สอดคล้องกับการวิเคราะห์แบบคะแนนรวมทั้งหมด ซึ่งเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .001

อุทัย บุญโท (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา พฤติกรรมความเชื่อมั่นของ เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบโครงการ ผลการศึกษาพบว่า เด็กปฐมวัยก่อนการจัดประสบการณ์ และระหว่างจัดประสบการณ์แบบโครงการในแต่ละสัปดาห์มีพฤติกรรมความเชื่อมั่นในตนเองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยเด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมความเชื่อมั่นในตนเองระหว่างจัดประสบการณ์แบบโครงการในแต่ละสัปดาห์สูงกว่าก่อนจัดประสบการณ์

ชนกนาด จริตชื้อ (2549 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบไฮ/สโคปกับการจัดประสบการณ์แบบปกติ พบว่าการจัดประสบการณ์แบบไฮ/สโคป มีผลทำให้พฤติกรรมความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กปฐมวัยสูงกว่าการจัดประสบการณ์แบบปกติ

นักการศึกษาต่างประเทศได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับความเชื่อมั่นในตนเอง ไว้หลายทัศนะ กล่าวคือ

สมจินตนา กุปตสุนทร (2547 : 17) ได้ศึกษาพบว่า พ่อแม่ที่ให้โอกาส และได้รับการสนับสนุนความต้องการในด้านความอยากรู้อยากเห็น จะทำให้เด็กมีความรู้สึกรับเป็นตัวของตัวเอง ฟังตนเองได้ มีความคิดสร้างสรรค์ กล้าคิด กล้าตัดสินใจ กล้าพูด กล้าแสดงออก สามารถเผชิญสถานการณ์ใหม่ โดยไม่วิตกกังวล และมีความเชื่อมั่นในตนเอง

ชนกนาด จริตชื้อ (2549 : 53) ศึกษาเรื่องความเป็นผู้นำพบว่า ผู้นำพบว่าผู้นำมีความเชื่อมั่นในตนเองสูง มีความสามารถในการแสดงออก และแมน (Man, 1969 : 152-174) ได้สรุปว่า ลักษณะ

ความเป็นผู้นำมีความสัมพันธ์อย่างสูงกับลักษณะทางการแสดงตัว และความสามารถในการปรับตัว
ไม่มีความวิตกกังวล

ชนกนาถ จริตชื้อ (2549 : 53) พบว่า เด็กที่มีความคิดสร้างสรรค์สูงจะมีความเชื่อมั่น
ในตนเองสูง มีความสามารถในการแก้ปัญหา กล้าแสดงความคิดเห็นใหม่ ๆ ในการแก้ปัญหาได้
ดีกว่าคนที่มีความคิดสร้างสรรค์ต่ำอีกด้วย

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อมั่นในตนเองทั้งในและต่างประเทศ แสดงให้เห็นว่า
ความเชื่อมั่นในตนเองเป็นบุคลิกภาพทางสังคมอย่างหนึ่ง ที่ส่งผลให้บุคคลมีความรับผิดชอบ กล้า
แสดงออก กล้าตัดสินใจ กล้ายอมรับในข้อผิดพลาดของตน มีความรู้สึกนึกคิดที่ดีต่อตนเอง แต่
คุณสมบัติดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้หรือไม่นั้น ย่อมเป็นผลมาจากการอบรมเลี้ยงดู การฝึกฝน
ประสบการณ์ และความสำนึกที่ได้รับ ดังนั้นผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กชั้นอนุบาล 2 จึงควรส่งเสริมให้เกิด
พฤติกรรมนี้ตั้งแต่วัยต้นของชีวิต และส่งเสริมให้พัฒนาสูงขึ้น โดยการจัดการเรียนรู้ในแบบต่าง ๆ
ให้ต่อเนื่อง การพัฒนาพฤติกรรมความเชื่อมั่นในตนเองของเด็ก และคุณลักษณะอื่นๆที่จะทำ
ให้เด็กดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้นำการจัดการเรียนรู้แบบการระดม
สมอง และการจัดการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์เพื่อพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเองของนักเรียนชั้นอนุบาล 2
เนื่องจากการจัดการเรียนรู้ทั้ง 2 วิธีนี้สามารถทำให้เด็กกล้าแสดงออก กล้าคิด กล้าตัดสินใจ กล้ายอมรับ
ในข้อผิดพลาดของตน สามารถพึ่งตนเองได้ เป็นตัวของตัวเองโดยไม่เชื่ออะไรง่าย ๆ และปรับตัว
เข้ากับสภาพแวดล้อมได้ดี จึงทำให้เด็กดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

7.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการระดมสมอง

วรวิทย์ อินทรรัตน์ (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลการฝึกระดมสมองตาม
แนวคิดของวิลเลียมเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพัฒนา
ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์เพิ่มขึ้น หลังจากได้รับการฝึกระดมความคิดอย่างมี
นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนักเรียนที่ได้รับการฝึกระดมความคิดสร้างสรรค์เพิ่มขึ้นมากกว่า
นักเรียนที่ไม่ได้รับการฝึกคิดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ชัยพร พงษ์พิสันต์ (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลการระดมสมอง และวิธีซินเนคติกส์
ที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนวัดบวรนิเวศ ผลการศึกษาวินิจฉัย
พบว่า นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ภายหลังจากใช้วิธี
ซินเนคติกส์ และนักเรียนที่ได้รับการฝึกโดยวิธีระดมสมอง และนักเรียนที่ได้รับการฝึกโดยวิธีระดม
สมอง และนักเรียนที่ได้รับการฝึกโดยวิธีระดมสมอง และวิธีซินเนคติกส์มีความคิดสร้างสรรค์เพิ่มขึ้น
ไม่แตกต่างกัน

พวงผกา โกมุติกานนท์ (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลการระดมพลังสมอง และเทคนิคการคิดแบบหมวกใบที่หก ที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนชุมชนทางดิ่งชั้น ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์เพิ่มขึ้นหลังจากได้รับการระดมพลังสมองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์เพิ่มขึ้นหลังจากได้รับเทคนิคการคิดแบบหมวกใบที่หกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนักเรียนที่ได้รับการระดมพลังสมอง กับนักเรียนที่ได้รับเทคนิคการคิดแบบหมวกใบที่หกมีความคิดสร้างสรรค์เพิ่มขึ้นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยนักเรียนที่ได้รับเทคนิคการคิดแบบหมวกใบที่หก มีความคิดสร้างสรรค์สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการระดมพลังสมอง

อัยฎาฐ ปาลินทร (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลการจัดกิจกรรมการเล่นด้วยการระดมพลังสมองที่มีต่อทักษะการจัดการของเด็กปฐมวัย กลุ่มตัวอย่าง นักเรียนชั้นอนุบาล 3 จำนวน 15 คน โรงเรียนสาธิต สถาบันราชภัฏเลย สำนักงานสภาพัฒนาฯ กลุ่มทดลองได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นด้วยการระดมพลังสมองผลการศึกษาพบว่า ทักษะการจัดการของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นด้วยการระดมพลังสมอง ก่อนและขณะจัดกิจกรรมในแต่ละช่วงสัปดาห์ มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีอัตราการเปลี่ยนแปลงระหว่างก่อนการจัดกิจกรรม มีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มมากขึ้นเป็น 0.55-1.49 เท่า

พัทแมน (Putman, 1998 : Abstract) ได้ศึกษาผลการส่งเสริมรูปแบบการฝึก และกฎในการระดมสมอง ในการศึกษาครั้งนี้ได้ทำการทดลองแบ่งกลุ่มระดมสมองออกเป็น 2 แบบ คือ กำหนดกฎตายตัวกับแบบสร้างกฎขึ้นตามสภาพของการระดมสมองเป็นกลุ่ม ผลการศึกษาพบว่า การนำกฎมาใช้ในการระดมพลังสมองแบบกลุ่มทำให้เกิดความคิดที่ดีขึ้น และพฤติกรรมกลุ่มดีขึ้น

เซอร์วูด (Sherwood, 1998 : Abstract) ได้ศึกษาผลของการหยุดพักระหว่างการนำเสนอความคิดจากกิจกรรม ในการทดลองครั้งนี้แบ่งกลุ่มทดลองออกเป็น 2 กลุ่ม โดยกลุ่มที่ 1 ทำกิจกรรมกลุ่มระดมสมอง โดยให้เวลา 10 นาที 2 รอบ มีเวลาหยุดพักระหว่างรอบ 2 นาที โดยมีการทำกิจกรรมนี้ 2 ครั้ง รวมเป็น 4 รอบ รอบแรกเป็นการบอกกฎ และทำแบบฝึกหัดมาอธิบายให้กลุ่มฟัง รอบสองให้สมาชิกกลุ่มบอกชื่อวัตถุตามลำดับตัวอักษร รอบที่สาม ให้สมาชิกทุกคนพัก รอบ ที่สี่ ให้เขียนความคิดตนเอง กลุ่มที่ 2 ทำกิจกรรมระดมสมองโดยไม่มีการหยุดพัก ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มที่มีการหยุดพักมีการนำเสนอความคิดได้ดีกว่ากลุ่มที่ไม่มีการหยุดพัก

พาร์ค-เกตส์ (Park-Gates, 2001 : Abstract) ได้ศึกษาผลของการจัดกิจกรรมระดมพลังสมองเป็นกลุ่มที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ เพื่อศึกษาการจัดกิจกรรมระดมสมองว่าส่งผลอย่างไรต่อผลผลิตที่เกิดขึ้น ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ นักศึกษาที่เรียนสาขาออกแบบตกแต่งภายใน โดยกลุ่มตัวอย่างแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 เป็นการจัดกิจกรรมเป็นกลุ่ม ส่วนกลุ่มที่ 2 เป็นการจัด

กิจกรรมเดี่ยว สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามที่ได้สร้างขึ้น ผลการศึกษาพบว่า ผลผลิตที่เกิดขึ้นจากกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่มไม่แตกต่างกัน รวมทั้งเทคนิควิธีการทำกิจกรรม และจากการสอบถามพบว่า ถ้าเป็นการทำกิจกรรมที่มอบหมายให้ กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการทำกิจกรรมร่วมกับคนอื่น ๆ แต่ถ้าเป็นการสร้างโครงการพบว่า กลุ่มตัวอย่างต้องการทำโครงการโดยอิสระ ทั้งนี้จากการศึกษากลุ่มตัวอย่าง ยังเชื่อว่าการทำกิจกรรม กลุ่มน่าจะสามารถสร้างสรรค์ได้มากกว่า การทำกิจกรรมโดยลำพัง

อัยฎาฐ ปาลินทร (2546 : 24) ได้ศึกษาการระดมพลังสมองที่มีต่อแก้ปัญหา โดยได้แบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มที่ 1 จัดกิจกรรมระดมพลังสมอง โดยใช้เทคนิคการระดมพลังสมองของ Osborn กลุ่มที่ 2 จัดกิจกรรมระดมพลังสมอง โดยอิสระไม่ใช้เทคนิคใดๆเลย และกลุ่มที่ 3 กลุ่มตัวอย่างจะต้องผ่านการคัดเลือกบุคคลที่เข้าใจการปฏิบัติกิจกรรมกลุ่มเป็นอย่างดี มีความกระตือรือร้น มีความพยายาม และมีความมุ่งมั่นใฝ่สัมฤทธิ์สูง ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มที่ 1 ที่ระดมสมองโดยใช้เทคนิคของ Osborn นั้น มีความพยายามในการแก้ปัญหามากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ในขณะเดียวกันพบว่า กลุ่มที่ 3 มีความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติกิจกรรม มีความรู้สึกลงใจในการมีส่วนร่วม มีความรับผิดชอบในหน้าที่ และมีความพึงพอใจในผลงานสูงกว่าอีก 2 กลุ่ม

โบลิน (Bolin, 2002 : Abstract) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ ระหว่างบุคลิกภาพ กระบวนการและการนำเสนอในกลุ่มปฏิสัมพันธ์แบบระดมสมอง ในการทดลองครั้งนี้ใช้กลุ่มตัวอย่าง 312 คน เป็นนักศึกษาระดับอนุปริญญาแบ่งออกเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 4 คน ได้ 78 กลุ่ม ทำการศึกษานุคลิกภาพ (การเปิดกว้าง,ความสนใจต่อสิ่งรอบข้าง,ความมั่นคงทางอารมณ์) กระบวนการกลุ่ม (การรอเวลา, การประเมินท่าที,การโต้แย้ง) การนำเสนอ (คุณภาพและปริมาณ และปริมาณของความคิดในกลุ่มจากการระดมสมอง) ผลวิจัยพบว่า ที่ไม่มีอะไรชัดเจนพอที่จะสรุปได้ที่ชัดเจน คือ ในกรณีของความมั่นคงทางอารมณ์มีความสัมพันธ์กับการนำเสนอผลงานของกลุ่ม

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการระดมสมอง ทั้งในประเทศและต่างประเทศที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การใช้การระดมสมองเป็นการกระตุ้นความคิดของผู้เรียนที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ซึ่งเป็นการคิดอย่างมีเหตุผล และสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ดี จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะนำขั้นตอนการสอนแบบนี้มาทดลองใช้กับนักเรียนชั้นอนุบาล 2 เพื่อศึกษาความคิดสร้างสรรค์และความเชื่อมั่น ในตนเอง

7.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับซินเนคติกส์

กรกนก รูปประสม (2536 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลของการใช้กิจกรรมซินเนคติกส์ที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ด้านความคิดริเริ่ม ความคิดแคล่วคล่อง ความคิดยืดหยุ่นและความคิดละเอียดลออของเด็กปฐมวัย ผลการวิจัยพบว่า 1) ความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมซินเนคติกส์สูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมตามแผนการจัด

ประสบการณ์ชั้นอนุบาลปีที่ 3 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) ความคิดสร้างสรรค์ด้านความคิดริเริ่ม ความคิดแคล่วคล่อง ความคิดยืดหยุ่น และความคิดละเอียดลออของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมจินเนตติกส์สูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมตามแผนการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลปีที่ 3 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) พัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมจินเนตติกส์หลังการทดลองสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 4) พัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์ด้านความคิดริเริ่ม ความคิดคล่องแคล่ว ความคิดยืดหยุ่น และความคิดละเอียดลออของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมจินเนตติกส์หลังการทดลองสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

กชกร สารราษฎร์ (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ในการเขียนเชิงสร้างสรรค์วิชาภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้รูปแบบจินเนตติกส์ กับการสอนตามคู่มือครู ผลการศึกษาพบว่า ผลสัมฤทธิ์ในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ วิชาภาษาไทยในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการสอนโดยรูปแบบการสอนจินเนตติกส์มีผลสัมฤทธิ์ในการเขียนเชิงสร้างสรรค์สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนตามคู่มือครู

นงนุช ชาญวิทิตกุล (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยผลของการฝึกคิดแบบจินเนตติกส์ที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย เขตวัฒนา กรุงเทพมหานคร พบว่า หลังจากที่ได้รับการฝึกคิดแบบจินเนตติกส์นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนนักเรียนที่ไม่ได้รับการฝึกคิดแบบจินเนตติกส์นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และพบว่านักเรียนที่ได้รับการฝึกคิดแบบจินเนตติกส์ มีความคิดสร้างสรรค์มากกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการฝึกคิดแบบจินเนตติกส์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สุพิศ เนตรคำยวง (2548 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการใช้จินเนตติกส์ เพื่อส่งเสริมทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่เรียนการเขียนเชิงสร้างสรรค์โดยใช้เทคนิคจินเนตติกส์ในกิจกรรมการเรียนเรื่องจากสิ่งเร้าที่เกิดจากการลิ้มรส มีคะแนนความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์เพิ่มขึ้น โดยค่าเฉลี่ยของคะแนนความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์สูงที่สุดถึงร้อยละ 39.00 นับว่าเป็นคะแนนเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ การเขียนเรื่องจากสิ่งเร้าที่เกิดจากการบูรณาการสิ่งเร้าที่เป็นภาพ การลิ้มรส กลิ่น เสียง และการสัมผัส มีคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุด

ชัยพร พงษ์พิสันต์รัตน์ (2544 : 44) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับผลของการฝึกแบบซินเนคติกส์ ที่มีต่อความสามารถของนักเรียนอนุบาล ในการศึกษาใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 107 คน การศึกษา จะพัฒนาทางด้านความคิดสร้างสรรค์ การรับรู้ตนเอง และทักษะทางด้านภาษา ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มทดลองมีความคิดสร้างสรรค์เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มควบคุม

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบซินเนคติกส์ ทั้งในประเทศและ ต่างประเทศที่กล่าวมา สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้รูปแบบซินเนคติกส์ สามารถส่งเสริมและพัฒนา ผู้เรียนให้มีความคิดสร้างสรรค์เพิ่มขึ้น ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะนำขั้นตอนการสอนแบบ นี้มาทดลองใช้กับนักเรียนชั้นอนุบาล 2 เพื่อศึกษาความคิดสร้างสรรค์และความเชื่อมั่นในตนเอง

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา